

**ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
СТУДЕНТСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО «ПРОСВІТА» КАФЕДРА
АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ПЕРЕКЛАДУ**

LITTERA SCRIPTA MANET

(ЗБІРКА СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ)

ВИПУСК 5

ЖИТОМИР 2019

Рекомендовано до друку вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(Протокол №1 від 28.08. 2019 року)

Редакційна колегія:

Полховська М. В. – кандидат філологічних наук, доцент, директор ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка;

Борисенко Н. Д. – кандидат філологічних наук, завідувач кафедри англійської філології та перекладу ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка;

Мосієнко О. В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка.

Рецензенти

Могельницька Л. Ф. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри теоретичної і прикладної лінгвістики Державного університету “Житомирська Політехіка”;

Хант Г. О. – кандидат філологічних наук, завідувач кафедри іноземних мов Житомирського національного агроекологічного університету.

Littera Scripta Manet: збірка студентських наукових праць / ред. колегія: О. В. Мосієнко, М. В. Полховська [та ін.]. – Житомир: ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка, 2019 – Вип. 5. – 142 с.

Матеріали друкуються в авторській редакції. За достовірність фактів, цитат, власних імен та посилань відповідають автори публікації. Думка редакції може не збігатися з думкою авторів.

© ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка,
2019

ЗМІСТ

Багинський Б. Д. Особливості відтворення ідіостилю Джоан Роулінг в українських перекладах.	5
Бештер Д. О. Особливості перекладу текстів медичного дискурсу.	11
Виногроцький В. В. Основні вимоги до термінів.	15
Войцехівська І. В. Поняття «деривація» у загальній теорії мовознавства.	18
Голянівська О. А. Особливості відтворення індивідуального стилю Ернеста Хемінгуея в українському перекладі.	23
Гурін А. С. Крилаті вислови з елементами нонсенсу як риса ідіостилю Льюїса Керролла та їх відтворення в українських перекладах.	28
Забродська К. Ю. Реалія як компонент соціально-історичного і національно-культурного контексту.	33
Єліна В. О. Відтворення абсолютних конструкцій при перекладі українською мовою.	37
Канцлер Л. В. Особливості англо-українського перекладу юридичних термінів.	43
Король О. Б. Особливості відтворення жанрово-стилістичної специфіки роману Ф. С. Фіцджеральда «Великий Гетсбі» в українських перекладах.	48
Корчевський С. Особливості відтворення експресивних засобів англомовних політичних промов.	51
Кот Т. Ф. Емоційне забарвлення у сучасному англомовному політичному дискурсі.	56
Кравченко М. В. Поняття «термін» в юридичній лексиці.	60
Ляшик О. І. Стилістичні особливості відтворення англомовної фентезійної літератури.	65
Мелешко Д. Г. Особливості перекладу американських реалій XIX ст. українською.	69
Мінігулова М. М. Протонауковий період як підготовчий етап	74

формування англійської термінологічної лексики сільського господарства.

- Ніколенко В. О.** Тактико-стратегічна складова політичного дискурсу на основі промов Т. Мей. 78
- Ніколенко О. О.** Стратегічний потенціал політичного дискурсу. 81
- Подольська Е. М.** Специфіка перекладу публічних виступів. 84
- Репчук В. М.** Лексико-граматичні труднощі перекладу міжнародно-правових документів. 88
- Романюк Д. М.** Відтворення американських реалій в теледискурсі (на матеріалі телесеріалу «Дівчата Гілмор»). 92
- Рябчук О. В.** Англійські тексти психологічної тематики в контексті перекладу українською мовою. 97
- Сайко Л. М.** Відтворення експлікаційних моделей розчленування висловлення англійського розмовного мовлення у перекладах творів Джоан Ролінг. 104
- Сапачук І. А.** Лінгвістичні особливості навчання техніки читання англійською мовою на початковому етапі загальноосвітньої школи. 110
- Соболева К. Ю.** Особливості україномовної локалізації англомовних анімаційних фільмів. 114
- Стратійчук Д. М.** Проблеми визначення реалій. Особливості перекладу власних назв у романі. 118
- Вознюк Ю.Ю.** Субстандартна лексика як інструмент моделювання мовної картини світу 124
- Лук'яненко А. В.** Способи перекладу англійських термінологічних одиниць медицини 127
- Потапенко Є. В.** Особливості перекладу слів-реалій фантастичного світу на матеріалі Дж. Роулінг «Фантастичні звірі і де їх шукати». 129
- Житова О. П.** Відтворення експресивно забарвленої лексики у англомовному політичному дискурсі українською мовою. 132
- Ткачук К.Г.** Кінопереклад як об'єкт перекладознавчого дослідження 138

Багинський Б. Д.

*Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент, завідувач кафедри англійської
філології та перекладу Н. Д. Борисенко*

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ІДІОСТИЛЮ ДЖОАН РОУЛІНГ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ

Вивченню питання ідіостилю відведено одне з чільних місць у сучасному лінгвістичному дискурсі [2, 4, 6, 7, 10], так як кожен дослідник, працюючи з художнім текстом, розглядає певну проблему авторського стилю. Проте науковці і досі не дійшли згоди, щодо загальноновизнаної дефініції тому що, в його основі лежить поняття стилю, що включає в себе велику кількість складових, аспектів, може інтерпретуватись по-різному і через це є досить розпливчастим.

Термін *ідіостиль* вживається в широкому (загальному) та вузькому значенні. В загальному розумінні ідіостиль – це сукупність глибинних механізмів створення текстового простору певним автором, які відрізняють його від інших. У більш вузькому значенні ідіостиль пов'язаний із системою мовностилістичних засобів, характерних для творчої манери певної мовної особистості автора [4: 2]. Представники когнітивної лінгвітики окреслюючи поняття ідіостилю, роблять акцент на нерозривності зв'язку стилю автора з його особистістю, ментальністю та особливостями світосприйняття [3, 9, 10]. Також ідіостиль потрактовується як сукупність мовно-виражальних засобів, що виконують естетичну функцію, розглядаючи художній текст в першу чергу як витвір мистецтва [2, 6]. Різні дефініції не суперечать одна одній, а скоріше є взаємодоповнюючими, вказуючи на комплексність поняття, можливість розглядати його з різних сторін в залежності від об'єкта вивчення.

Отже, ідіостиль – це складна багатогранна система, яка є не просто сукупністю засобів, якими користується автор для вираження своїх ідей, а способом відображення реальності такою, як її бачить автор [7: 168].

Ідіостилю Джоан Роулінг притаманне використання численних okazіоналізмів. Okazіоналізм, okazіональне слово (від лат. occasionalis – випадковий) – це слово чи зворот, що вживається мовцем «один раз» у конкретному випадку [1: 95]. Okazіоналізми – це неологізми залежні від контексту, в якому вони були вжиті, і через це, на відміну від звичайних неологізмів, залишаються поза системою мови [11: 106].

Основними шляхами перекладу okazіоналізмів є транскодування (спосіб перекладу, при якому звукова (транскрибування) або графічна (транслітерування) форма слова вихідної мови передається засобами алфавіту мови перекладу) [5: 282], калькування (спосіб перекладу при якому відповідником новотвору вихідної мови у мові перекладу, як правило, обирається перший за порядком відповідник у словнику; краще підходить для перекладу сладних okazіоналізмів) [5: 286], описовий переклад (вид перекладу нової лексики, що передбачає заміну слова чи словосполучення на словосполучення, яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення) [5: 297] і використання власного okazіоналізма.

При творенні okazіоналізмів Джоан Роулінг послуговується способами словотвірної деривації та запозичення. Словотвірна деривація – це утворення нових слів з наявних у мові морфем за вже існуючими моделями словотвору. Сюди відносять афіксацію та словоскладання. Приклади афіксації в okazіоналізмах Джоан Роулінг та їхні переклади включають наступні.

Префіксація: *to Disapparate* [21: 78] (префікс dis-) – *роз'явитися* [13: 70] (переклад власним okazіоналізмом); *countercurse* [24: 217] (префікс counter-) – *контрзакляття* [10: 222] (калькування, при якому використано той же інтернаціональний префікс).

Суфіксація: *Dragon Keeper* [24: 230] – *драконовод* [18: 235] (калькування із словоскладанням); *dementor* [22: 8] (суфікс -or) *дементор* [14: 12] (транскрибування); *Hermione-ish* [22: 635] (суфікс -ish) – *Герміонин* [14: 557] (переклад за аналогією до прикметників із суфіксом -ish); *Society for the Promotion of Elfish Welfare* [23: 76] (суфікс -ish) – *Спілка Сприяння Ельфам-*

Чорноробам Англії [15: 76] (перекладач вдався до трансформації з компенсацією); *Chaser* [24: 167] (суфікс -er) – *загонич* [18: 171] (калькування); *Seeker* [24: 169] (суфікс -er) – *ловець* [18: 173] (переклад власним okazіоналізмом); *Keeper* [24: 168] (суфікс -er) – *воротар* [18: 171] (калькування); *Bludger* [24: 168] (суфікс -er) – *бладжер* [18: 171] (транскрибування); *Beater* [24: 168] (суфікс -er) – *відбивач* [18: 172] (калькування).

Префіксально-суфіксальний спосіб: *I've never seen a de-gnoming* [19: 35] (префікс de- + суфікс -ing) – ...я ще ніколи не бачив, як дегномізують сад [17: 40] (Віктор Морозов вдався до трансформації, переклавши іменник дієсловом); *antidementor* [25: 237] (префікс anti- + суфікс -or) – *антидементор* [12: 208] (транскрибування).

При називанні реалій магічного світу письменниця дуже часто вдається до словоскладання:

іменник + іменник: *butterbeer* [22: 247] (butter + beer) – *маслопиво* [14: 218] (калькування); *Potterwatch* [20: 355] (Potter + watch) – *Поттерварта* [16: 376] (калькування), *Norwegian Ridgeback* [24: 228] (ridge + back) – *норвезький хребтоспин* [18: 233] (калькування); *full Body-Bind* [24: 273] – *повний тілов'яз* [18: 278] (калькування); *Ravenclaw* [24: 106] (raven + claw) – *Рейвенклов* [18: 110] (транскрибування); *Firebolt* [25: 211] (fire + bolt) – *Вогнеблискавка* [12: 206] (калькування);

прикметник + іменник: *Grimmauld Place* (grim + maul) [23: 57] – *площа Гримо* [15: 60] (переклад власним okazіоналізмом); *The Quick-Quotes Quill* [23: 566] – *самописне перо* [15: 530] (переклад власним okazіоналізмом); *Cleansweep Seven* [24: 152] (clean + sweep) – *Клінсвіп-7* [18: 155] (транскрибування); *hinkyunk* [21: 211] (hinky + punk) – *ліхтарник* [13: 193] (переклад власним okazіоналізмом);

дієслово + іменник: *shrivelfig* [25: 124] (shrivel + fig) – *фіга* [12: 112] (перекладач замінив okazіоналізм узуальним словом, ширшим за значенням по відношенню до авторського новотвору);

дієслово + займенник: *Remembrall* [24: 148] (remember + all) – *нагадайко* [18: 151] (переклад влансिम okazіоналізмом); *Self-stirring* [24: 71] – *Самомішалка* [18: 75] (калькування);

редуплікація: *Babbitty Rabbitty* [20: 135] – *Бєбімі Ребімі* [16: 117] (транскрибування).

Ще одним способом творення okazіоналізмів є запозичення – використання слів з іншої мови або незафіксованої підсистеми рідної мови (діалект, жаргон, просторіччя тощо). Переважну більшість запозичених okazіоналізмів Джоан Роулінг становлять назви магічних заклинань, що мають латинську етимологію: *Locomotor Mortis* [24: 222] – *Локомотор Мортіс* [18: 226], *Petrificus Totalus* [24: 273] – *Патрифікус Тоталус* [18: 278], *Inanimatus Conjurus* [23: 289] – *Інаніматус Конжурус* [32: 274], *Wingardium Leviosa* [24: 171] – *Вінгардіум Левіоза* [18: 175], *Sectumsempra* [22: 575] – *Сектумсемпра* [14: 506] *Expecto Patronum* [25: 238] – *Експекто патронум* [12: 209] *Expelliarmus* [21: 632] – *Експеліармус* [13: 604], *Aguamenti* [22: 574] – *Агваменті* [14: 504], *Finite Incantatem* [19: 192] – *Фініте Інкантатем* [17: 198]. Перераховані заклинання були перекладені Віктором Морозовим способом транскрипції. Для деяких заклинань він підбирає власний okazіоналізм: *Obliviate* [21: 77] – *Забуттятус* [13: 76]; *Stupefy* [21: 226] – *Закляктус* [13: 298].

Отже, найвиразнішою рисою авторського стилю Джоан Роулінг є використання okazіональних слів, утворених шляхом афіксації, словоскладання та іншомовних запозичень. При їх перекладі Віктор Морозов послуговується способами транскрибування, калькування та інколи вводить власні okazіональні новотвори.

Подальшою перспективою розвідки є вивчення особливостей відтворення стилістичних фігур Потеріани в українських перекладах.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М.: Советская энциклопедия, 1969. – 608 с.

2. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин. – М.: Искусство, 1986. – 445 с.
3. Болотнова Н. С. Коммуникативная стилистика текста: словарь-тезаурус / Н. С. Болотнова. М.: Флинта: Наука, 2009. – 384 с.
4. Дідух Х. Ідіостиль як відображення авторської картини світу / Х. Дідух // Філологічні науки. Риторика і стилістика. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.rusnauka.com/15_NNM_2012/Philologia/2_111114.doc.htm](http://www.rusnauka.com/15_NNM_2012/Philologia/2_111114.doc.htm)
5. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан – Вінниця: — Нова книга, 2004. – 576 с.
6. Леденева В. В. Идиостиль (к уточнению понятия) / В. В. Леденева // Филологические науки. – 2001. – № 5. – С. 36 – 41.
7. Линтвар О. М. Індивідуальний авторський стиль (ідіостиль), ідіолект автора художнього твору / О. М. Линтвар // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна. – 2014. – Вип. 44. – С. 160 – 168.
8. Новиков Л. А. Художественный текст и его анализ / Л. А. Новиков. – М.: Рус. яз., 1988. – 304 с
9. Селиванова О. О. Актуальні напрямки дослідження сучасної лінгвістики (аналітичний огляд) / О. О. Селіванова. – К. – вид. Українського фітосоціологічного центру, 1999. – 148 с.
10. Тарасова И. А. Поэтический идиостиль в когнитивном аспекте: монографія / И. А. Тарасова. – 2-е изд. перераб. – М.: Флинта 2012. – 196 с.
11. Ширяева О. Оказіоналізм у художньому мовленні. Лінгвальний статус та головні ознаки (на матеріалі роману Г. Мюллер «Гойдалка дихання» / О. Ширяєва. – Львівський національний університет імені Івана Франка: Іноземна філологія. – 2014. вип. 127. Ч. 1. С. 103 – 109
12. Дж. К. Ролінг. Гаррі Поттер і в'язень Азкабану/ Ролінг Дж. К. – К. вид. А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. – 2002. – 384 С.

13. Дж. К. Ролінг. Гаррі Поттер і келих вогню/ Ролінг Дж. К. – К. вид. А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. – 2004. – 672 С.
14. Дж. К. Ролінг. Гаррі Поттер і напівкровний принц/ Ролінг Дж. К. – К. вид. А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. – 2005. – 576 С.
15. Дж. К. Ролінг. Гаррі Поттер і орден фенікса/ Ролінг Дж. К. – К. вид. А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. – 2018. – 816 С.
16. Дж. К. Ролінг. Гаррі Поттер і смертельні реліквії/ Ролінг Дж. К. – К. вид. А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. – 2007. – 637 С.
17. Дж. К. Ролінг. Гаррі Поттер і таємна кімната/ Ролінг Дж. К. – К. вид. А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. – 2017. – 352 С.
18. Дж. К. Ролінг. Гаррі Поттер і філософський камінь/ Ролінг Дж. К. – К. вид. А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. – 2016. – 320 С.
19. Rowling J. K. Harry Potter and the Chamber of Secrets. London: Bloomsbury / Rowling Joanne Kathleen. – London : Bloomsbury, 1998. – 251 p.
20. Rowling, J. K. Harry Potter and the Deathly Hallows. London : Bloomsbury / Rowling Joanne Kathleen. – London : Bloomsbury, 2010. – 831 p.
21. Rowling J. K. Harry Potter and the Goblet of Fire. London : Bloomsbury / Rowling Joanne Kathleen. – London : Bloomsbury, 2000. – 636 p.
22. Rowling, J. K. Harry Potter and the Half-Blood Prince. London: Bloomsbury / Rowling Joanne Kathleen. – London : Bloomsbury, 2010. – 768 p.
23. Rowling J. K. Harry Potter and the Order of the Phoenix. London: Bloomsbury / Rowling Joanne Kathleen. – London : Bloomsbury, 2010. – 956 p.
24. Rowling J. K. Harry Potter and the Philosopher's Stone. / Rowling Joanne Kathleen. – London : Bloomsbury, 1997. – 223 p.
25. Rowling, J. K. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban. London: Bloomsbury / Rowling Joanne Kathleen. – London : Bloomsbury, 1999. – 317 p.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ МЕДИЧНОГО ДИСКУРСУ

Медичний переклад – надзвичайно складне явище, позначене розгалуженою системою жанрів та долученням дисциплін, що викликає розбіжності в номенклатурі. Зокрема, представники квебекської школи перекладу паралельно вживають терміни "медикофармацевтичний" та "біо-медичний переклад". За рахунок розширення меж самого поняття зростає поле термінологічної лексики та зразків текстів, які так чи інакше підходять під визначення "медичних перекладів". Медичний переклад може розглядатися як окремий різновид "науково-технічного" перекладу, тобто, за визначенням багатьох лінгвістів, як спеціалізований дискурс (на протипагу загально-побутовому). Даніель Жіль визначає переклад спеціалізованого дискурсу відповідно до двох функцій: використання особливих когнітивних понять, що недоступні нефахівцеві, відтворення переважно інформативної складової повідомлення, а не емоційної або естетичної.

Критеріями адекватності саме медичного перекладу, за М. Руло, є:

- 1) точна передача основної думки (message) оригіналу,
- 2) дотримання прийнятих у момент створення перекладу граматичних норм,
- 3) ідіоматичність,
- 4) відтворення емоційної тональності оригіналу,
- 5) зрозумілість для читача, який належить до іншої культури [13, с. 41].

Ці критерії є універсальними й не відображають спеціалізованої природи наукового дискурсу. Однак твердження дослідника про нейтральність перекладних медичних та пара медичних текстів є сумнівним, оскільки медичний дискурс, призначений для нефахівців, може мати ознаки авторитарності, моралізаторства або гумору.

У професійно-непрофесійному МД один із комунікантів виконує роль безпосереднього чи опосередкованого представника або агента сфери охорони здоров'я (лікар, аптекар, фармацевт тощо), а інший є клієнтом, який користується послугами цієї сфери (пацієнт, родич пацієнта, клієнт аптеки тощо). Специфіка такого виду статутних відносин полягає в асиметрії спілкування лікаря й пацієнта, що, безумовно, провокує проблеми порозуміння між ними. У таких умовах стратегії мовленнєвої поведінки лікаря переважають над стратегіями мовленнєвої поведінки пацієнта і зводяться, в основному, до діагностики, лікування й рекомендацій з боку лікаря [4, с. 92]. Крім того, спілкування в площині «лікар-пацієнт/родич пацієнта» проходить у формі питання-відповіді і містять здебільшого мовленнєві дії таких «директив», як порада, рекомендація, інструкція, заборона, наказ тощо [2, с. 218]. Відображаючи особливості спілкування між лікарем і пацієнтом, професійно-непрофесійний МД може мати як усну, так і писемну форми, де прикладом першої здебільшого є діалогічне спілкування лікаря з пацієнтом або його родичами, а другої – науково-популярна література для широкого загалу, що має інформативний характер.

Статутно-рольові відносини між учасниками професійно-непрофесійного МД безпосередньо впливають на вживання термінології. Узагальнюючи функціонування медичних термінів у дискурсивних межах, варто зауважити, що вибір спеціальної лексики залежить від професійного досвіду його учасників, адже термінологічний простір медиків часто корелюється з досвідом пацієнта, його кругозором, інтелектом. Спочатку, наприклад, мовна картина хворого стосовно певної хвороби (діабету) базується на мінімальних знаннях й обмеженій загальноновживаній лексиці для детермінування симптомів, які викликають певні незручності: *thirst, fatigue, high blood pressure*. Згодом, мовна картина пацієнта змінюється завдяки розширенню знань про хворобу, а отже, розширенню термінологічного запасу – *glucose, insulin, glucosimeter, diabetes mellitus* [4, с. 93]. З іншого боку, під час спілкування з пацієнтом лікар, володіючи й оперуючи у свої діяльності медичною термінологією, змушений трансформувати великий обсяг термінів із наукового стилю в науково-популярний або розмовний. Це призводить

до використання системи побутових термінів з метою полегшення спілкування: xerostomia – dry mouth, laryngeal prominence – Adam’s apple, singultus – hiccup. Отже, знання спеціалізованої термінології дозволяє лікарю та пацієнту спілкуватись, взаємодіяти і боротись із хворобою.

На відміну від професійно-непрофесійного, у професійному МД адресантом і потенційним реципієнтом є медичні фахівці, які володіють необхідним обсягом спеціальних знань для розуміння й обробки інформації зі спеціальності, представленої в текстовому масиві: медичних статтях, монографіях, інструкціях до медичного обладнання, рецептах лікаря, анамнезах тощо. З огляду на це, прагматичні цілі адресанта спрямовані на узагальнення й нагромадження професійного досвіду, фіксування наукового знання, повідомлення результатів дослідження, пояснення отриманих даних або стимулювання реципієнта до подальшого пошуку ще нерозв’язаних завдань [3, с. 70]. Як наслідок, професійний МД здебільшого має писемну форму вираження, хоча усна форма не виключена і представлена доповідями на медичних науко-практичних конференціях чи лекціями студентам-медикам.

Аналіз особливостей професійного спілкування медпрацівників дозволяє зробити висновок, що вживання медичної термінології у професійному МД носить інформативний характер, адже у науковій літературі терміни дозволяють коротко й достатньо точно сформулювати думку, назвати захворювання, поставити діагноз тощо. Ступінь термінологізації професійного спілкування неоднаковий і залежить від характеру висловлювань, адресації тексту, від професіоналізму й наукового досвіду його учасників. Дослідження медичної термінології у професійному МД дозволяє виділити декілька аспектів її вживання. По-перше, англійські медичні терміни у професійному спілкуванні є стандартизовані, оскільки здебільшого утворені за допомогою греко-латинських терміноелементів, що мають інтернаціональний характер: hepatitis, carcinogen, testosterone, anemia. По-друге, професійна лексика є досить динамічною, оскільки нові явища і відкриття в медицині потребують утворення нових термінів для їх номінації – неологізмів (voice lift – косметична операція на голосових зв’язках, щоб голос

звучав молодшим, flexitarian – вегетаріанець, який час від часу їсть м'ясо) тощо [5, с. 235]. По-третє, динамізм і варіативність медичної термінології можна спостерігати також у синонімії, де поряд із науковими термінами вживаються їх загальноживані еквіваленти: cephalalgia – headache, haemorrhage – bleeding [6; с. 80].

Отже, термін у МД є результатом професійного мислення, служить лінгвістичним засобом орієнтації у професійній сфері й елементом фахової комунікації. Уживання медичних термінів у межах аналізованого інституційного типу дискурсу визначається статутно-рольовими відносинами між його учасниками, тому вивчення дискурсивних особливостей вживання медичної термінології студентами-медиками повинне бути важливим компонентом формування культури професійної комунікації під час викладання курсу іноземної мови за професійним спрямуванням у вищих медичних навчальних закладах освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Боцман А.В. Структурно-семантичні та прагматичні особливості фармацевтичних текстів (на матеріалі англомовних інструкцій до вживання лікарських засобів): автореф. дис. ...канд. філол. наук: 10.02.04 "Германські мови" /А.В. Боцман: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ, 2006. – 17с.

2. Вострова С.В. Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні особливості сучасного англомовного медичного дискурсу (на матеріалі медичних текстів з проблематики ВІЛ/СНІДУ): автореф. дис. ...канд. філол. наук: 10.02.04 "Германські мови" / С.В. Вострова: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ, 2003. – 17с.

3. Макеев К.С. Жанрові особливості фармацевтичних текстів у німецько-українському перекладі): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16 / К.С. Макеев: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ, 2009. – 15с. Письменный медицинский перевод [Електронний ресурс] // Энциклопедия переводчика. – Режим доступу: http://www.trworkshop.net/wiki/медицинский_перевод.

4. Маджаева С. И. Термины в медицинском дискурсе / С. И. Маджаева // Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведения. – 2011. – Вып. 60. – № 33(248). – С. 92–94.

5. Томілова О. Б. Англійські неологізми в субмові медицини та парамедицини / О. Б. Томілова // Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної : Матеріали сьомої міжнародної науково-практичної конференції (Редколегія : Зернова В.К. та ін.). – Ч.1. – Полтава, 2008. – С. 233–236.

6. Vicent Montalt Medical Translation and Interpreting // Handbook of Translation Studies : Edited by Yves Gambier and Luc Van Doorslaer. – Vol. 2. – John Benjamin Publishing Company, 2011 – P. 79–84.

7. Устный медицинский перевод. – [Электронный ресурс]//Энциклопедия переводчика.–доступ: http://www.trworkshop.net/wiki/устный_медицинский_перевод.

Виногроцький В. В.

*Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент Вискушенко С. А.*

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ТЕРМІНІВ

Терміни визначають сутність наукових відкриттів, відображають зміст галузей знань, що розвиваються, передають створені та вже існуючі в науці й техніці поняття, служать назвами нових явищ та предметів, прокладають шлях до пізнання світу. Терміни існують не просто в мові, а в складі певної терміносистеми.

Незважаючи на багатогранність і відмінності сучасних галузей науки та властивих їм понять, існує низка спільних ознак, які визначають суть терміна як особливої лексичної одиниці. Серед основних ознак терміна (або вимог, які висуваються до термінів) можна виділити такі:

1) системність;

- 2) наявність дефініції;
- 3) точність;
- 4) стислість;
- 5) однозначність;
- 6) незалежність від контексту;
- 7) відсутність синонімів;
- 8) відповідність правилам і нормам певної мови;
- 9) експресивна нейтральність;
- 10) милозвучність.

Системність вважається однією з найважливіших умов існування терміна.

Термін входить до певної терміносистеми, в якій він має термінологічне значення. За межами своєї терміносистеми термін може мати зовсім інше значення. Під системністю терміна зазвичай розуміють його здатність посідати певне місце в системі термінів, що, у свою чергу, обумовлено відповідним місцем спеціального поняття, яке позначається терміном у системі спеціальних понять [2: 3].

Наявність дефініції. Кожний науковий термін має дефініцію (визначення), яка чітко окреслює, обмежує його значення. Термін зіставляється з чітким окремим визначенням, що орієнтує на відповідне поняття [1: 12], тобто, термінологічна дефініція виражає спеціальні поняття відповідної галузі знання та професійної діяльності, без неї термін не може існувати як одиниця номінації спеціального поняття.

Точність. Термін повинен якнайповніше передавати суть поняття, яке він позначає. Вживання неточного терміну може викликати непорозуміння між фахівцями. Точність терміна визначається його дефініцією.

Стислість. Короткими термінами дуже зручно користуватись, але не завжди вдається утворити короткий термін, який був би ще й точним.

Однозначність. Якщо більшість загальноживаних лексичних одиниць багатозначні, то більшість термінів – однозначні, що зумовлено їхнім призначенням. Взагалі, як стверджується, термін відповідної наукової чи

техічної сфери може мати тільки одне значення та, відповідно, один-єдиний стандартний еквівалент [3: 62-63].

Відносна незалежність від контексту. Термін має бути однозначним у межах однієї терміносистеми, чітко передавати суть поняття задля уникнення непорозумінь та неточності.

Відсутність синонімів. Термінології не притаманна синонімічність, яка заважає взаєморозумінню.

Відповідність правилам і нормам певної мови. Термінологічні лексичні одиниці повинні відповідати загальноприйнятим правилам реалізації мовної системи.

Експресивна нейтральність. Більшість термінів позбавлені емоційно-експресивного забарвлення. Стилістична маркованість не сприяє отриманню точних, неупереджених фактів, які повинні бути донесені до адресата. Так, у фахових текстах значно переважає не емоційна, а раціональна оцінка.

Милозвучність. Термін повинен бути милозвучним (тобто вимога евфонії), тому не слід заохочувати створення термінів, що походять з діалектизмів, жаргонізмів чи варваризмів [1: 12-13].

Перераховуючи вимоги, які сучасні термінознавці висувають до термінів, слід зазначити, що ці характеристики є скоріше бажаними, ніж обов'язковими для великої кількості термінологічних одиниць.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. – К.: Вид. Дім «КМ Academia», 2000. – 218 с.

2. Табанакова В. Д. Идеографическое описание научной терминологии в специальных словарях : дис. на соискание ученой степени доктора филол. наук : спец. 10.02.21 / В. Д. Табанакова. – Тюмень, 2001. – 284 с.

3. Шалаєва А.В., Лехкун Г.В. Аналіз термінології лікарів-стоматологів з точки зору її семантики. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_NPN_2013/Philologia/3_138393.doc.htm.

Войцехівська І. В.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Вискушенко С. А.

ПОНЯТТЯ «ДЕРИВАЦІЯ» У ЗАГАЛЬНІЙ ТЕОРІЇ МОВОЗНАВСТВА

Термін **словотвір**, або **дериватологія** (від лат. *derivatio* – відхилення, утворення), вживається в двох значеннях: 1) розділ мовознавства, який вивчає способи творення нових слів; 2) творення слів, що називаються похідними, на базі однокореневих слів, якими вони мотивовані, тобто виводяться за наявними в мові моделями за допомогою афіксації, словоскладання, конверсії, абрєвіації, транспозиції та інших формальних засобів [4: 284]. Найбільш вичерпне висвітлення поняття деривації простежується в О. С. Кубрякової, яка висуває тезу відповідно до якої «деривація – процес чи результат творення в мові будь-якого вторинного знака, який можна пояснити за допомогою одиниці, що прийняли за початкову і вивели шляхом застосування певних правил» [5: 24].

Об'єктом словотвору є похідні лексичні одиниці, що розглядаються не лише як окремі похідні слова, а як певні категорії слів, що мають спільні формальні і семантичні ознаки. Словотвір визначає такі завдання: вивчення структури похідного слова, його складових частин та різних взаємозв'язків між ними; встановлення принципів розрізнення похідних і непохідних слів; дослідження способів словотворення, виявлення основних закономірностей і тенденцій, що активно діють у словотворчих процесах [3: 189]. Предмет словотвору складають «різнопланові аспекти творення слів відповідно до тих або інших відношень мотивацій між вихідними й похідними одиницями, класифікація похідних слів з ознаками дериваційної структури й словотвірними значеннями в межах відповідних лексико-граматичних слів (частин мови),

визначення продуктивності окремих способів і засобів словотвору», словотвірні засоби, словотвірні моделі, їх типи і гнізда [3: 189].

Словотвірний аспект стосується сфери мовної діяльності людини, спрямованої на забезпечення процесів номінації, створення мотивованих однослівних знаків мови. Завдяки словотворенню словниковий склад мови залишається відкритою динамічною системою.

Словотвір можна вивчати у двох аспектах: діахронічному (від грец. *dia* – «через» і *chronos* – «час») і синхронічному (від грец. *syn* – «спільно, разом» і *chronos* – «час»). При використанні діахронічного підходу для того, щоб встановити похідність слова і визначити, яке з зіставляваних слів стало основою для утворення іншого, потрібно вивчити конкретну історію цих слів і з'ясувати, яке з них більш раннє, а яке більш пізнє, яке зі слів історично утворене від іншого. При синхронічному аналізі для того, щоб встановити мотивовану і мотивуючу основи, потрібно відповісти на питання: яка з двох однокореневих основ простіша за формою і за змістом (мотивуюча), а яка складніша (мотивована). На межі XIX – XX ст. вимоги розрізняти синхронічний словотвір від діахронічного виражали такі мовознавці: І. А. Бодуен де Куртене і П. Ф. Фортунатов. Вони зосереджували свої дослідження на теорії синхронічного мовознавства. Зважаючи на двокомпонентність похідного слова (твірна основа + словотвірний формант), дослідження словотвору відбувається двома шляхами: формантоцентричним та основоцентричним. Тривалий час дериватологія розвивалася у руслі формантоцентризму, більша роль у дослідженні словотвірних процесів надавалась форманту. Однак не менш важливим є основоцентричний підхід, пов'язаний із вивченням ролі твірної основи у процесах деривації. На думку В. В. Грещука, перспективи основоцентричної дериватології пов'язані не тільки з вичерпною характеристикою словотвірних парадигм різнотипних класів твірних слів, з'ясуванням причин їх дериваційної поведінки, але й із забезпеченням всебічної характеристики системи словотвору в усій її складності [2: 101–102].

У сучасній англійській мові діють, самостійно або в поєднанні один з одним, наступні основні способи словотворення: *афіксація, компресія, осново чи словоскладання, конверсія, усічення, телескопія, абревіація, зворотний словотвір, семантичний словотвір* [1: 40].

Афіксація – це спосіб утворення нових слів шляхом приєднання до основи слова словотворчих афіксів. За допомогою цих афіксів створюються нові похідні слова (прості і складні). Наприклад: *summitologist* (прихильник наради на вищому рівні); *superwar* (війна із застосуванням атомної зброї); *weightlessness* невагомість; *environmentalist* (боряться із забрудненням навколишнього середовища); *pedestrianise smth.* (заборонити де-л. рух транспорту, дозволивши тільки пішохідний рух); *leftist* (дотримується лівих поглядів); *smarty* (розумниця); *cuty* (красуня); *lefty* (лівша) [1: 45].

Словоскладання являє собою процес злиття двох або більше основ для створення нового слова. У сучасній англійській мові цей спосіб творення лексичних одиниць також посідає гідне місце серед найбільш продуктивних способів словотворення. Наприклад: *blueprint, dressmaker, raindrop, space-sick.*

Конверсія (нульова деривація, функціональна зміна) – це без афіксальний спосіб словотворення, в результаті дії якого утворюється категоріально відмінне слово, що збігається в деяких формах з вихідним словом. Утворене конверсією слово виступає в новій синтаксичній функції, має інше значення і, в разі морфологічно змінюваних слів, іншу парадигму. Наприклад: *The story was filmed. She is such a dear. He tensed himself for action. He elbowed his way through the crowd. You must respect your elders. He was snowed under by too many responsibilities. Her hair is beginning to gray. They kept us in the dark. I have no say in the matter. I 'll chance it* [1: 41].

Основними різновидами конверсії є: вербалізація (творення дієслів), субстантивація (творення іменників), ад'єктивація (творення прикметників), адвербіалізація (творення прислівників). Конверсія протікає по-різному в залежності від морфологічної характеристики вихідного і похідного слів [1: 42].

Конверсія першого типу спостерігається в разі, якщо поточна й похідне слова (або одне з них) є морфологічно змінними. Необхідною умовою творення нового слова при конверсії першого типу є не тільки зміна лексичного значення і синтаксичної функції слова, але також зміна його словозмінної парадигми. Найбільш типовими прикладами конверсії першого типу є вербалізація і субстантивація, а також випадки, коли вихідним словом є іменник або дієслово [1: 43]. Про конверсію другого типу можна говорити, якщо і вихідне, і похідне слова морфологічно незмінні. Конверсія другого типу полягає в зміні синтаксичної функції слова і його лексичного значення. Відносинами конверсії цього типу можуть бути пов'язані приводи і прислівники (on, off, in і т. п.), приводи і союзи (before, after і т. п.), займенники та спілки (who, when, why і т. п.) [1: 43]. Конверсія першого типу може бути повною і частковою. При повній конверсії знову утворене слово набуває властивості іншої частини мови (тієї, в синтаксичної функції якої воно починає вживатися). При частковій конверсії слово набуває не обов'язково всі ознаки іншої частини мови (що пояснюється часто його семантичними особливостями). Так, частково субстантивовані прикметники і причастя мають граматичні особливості: вживаються тільки з означеним артиклем і узгоджуються з дієсловом в однині, наприклад, *the supernatural is always frightening. You must learn to accept the inevitable. One can not do the impossible*; мають тільки форму множини, наприклад, *exteriors* (кінозйомки на природі, поза павільйону), *casuals* (взуття, туфлі на кожен день), *perennials* (вічнозелені рослини); не приймають закінчення множини, хоча узгоджуються з дієсловом у множині, наприклад, *the fitting have survived. The needy were taken care of. The wounded were rushed to hospital* [1: 44].

Найбільш розповсюджений різновид конверсії в сучасній англійській мові – вербалізація іменників. Досить частими є також субстантивація дієслів і прикметників і ад'єктивація дієприкметників. Іменники, утворені конверсією від дієслів і вживаються з дієсловами *have, get, give, take*, позначають зазвичай одноразову дію: *have a try, give smb. a ring, take a look, get a call (from smb.), have a dip (In the sea), give smb. a push* [1: 44].

Зворотний словотвір – спосіб словотворення, при якому слова утворюються шляхом відкидання суфікса або елемента, зовні схожого з суфіксом. Так утворені дієслова *to burgle* від *a burglar*, *to beg* від *a beggar*, *to enthuse* від *enthusiasm*, *to legislate* від *a legislator*, *to diplome* від *a diplomat* та ін. В сучасній англійській мовою зворотний словотвір частіше спостерігається при компресії словосполучень і нейтральних утворень і призводить до утворення складних слів типу *to vacuumclean*, *to housekeep*, *to housewarm*, *to stagemanage* [1: 46].

Усічення – утворення нових слів шляхом скорочення основи. В результаті дії цього способу словотворення створюються слова з неповною, усіченою, основою (або основами). Скорочення утворюються шляхом відкидання кінцевого (апокопа), середнього (синкопа) або початкового (афереза) складів основи. Наприклад: *caps* (*capital letters*), *demo* (*demonstration*), *intro* (*introductory*), *ad* (*advertisement*) [1: 46].

Скорочення, які є вторинним найменуванням предмета і існуючі в мові нарівні з повною формою, є стилістично забарвленими словами і носять неофіційний розмовно-фамільярний характер. Порівняйте, наприклад, такі пари слів: *sister* - *sis*; *doctor* - *doc*; *referee* - *ref*; *professor* - *prof*; *second* - *sec* [1: 46].

Абревіація є процес утворення одиниць вторинної номінації, який полягає в скороченні лінійної довжини вихідного найменування та який унаслідок застосування низки формальних операцій приводить до утворення скороченого структурного варіанта цього найменування. Наприклад: *CND* (*Campaign for Nuclear Disarmament*); *PA system* (*public address system*); *AIDS* (*acquired immunodeficiency virus*); *V-Day* (*Victory Day*).

Семантична деривація – набуття словом нового значення. Нові значення виникають за рахунок семантичної зміни (метафоричне чи метонімічне перенесення значення, звуження чи розширення значення слова тощо). Семантичний словотвір – особливе явище, схоже на інші способи словотворення лише за кінцевим результатом: так само, як при дії інших способів, при

відокремленні значення утворюється нова словникова одиниця. Наприклад: *theatre* (театр, мед. операційна).

Отже, лексичний склад англійської мови є результатом складного історичного процесу, котрий обумовлюється законами розвитку мови, наукової теорії та культури. Тому способи творення англійських лексичних одиниць постійно привертають увагу як вітчизняних, так і зарубіжних лінгвістів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Арбекова Т. И. Лексикология современного английского языка (практический курс) / Т. И. Арбекова. – М.: ВШ, 1977. – 240 с.
2. Грещук В. В. Основоцентрична дериватологія: історія, стан, перспективи / Василь Васильович Грещук // Студії з українського мовознавства [текст]: вибрані праці. – Івано-Франківськ, 2009. – 348 с.
3. Плющ М. Я. Словотвір // М. Я. Плющ // Сучасна українська літературна мова / [А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.]. – К.: Вищ. шк., 1993. – 439 с.
4. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підруч. [для студ. філол. спец. вищ. навч. закл. / Михайло Петрович Кочерган. – К.: Академія, 2006. – 464 с.
5. Кубрякова Е. С. Что такое словообразование / Е. С. Кубрякова. – М.: Наука, 1965. – 78 с.

Голянівська О. А.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Зорницький А. В.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ

ЕРНЕСТА ХЕМІНГУЕЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Різноманітні комунікативні ситуації повсякденного спілкування характеризуються відповідним стилем, який має свої особливості на лексичному, граматичному та фонетичному рівнях. Категорію "стиль" розглядають як

"сукупність ознак, які характеризують твори певного часу, напряму, індивідуальну манеру автора" [3: 641–642]. Аналізуючи мовностилістичні особливості тексту на предмет відношення поняття "стиль" до автора тексту, помічаємо, що кожен індивід використовує не всі наявні у мові мовностилістичні засоби, а лише певну обмежену їх кількість. Досліджуючи використання автором певних мовностилістичних засобів, можемо говорити про індивідуальний стиль або ідіостиль письменника.

Академік В. Виноградов визначає індивідуальний стиль як "своєрідну, історично зумовлену, складну, але структурно єдину та внутрішньо зв'язну систему засобів і форм творчого мовного вираження" та позиціонує стиль автора як центр лінгвістичного вивчення художньої літератури [1: 105]. Варто наголосити, що саме В. Виноградов увів у науковий обіг категорію стилю автора. Індивідуальний стиль автора проявляється у мовній специфіці відбору та використання мовних засобів художнього відображення реальної дійсності, тобто перевазі певних лексичних, морфологічних, синтаксичних, фонетичних та стилістичних засобів.

Пильну увагу лінгвістів протягом останніх десятиліть привертає дослідження індивідуальних мовних картин світу митців слова, оскільки їхні особливості суттєво впливають на розвиток системи відповідної мови. Не залишаються осторонь цього питання і перекладознавці, оскільки головною метою художнього перекладу є відтворення основних рис ідіостилу письменника, що вимагає не лише знання лінгвальних властивостей першоджерела, а й розуміння особливостей концептуальної ідіосфери автора. У цьому контексті важливо виокремити основні риси мовного портрету автора та визначити зв'язок між мовностилістичними особливостями його творів і його світобаченням, що може суттєво вплинути на якість перекладу його праць іншими мовами [4: 91].

Основою успішного перекладу є цілковите розуміння тексту оригіналу, що включає аналітичну діяльність, спрямовану на повне розкриття змісту тексту. Перекладач повинен створити адекватні образи, які б викликали у читача

перекладу ті ж емоції та асоціації, що й у читача оригіналу. Це має бути гармонійне поєднання максимального наближення перекладу до ідейної та художньої суті оригіналу та збереження рис національної своєрідності, стилю твору та індивідуального стилю автора. Для відтворення ідіостилу автора перекладачеві слід ознайомитися з авторською естетикою, його способом мислення та особливостями світосприйняття, слідуючи авторському стилю у процесі перекладу, хоча втриматися від прикрашання чи зміни твору на власний розсуд – надзвичайно складне завдання.

Коли мова йде про ідіостиль Е. Хемінгуея, одного з найбільш визначних і впливових американських письменників ХХ століття, перекладач не може відтворити його достовірно на інтуїтивному рівні, без ґрунтовного аналізу. З іменем Е. Хемінгуея пов'язують поняття підтексту у літературі, тобто прихованого змісту. Ця техніка згодом переросла у славнозвісний "принцип айсберга", який і став домінантою ідіостилу досліджуваного письменника.

Даючи у своїх творах соціально-психологічний аналіз найбільш характерним явищам сучасності, таким як імперіалістична війна, ворожість капіталістичного суспільства людським прагненням, народно-визвольна боротьба з фашизмом, Е. Хемінгуей пише скупкою, лаконічною мовою, залишаючи "сім восьмих" та "білий простір" поміж рядків, тим самим залучаючи читача до процесу творчості. "Білий простір" заповнюється асоціаціями та спогадами читача, що допомагають зрозуміти, відчувати "підводну" частину славнозвісного "айсберга" письменника. Підтекст у творах Е. Хемінгуея свідомо задається самим автором, він розсереджений по всьому твору, а часом і в декількох творах одночасно. Підтекст несе додаткову інформацію, декодувати яку можна за допомогою вірно прочитаних маркерів підтексту: фонетичних, лексичних, граматичних, синтаксичних, стилістичних та композиційних.

Одним із найбільш потужних маркерів підтексту у художніх творах Е. Хемінгуея виступає означений артикль. Згідно із дослідженнями В. Кухаренко, більше 8% тексту Е. Хемінгуея займають означені артиклі, а у початкових абзацах цей показник збільшується до 12–17% [2: 72]. Початкове

вживання означеного артикля залишає частину інформації за межами повідомлення і створює попередню імплікацію.

Розглянемо вживання означеного артикля як маркера підтексту та особливості його відтворення в українському перекладі на прикладі оповідання Е. Хемінгуея "Кішка на дощі" ("Cat in the Rain"), що вражає кількістю означених артиклів (31!) вже у першому абзаці:

*"There were only two Americans stopping at **the** hotel. They did not know any of **the** people they passed on **the** stairs on their way to and from their room. Their room was on **the** second floor facing **the** sea. It also faced **the** public garden and **the** war monument. There were big palms and green benches in **the** public garden. In **the** good weather there was always an artist with his easel. Artists liked **the** way **the** palms grew and **the** bright colors of **the** hotels facing **the** gardens and **the** sea. Italians came from a long way off to look up at **the** war monument. It was made of bronze and glistened in **the** rain. It was raining. The rain dripped from **the** palm trees. Water stood in pools on **the** gravel paths. **The** sea broke in a long line in **the** rain and slipped back down **the** beach to come up and break again in a long line in **the** rain. **The** motor cars were gone from **the** square by **the** war monument. Across **the** square in **the** doorway of **the** cafe a waiter stood looking out at **the** empty square" [6].*

У цьому уривку готель постає чимось звичним і знайомим саме завдяки означеному артиклю **the**, який передбачає наявність попереднього знайомства. Далі слідує детальний опис, в якому також домінує означений артикль. Відсутність артикля в українській мові спричиняє значні труднощі при перекладі. Попри існування прийомів функціональної заміни артиклів, наприклад, займенником, усіх відтінків значення артикля вони не передають.

За відсутності такої компенсації перекладачі часто задовольняються випущенням цього маркера підтексту у друготворі:

"У готелі мешкало тільки двоє американців. Вони не знали нікого, з ким перетиналися на сходах дорогою до кімнати. Кімната їхня була на другому поверсі й виходила вікнами на море. А ще на сад і пам'ятник полеглим на війні. У садку росли високі пальми й стояли зелені лавки. У гарну погоду туди завжди

приходив художник із мольбертом. Художникам подобалися пальми і яскраві кольори готелів, що виходили вікнами на сади й море. Італійці здалеку приїжджали подивитися на пам'ятник полеглим на війні. Він був вилитий із бронзи й виблискував під дощем. Падав дощ. Краплини дощу скапували з пальм. На всипаних гравієм доріжках стояли калюжі. Хвилі накочувалися на берег під дощем однією довгою лінією, ковзали назад по піску, а тоді знову накочувалися однією довгою лінією під дощем. З майдану перед пам'ятником полеглим на війні роз'їхались автомобілі. На другому боці, на порозі кав'ярні стояв кельнер, роздивляючись спорожнілий майдан" [5].

Вживання простих речень з надмірною кількістю означених артиклів містить потужний імпліцитний вплив на читача, підкреслюючи типовість картинки, змальованої в оповіданні. Ця картина далеко не оптимістична, вона наскрізь пронизана трагічним світосприйняттям. Письменник за допомогою означеного артикля немов би розширює конкретну драму на усе "втрачене покоління". Вживання означеного артикля дає можливість передати навколишній світ так, як бачить його персонаж; відсутність атрибутів не надає пейзажу описовий характер, а свідчить про те, що оточення сприймається думкою оповідача, який висловлює свою точку зору.

У наступному прикладі функцію означеного артикля вдається зберегти завдяки порядку слів – як тема, а не рема, тим самим фраза вірно сприймається у перекладі, створюючи потрібний ефект:

"The American wife stood at the window looking out" [6].

"Американка стояла біля вікна й визирала на вулицю" [5].

Вживання означеного артикля відносно американки, про яку ми ще зовсім нічого не знаємо, свідчить про своєрідний композиційний зсув – відсутність експозиції. Однак, саме такий початок характерний для більшості коротких оповідань Е. Хемінгуея, який одразу ж занурює читача в епіцентр подій. Американка сприймається читачем як уже знайомий персонаж.

Таким чином, проаналізувавши вживання означеного артикля у творах Е. Хемінгуея, можемо зробити висновок, що він є одним із потужних маркерів

підтексту та, відповідно, характерною ознакою індивідуального стилю письменника. Зважаючи на відсутність артикля в українській мові, переважна більшість означених артиклів в українських перекладах творів Е. Хемінгуея випущена, що знижує експресивність висловлення, нівелюючи певним чином індивідуальний стиль письменника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Виноградов В. В. О теории художественной речи. М. : Наука, 1971. 413 с.
2. Индивидуально-художественный стиль и его исследование / под общ. ред. проф. В. А. Кухаренко. Киев-Одесса : Вища школа, 1980. С. 11–34.
3. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. К. : ВЦ – Академія, 2006. 752 с.
4. Миколишена Т. В. Мовностилістичні особливості відтворення картини чарівного світу Р. Дала в англо-українському перекладі : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 "Перекладознавство". Харків, 2018. 259 с.
5. Хемінгуей Е. Кішка на дощі. URL : <https://blog.yakaboo.ua/kishka-nadoshchi-uryvok-zi-zbirky-hemingveya/>.
6. Hemingway E. Cat in the rain. URL : <http://www.lingvistov.ru/blog/reading-club/reading-club-intermediate-cat-in-the-rain-by-ernest-hemingway/>

Гурін А. С.

*Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент, завідувач кафедри англійської
філології та перекладу Н. Д. Борисенко*

КРИЛАТІ ВИСЛОВИ З ЕЛЕМЕНТАМИ НОНСЕНСУ ЯК РИСА ІДОСТИЛЮ ЛЬЮІСА КЕРРОЛЛА ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ

Льюїс Керролл – один із найвідоміших англійських письменників, творчість якого вже неодноразово ставала об'єктом дослідження

літературознавців. Проте, значний інтерес його творіння викликають і з погляду перекладознавчої науки, адже письменник має досить яскраві особливості індивідуального стилю, відтворення яких у перекладі вимагає креативності та неабияких зусиль. Загалом, ідіостилю Льюїса Керролла властиві такі риси, як каламбур (базований на полісемії, омонімічних конструкціях, паронімах), експерименти над мовленням персонажів, мовна гра тощо [1: 15].

Однією із базових рис творчості письменника є навмисні елементи нонсенсу, абсурду, алогізмів, зокрема у мовленні героїв творів. Словник української мови пропонує наступне тлумачення поняття алогізму: «що-небудь безглузде; те, що суперечить логіці; літературний прийом, який полягає в навмисному порушенні (розриві) логічного зв'язку, з метою створення комізму, іронії» [3: 35]. Цікавим є те, що нонсенс у мовленні персонажів творів Льюїса Керролла має значний асоціативний потенціал, на перший погляд – це дійсно алогічні фрази, проте, якщо замислитися над їх сенсом, то можна побачити певне філософське значення, відшукати глибокий зміст у беззмістовному. Саме тому, дивакуваті репліки персонажів легко перетворюються на крилаті вислови, котрі мають неповторну форму та серйозне значення, відповідно твори Льюїса Керролла об'єднують прихильників-читачів різного віку, від дітей до дорослих, таким чином кожен зможе по-своєму інтерпретувати сказане та робити власні висновки.

Чи не найвідомішим творінням автора є казка «Аліса в Країні чудес», яка являє собою яскравий еталон ідіостилю письменника, адже містить достатньо реплік, які мають потенціал стати крилатими висловами. Для прикладу, можна навести слова Аліси після того, як дівчинка випила еліксир та почала швидко рости, її тіло набуло величезних розмірів, тому вона розгубилася і почала думати над тим, хто ж вона, чи вона і є Аліса. Дівчинка хоче повернутися з Країни чудес додому, щоб її забрали назад, але вона не впевнена в тому, ким є зараз.

“Who am I then? Tell me that first, and then, if I like being that person, I’ll come up; if not, I’ll stay down here till I’m somebody else, but, oh dear!” – cried Alice with a sudden burst of tears, – “I do wish they would put their heads down! I am so

very tired of being all alone here!” [9: 50]. Рано чи пізно будь-яка людина починає замислюватися над сенсом життя, над тим, для кого чи для чого вона живе, над власним призначенням тощо. Бувають моменти, коли люди сумніваються у тому, чи все роблять правильно, коли вони втрачають упевненість у собі, заплутуючись, ким є насправді і потребують допомоги близьких, адже самотність не допоможе впоратися із подібною проблемою. Схожа ситуація трапилася і з Алісою, адже вона опинилася одна в незнайомому місці, заплутавшись у собі та злякавшись свої неочікуваних пригод. Дитина по-своєму починає аналізувати ситуацію та говорити про досить серйозні речі. Експресивності додає сама форма висловлювання, адже репліка звучить подитячому наївно та просто, дещо алогічно та дивно, проте, це не заважає їй заховати у собі глибокий зміст. Також, якщо прочитати слова Аліси, відчувається певний внутрішній ритм, навіть є римування (*here – till – dear – tears*), тобто, репліка звучить майже як поезія у прозі – це в свою чергу ускладнює роботу перекладача, адже необхідно відтворити не лише зміст, але і форму. Також, простежуються елементи, які в свою чергу додають експресивності та градації, наприклад, *I am so very tired*. Галина Бушина відтворила слова головної героїні так:

«Хто я така? Спершу скажіть мені це, і якщо я захочу бути тією особою, я вийду нагору, а якщо ні, то залишуся внизу, доки не стану кимсь іншим...» Ой мамочко! — раптом розплакалася Аліса знову,— як мені хочеться, щоб хто-небудь насправді зазирнув сюди! Мені так набридло бути тут зовсім самій» [7: 10]. Загалом перекладач намагався дотримуватися дослівного перекладу, зміст передано вдало, проте форма висловлювання не зберіглася. Хоча, це не заважає сприйманню твору, емоційне навантаження передане належним чином. Але все-таки, репліка Аліси звучить дещо експресивніше в оригіналі твору, а це ще раз доводить, що відтворення особливостей ідіостилю Льюїса Керролла є досить важким завданням, і в будь-якому разі оригінал є неповторним та неперевершеним. Валентин Корнієнко також намагався дотримуватися дослівного перекладу та більшість своєї уваги зосередив саме на

відтворенні змістового компоненту, а не форми висловлювання, це дозволило передати емоційну напруженість головної героїні, її дещо панічний стан у несприятливій ситуації.

«Спершу скажіть, хто я є, і, коли мені ця особа підходить – я вийду нагору, а коли ні – не вийду. Сидітиму тут, аж доки стану кимось іншим». Тут знову з її очей бризнули сльози. «Чому ніхто сюди навіть не загляне!.. Я так втомилася бути сама!» [5: 14]. Перекладач вирішив опустити розпачливий вигук Аліси *oh dear*, проте, цей переклад має дещо лаконічніше та більш ритмічне звучання, аніж попередній. Володимир Панченко спробував зосередити свою увагу не лише на передачі змісту, але й на відтворенні форми репліки.

«Скажіть мені спочатку, хто я така? Коли це мені сподобається, я піду, а коли ні – залишуся тут... поки не стану кимось іншим...» Ой лишенько! – заплакала знову Аліса. – Нехай скоріше приходять та у-мов-ля-ють! Мені страшенно набридло тут самій!» [6: 29]. Він дещо намагався відтворити ритмічність, і певною мірою йому це вдалося. Експресивності додає навіть графічний елемент *у-мов-ля-ють*, а градаційності – лексема *страшенно*. Вікторія Наріжна переклала слова Аліси наступним чином:

«То хто я тепер? Спершу скажіть мені, і якщо я вподобаю бути цією людиною, то підіймуся, а як ні, то залишуся тут, поки не перетворюся на когось іще» ... Але ж! – скрикнула Аліса й знову залилася слізьми. – Нехай би вони тільки звісилися сюди донизу головами! Я ТАК утомилася бути тут сама!» [4: 19]. Перекладач також спробувала відтворити окрім змісту ще й ритмічність форми репліки, і це вийшло досить вдало. Простежується внутрішнє римування (*підіймуся – залишуся – перетворюся*). Вікторія Наріжна вирішила відтворити структуру *I am so very tired* не лише за допомогою лексичних засобів, а й використавши відповідне графічне оформлення (*ТАК*), що додає експресивності, градаційності, емоційності репліці Аліси, таким чином, переклад звучить дуже вдало та відтворює ідіостиль автора. Цікавою є передача слів головної героїні у переспіві Леоніда Яхніна російською мовою:

«Прежде чем я выясню, кто я теперь, с места не сдвинусь. Вот если я та, кем я хочу быть, тогда пожалуйста, а если я не та, которая та, то... Ой, милые, не хочу я здесь больше! Возьмите меня отсюда! Я тут совсем одна!» [8: 14]. Перекладачеві вдалося відтворити дитячу наївність слів Аліси та емоційну експресивність, зокрема, певної заплутаності додають елементи *а если я не та, которая та, то*, вони досить яскраво передають ідіостиль Льюїса Керролла, додаючи химерності та алогічності, і певної грайливості водночас, а також відчувається внутрішній ритм висловлювання. Таким чином, можна простежити, що перекладачі обирали дещо різні стратегії, намагаючись передати зміст висловлювання, чи його форму, або і те, й інше. Кожен по-своєму намагався відтворити риси ідіостиллю письменника, проте загалом, емоційну експресивність та елементи алогізмів тією чи іншою мірою вдалося зберегти усім перекладачам. Таким чином, твори Льюїса Керролла мають чимало крилатих висловів, химерне звучання яких не заважає їм містити глибокий, серйозний підтекст. Подальші перспективи дослідження полягають у вивченні оказіоналізмів як однієї з ознак ідіостиллю автора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Богуславська Л. А. Відтворення мовної гри Л. Керролла в українських перекладах: когнітивний аспект: автореф. дис. ... кандидата філол. наук : спец. 10.02.16 «Перекладознавство» / Херсон, 2017, 20 с.
2. Волошук В. Індивідуальний авторський стиль, ідіолект, ідіостиль: питання термінології // Наукові праці. 2013. №79. С. 5-8.
3. Словник української мови : в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства за ред. І. К. Білодіда. Том 1. К. : Наукова думка, 1970. С. 35.
4. Керролл Л. Аліса в Дивокраї / пер. з англ. В. Г. Наріжної. Харків : «Фоліо», 2019. 159 с.
5. Керролл Л. Аліса в Країні чудес / пер. з англ. В. Корнієнка. К. : «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2001. 69 с.

6. Керролл Л. Аліса в Країні чудес / пер. з англ. В. Панченка. К. : «РІДНА МОВА», 2018. 152 с.

7. Керролл Л. Аліса в Країні чудес / пер. з англ. Г. Бушиної. К. : «Радянський письменник», 1960. 90 с.

8. Приключения Алисы в Стране Чудес / Пересказ Л. Яхнина; Иллюстрации А. Мартынова // Журнал «Пионер». 1991. №1. С. 3-40.

9. Carroll L. Alice's Adventures in Wonderland. Moscow: Progress Publishers, 1979. 235 p.

Забродська К. Ю.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Котнюк Л. Г.

РЕАЛІЯ ЯК КОМПОНЕНТ СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНОГО І НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО КОНТЕКСТУ

Загальною проблематикою національно-культурної специфіки мови у перекладознавстві є проблема реалій. У перекладі вони щільно пов'язані з виразом національної форми.

Переклад невід'ємно пов'язаний з розвитком національних мов і літератур, адже його початок лежить біля самих витоків людської культури. Через це між різними культурами і віками існують ґрунтовані, зумовлені різними чинниками відмінності, які необхідно приймати до уваги при перекладі [2: 42].

Найкраще дослідили реалії перекладачі і перекладознавці С. Влахов і С. Флорин, автори книги «Неперекладне у перекладі» та автори багатьох статей про реалії. Вони дали найточніше визначення реалій: «Це слова (і словосполучення), що називають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального й історичного розвитку) одного народу і чужі для іншого» [2: 53].

За Л. Соболевим «терміном «реалії» позначають побутові і специфічно національні слова і звороти, що не мають еквівалентів у побуті, а отже, і у мовах інших народів». Проте, дана дефініція подана досить не точно та потребує коректив. Дослідник включає до категорії реалій прислів'я. Деякі компоненти

прислів'я можна зарахувати до реалій, але як цілісна одиниця не має відповідника через узагальнено-абстрактний характер. Отже, їх не можна відносити до реалій [2: 49].

Відомий вчений у галузі лінгвокраїнознавства Г. Томахін реаліями вважає назви властивих тільки певним народам і націям фактів історії, предметів матеріальної культури, імена національних і фольклорних народів, державних інститутів, міфологічних істот тощо. Як зазначає науковець у порівняльному лінгвокраїнознавстві реаліями прийнято називати слова, які позначають предмети і явища, пов'язані з культурою, економікою, історією і побутом країни досліджуваної мови, які відрізняються повністю чи частково за своїм значенням від відповідних слів рідної мови. Реалії, як мовне явище, швидко реагують на всі зміни в розвитку суспільства: серед них завжди можна виділити реалії-неологізми, архаїзми, історизми [1: 111]. Наприклад: *carabinieri, fjord, kiwi, gong, cockney, mile, promenade*.

Слід відрізняти реалії від дотичних понять: екзотизм, варваризм, локалізм, ксенізм, запозичення, термін, власна назва.

Екзотизм і реалія. Екзотизм (грецьк. *Echotikos* – чужий, іноземний) – вислів чи слово, запозичене частіше з неєвропейської, маловідомої мови і вживане для надання мові особливого місцевого колориту. Це можуть бути назви посад, звань, помешкань, грошових одиниць, державних установ, тощо. Наприклад, слова *долар, бейсбол*, пов'язані з американською матеріальною і духовною культурою. На думку С. Влахова і С. Флорина, термін «екзотизм» є найбільш серйозним «конкурентом» терміна «реалія».

Варваризм і реалія. Варваризм (грецьк. *Barbarus* – чужоземець) – іншомовне слово чи зворот, запозичений національною мовою та не цілковито освоєний нею. Варваризми зберігають своє національно-конотативне забарвлення і вживаються переважно в описах життя і побуту інших народів для створення місцевого колориту. Також варваризми не відповідають нормі мови, яка їх запозичує.

Локалізм і реалія. Межі поняття «локалізм» досить розмиті. Як вважали С. Влахов і С. Флорин, локалізм – слово чи словосполучення, вживання якого обмежене певною галуззю, певними місцем, він невідомий літературному варіанту мови. Ототожнення реалій з локалізмами звужує поняття «реалії», обмежуючи їх тільки «місцевими» предметами.

Ксенізм і реалія. Ксенізми (грецьк. *Xenos* – чужий) – слова і вирази, які автор дає іноземною мовою без зміни морфологічних ознак, в їхньому традиційному написанні або транслітерації. Також, ксенізми або так звані іншомовні вкраплення – це запозичені слова, що зберегли свій фонетичний аспект. Таким чином, деякі ксенізми також можна вважати реаліями. Наприклад, лексеми *преср, комп'ютер* є ксенізмами в українській мові.

Запозичення і реалія. Американський вчений У. Вайнрах вважає, що реалії можна віднести до запозичень у момент, коли вони використовуються в певній мові. У такому випадку, слову достатньо бути вжитим одноразово, щоб воно вже вважалося запозиченням.

Термін і реалія. На перший погляд «термін» і «реалія» дещо схожі. Терміни позначають чітко визначені поняття, явища і предмети. В основному це слова і словосполучення іншомовного походження, однозначні, позбавлені синонімів. Терміни зазвичай є інтернаціональними, коли реалії належать народу, в мові якого вона була створена. Також ці терміни вживаються в різних сферах застосування.

Власна назва і реалія. В цих двох категорій дуже багато спільного. Деякі вчені (С. Флорин, С. Влахов) додають власні назви до безеквівалентної лексики, а інші (М. Вайсбурд, В. Виноградов) – до реалій. Є також думка, що назви казкових героїв, назви свят можуть бути як реаліями, так і власними назвами.

Реалії – це власне лінгвокраїнознавчі одиниці. Вищезазначені поняття близькі до реалій, але ототожнювати їх не слід. [3: 10].

Існує діалектичний зв'язок між реаліями і **інтернаціоналізмами**. Інтернаціоналізми охоплюють більший ареал. Інтернаціоналізми – це реалії на зразок індіанізму «*вігвам*», ескімосизму «*іглу*», східнослов'янського

словникового фонду «верста». Внаслідок засобів масової інформації і міжнародного спілкування інтернаціоналізми набули багатомовного або всемовного поширення. Вони стали поняттєво-еквівалентними хоча і не мають безпосередніх відповідників у багатьох культурах [2: 62].

Реалію слід відрізнити від **неологізмів** у транскрипції чи транслітерації. Завдяки транскрипції (транслітерації) в художнє мовлення впроваджується слово, яке навряд чи стане словниковим надбанням мови-переймача. Наприклад, «*комуністичний суботник*» – радянїзм, реалія, впроваджена радянською дійсністю. Коли ж ми передаємо цю реалію по-англійському як *subotnik*, то маємо справу не з транслітерацією, а з переадачею, хоч і маловживаного слова, але з узуальним неологізмом, який уже не є чужим у системі англійської лексики. Натомість, лексема *borshch*, яка часто вживається в англійських художніх творах – це не неологізм, а транслітерована українська реалія, яка ще не отримала права на громадянство в лексикографічній джерелах англійської мови [2: 64].

Деякі автори зараховують до реалій **антропоніми і топоніми**. Ці слова сприяють відтворенню національного колориту та мають певний відгомін історії. Основною відмінністю між такими назвами і реаліями є те, що при трансляційному перейменуванні застосовують різні способи (описовий перефраз, комбінований переклад, калькування і т д), а імена, прізвища, географічні назви можна, але за рідкими винятками, при перенесення на мову-приймача більш-менш вдало можна використовувати лише транскрибування (транслітерування) [2: 66].

Серед мовних реалій виділяють **історизми** – які позначають мертві реалії, і неологізми – слова, які позначають реалії, які з'явилися в даний період.

Національний в цілому характер реалій і інтернаціональність термінології визначають і іншу відмінність між термінами і реаліями: вони по-різному поширюються. Терміни, будучи найменуванням предметів, поширюються з поширенням цього предмету; в науці це відбувається в процесі обміну науковою інформацією. Терміни можуть належати всьому людству. Реалії належать лише одному народу, в культурі і мові якого вони з'явилися.

Термінам, як правило, не властива ні емоційність, ні образність, ні, тим більше, стилістичне чи національне забарвлення. Реалії, маючи свої специфічні властивості, зазвичай володіють цими властивостями [3: 17].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Воробйова І. А. Основи лінгвокраїнознавства: навчальний посібник / І. А. Воробйова. – К. : Видавничий дім «Слово», 2014. – 272 с.
2. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). – Львів: Вид-во при Львів. унті., 1989. – 216 с.
3. Томахин Г. Д. Реалии-американизмы / Г. Д. Томахин. – Москва: Высшая школа, 1988. – 239 с.

Сліна В. О.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук
доцент Л. Г. Котнюк

ВІДТВОРЕННЯ АБСОЛЮТНИХ КОНСТРУКЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Співвідношенню перекладу та лінгвістики останнім часом приділяється колосальна увага. Коло досліджень, що стосуються цієї проблематики, настільки багаточисельне й різноманітне, що нині можна окреслити загальну типологію наукових розвідок, присвячених проблематиці "переклад – лінгвістика". Можемо розподілити їх на дві групи: 1) роботи, в яких положення лінгвістики застосовуються для обґрунтування положень теорії і практики перекладу (Л. С. Бархударов, В. Н. Комісаров, Я. І. Рецкер, О. Б. Федоров, О. Д. Швейцер та ін.); 2) дослідження порівняльного характеру, в яких власне кажучи переклади використовуються для проведення лінгвістичних досліджень [1; 2; 3]. Безсумнівно, порівняльні дослідження мають багато спільного з перекладознавством, і вони також значною мірою допомагають у перекладацькій діяльності та в навчанні перекладу [6, с.264].

Об'єктом дослідження є англомовні безеквівалентні граматичні словоформи та конструкції англійської мови та їх переклад на українську мову. Предметом дослідження виступають абсолютні конструкції – безеквівалентні граматичні структури англійської мови та їх відтворення в українській мові. Метою дослідження є проаналізувати абсолютні конструкції, вжиті в романі С. Кінга «Воно», та їх відтворення при перекладі українською мовою.

Безеквівалентними є такі одиниці мови оригіналу, які не мають регулярних відповідників у мові перекладу.

Серед безеквівалентних одиниць розрізняють безеквівалентну лексику і безеквівалентні граматичні форми і конструкції. Безеквівалентні граматичні одиниці в англійській мові – це морфологічні та синтаксичні одиниці (частини мови, словоформи та синтаксичні конструкції), які не мають відповідників в іншій мові. Для англійської мови це частини мови (артикуль, герундій, модальні дієслова), а також безеквівалентні синтаксичні структури – предикативні конструкції з неособовими формами дієслова (інфінітивом, герундієм і дієприкметником), а також абсолютні конструкції. Отже, безеквівалентними граматичними одиницями можуть бути як окремі морфологічні форми і частини мови, так і синтаксичні структури.

На відміну від української мови, в синтаксисі граматики англійської мови є абсолютні конструкції. Основною ознакою абсолютних конструкцій є повна незалежність абсолютної конструкції від іншої частини речення. Абсолютні конструкції складаються з 2х частин – іменної і дієслівної. Між цими частинами існують відношення вторинної предикації. Іменний компонент зазначеної конструкції може бути:

-іменник (у загальному відмінку):

She sat on the porch, Mary playing with her doll [9, с.102]

- займенник:

They soon left, he having been unnoticed [9, с.104] – ("he" – особовий займенник в називному відмінку);

- безособове "it":

It being late, he bolted the windows [9, с.103];

-there:

The night is dark, there being no stars in the sky [9, с.103].

Дієслівний елемент може виражатися дієприкметником теперішнього часу (Participle I) або дієприкметником минулого часу (Participle II):

Circumstances permitting, they will be through will it by the end of May [9, с.104] – (Participle I).

Dinner served, Mrs Marlow rang the bell [9, с.104] – (Participle II).

Терміном «абсолютна конструкція» в лінгвістиці часто позначаються структурні утворення різних типів.

Якщо перед абсолютною конструкцією відсутній прийменник, вона називається Nominative Absolute Participial Construction:

The car having stopped, the boys jumped out onto the grass [9, с.104];

Якщо перед абсолютною конструкцією стоїть прийменник *with* (рідко *without*), вона називається Prepositional Absolute Participial Construction:

With her head aching from the slap of the bullet and the blood dripping over the ear, he went over the Frenchmen [9, с.104];

Дієприкметник може опускатися, і в результаті еліпса дієприкметника утворюються різні варіанти абсолютних конструкцій :

а) **the Absolute Nominative Construction with the Adjective** (другий елемент абсолютна конструкція виражається прикметником, перед конструкцією відсутній прийменник):

She stood under the tree, her head full of strange ideas [9, с.105];

б) **the Prepositional Absolute Construction with the Adjective** (другий елемент абсолютної конструкції є прикметник, конструкція починається з прийменника):

She hurriedly left the room with her eyes red [9, с.106];

в) **the Absolute Nominative Construction with the Stative** (другий елемент абсолютної конструкції – слово категорії стану / stative, перед конструкцією відсутній прийменник):

The gallery door slightly ajar, I could hear the steps of the soldiers [9, с.105];

г) **the Prepositional Absolute Construction with the Stative** (другий елемент абсолютної конструкції – слово категорії стану / stative, конструкція починається з прийменника):

He stood there trembling, with his face ablaze [9, с.106];

д) **the Absolute Nominative Construction with the Adverb** (другий елемент абсолютної конструкції виражається прислівником/adverb, перед конструкцією відсутній прийменник):

Tea over, she again summoned us to the fire [9, с.106];

е) **the Prepositional Absolute Construction with the Adverb** (другий елемент абсолютної конструкції виражається прислівником/adverb, перед конструкцією наявний прийменник):

He turned away, with his hand still up [9, с.106];

є) **the Absolute Nominative Construction with the Noun** (другий елемент абсолютної конструкції виражається іменником, що стоїть після прийменника, перед конструкцією відсутній прийменник):

I waited, every nerve upon the stretch [9, с.105];

ж) **the Prepositional Absolute Construction with the Noun** (другий елемент абсолютної конструкції виражається іменником, що стоїть після прийменника, перед конструкцією наявний прийменник):

They marched towards the square, with little flags in their hands [9, с.106].

Будь-яка структура вторинної предикації функціонує лише в межах речення, тобто за наявності структури первинної предикації. Актуалізаторами вторинної предикації є низка структур. У різних за своєю структурою наведених нижче конструкцій є спільна риса – неузгодженність суб'єктно-предикатних відношень їхньої поверхневої структури [4, с.43].

Так як, абсолютні конструкції належать до безеквівалентних граматичних структур, то при відтворенні на українську мову застосовуються різні типи трансформацій.

При виборі граматичних варіантів у процесі перекладу безеквівалентних граматичних одиниць важливо враховувати розбіжності граматичної будови англійської та української мов. Однією із найважливіших розбіжностей є централізованість структури простого речення в англійській мові. Вона виражається у побудові речення навколо єдиного організуючого центру, а саме навколо підмета.

При утворенні англійського речення часто використовуються різні синтаксичні комплекси, зокрема, абсолютні конструкції

Поняття еквівалентності оригінального і перекладного текстів відноситься до ключових понять перекладознавства, досі є головною проблемою його теорії і практики. Центральним завданням теорії перекладу є опис природи перекладацької еквівалентності та умов її досягнення. Під перекладацькою еквівалентністю традиційно розуміються своєрідні відносини між текстом оригіналу і текстом перекладу [7, с.95].

Зазначимо, що при встановленні еквівалентності на різних рівнях деякі одиниці оригінального тексту залишаються, з різних причин, без відповідності в перекладному тексті. Більш того, при «накладенні» мовних систем мови оригіналу і мови перекладу може виявитися, що в системі мови перекладу не існує еквівалента для тієї чи іншої одиниці мови оригіналу.

Часто абсолютні конструкції перекладаються в українському варіанті:

- дієприслівниковим зворотом:

He had made it sitting up in bed, his back propped against a pile of pillows

[8, с.1184]

Він зробив його, сидячи в ліжку, спираючись шиною на гору подушок

[5, с. 1344].

У наведеному прикладі абсолютна конструкція перекладається двома дієприслівниковими зворотами.

У деяких випадках при передачі абсолютних конструкцій з англійської мови на українську спостерігається повна заміна синтаксичних функцій зазначених мовних одиниць:

Bill clutched the sides of his desk, his face growing almost as red as his hair, his eyes squeezed into slits as he tried to winch some word out of his stubborn throat
[8, с.1184]

Білл, вчепившись долоньями в краї парти, з обличчям, поруділим майже до кольору його волосся, з очима, зіщуленими в щілинки, намагався вивернути бодай слово зі свого впертого рота [5, с. 1344].

Наведений приклад будується на заміні синтаксичних функцій елементів. Абсолютні конструкції, що завжди в англійській мові виконують функцію обставин дії, можуть відтворюватися в українському реченні по різному. Перша абсолютна конструкція (*his face growing almost as red as his hair*) і перша частина другої абсолютної конструкції (*his eyes squeezed into slits*) в українському перекладі передається означенням (*з обличчям, поруділим майже до кольору його волосся, з очима, зіщуленими в щілинки*). Кінець другої абсолютної конструкції (*as he tried to winch some word out of his stubborn throat*) передається в українському перекладі групою або дієслівним словосполученням з дієсловом у функції присудка.

Підсумовуючи, можна сказати, що при перекладі абсолютних конструкцій з англійської на українську мову в кожному реченні використана така граматична трансформація як заміна. Це зумовлено розбіжностями двох мов. В українській мові, в порівнянні з англійською, відсутні комплекси вторинної предикації, зокрема, абсолютні конструкції.

У кожному конкретному випадку перекладу абсолютної конструкції необхідно вибрати, той варіант трансформації, який буде оправдано з логічної і стилістичної точки зору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко Н.Д. Порівняльна типологія англійської та української мов : [навч.-метод. посіб.]. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – 59 с.
2. Гак В. Г. О моделях языкового синтеза // Иностранные языки в школе. 1969. № 4. С. 14–25.

3. Жлуктенко Ю. О. Порівняльна грамати́ка англійської та української мов. К. : Радянська школа, 1960. – 161 с.
4. Карамишева І. Д. Структурні та функціональні особливості вторинної предикації в сучасній англійській мові (досвід формально-граматичного моделювання): дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Київ, 2005. – 320 с.
5. Кінг С. Воно: роман ; пер. з англ. О. Красюка, С. Крикуна, А. Рогози. – Вид. 2-ге, випр. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. – 1344 с.
6. Левицький А. Е. Порівняльна грамати́ка англійської та української мов. К. : Київський університет, 2008. – 264 с.
7. Швейцер А. Д. Теория перевода : Статус, проблемы, аспекты. М. : Наука, 1988. – 215 с.
8. King S. It. Hodder & Stoughton, 2011. – 1184 p.
9. Kobrina N. A. An English Grammar : Morpology, 1985. P. 104–107.

Канцлер Л. В.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Мосієнко О. В.

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

З-поміж проблем перекладу англійських термінів українською мовою найбільшого рішення потребують питання перекладу юридичної термінології. Труднощі перекладу термінів, які позначають юридичні поняття іншомовної національної терміносистеми права та юриспруденції здебільшого спричинені дією міжмовної термінологічної інтерференції.

Серед суміжних проблем, які постають у цьому зв'язку, головною є доцільність заповнення термінологічних одиниць української терміносистеми права за рахунок певних формально-паралельних терміноформ.

Предметом дослідження виступають способи перекладу юридичної термінології з англійської на українську мову, структурно-семантичні

особливості юридичної термінології в англійській мові. Кожне дослідження термінологічної лексики ґрунтується на певному визначенні терміну. Щодо визначення терміну, вимог, висунутих до нього, взаємовідносин загальнонародного, терміну та поняття в лінгвістичній літературі існують різні, часто протилежні точки зору. Термін – це окреме слово чи утворення на базі іменникового підрядного словосполучення, яке позначає професійне поняття і призначене для задоволення специфічних потреб спілкування в галузі певної професії (науковій, технічній, підприємницькій, управлінській) [1: 276]. Дане визначення є досить вдалим, але деякі моменти викликають заперечення, наприклад той факт що всі терміни утворюються лише на базі іменника.

Такою базою іноді можуть служити також прикметники, дієслова, прислівники (особливо в економічній термінології) [2: 123]. Отже, термін – це окремеслово чи утворення на базі іменникового підрядного словосполучення, яке позначає професійне поняття і призначене для задоволення специфічних потреб спілкування в галузі певної професії. Відповідно до положень Енциклопедичного юридичного словника юридичні терміни поділяються на три різновиди по ознаці "зрозумілості" тієї або іншої частини населення:

1. Загальнозначущі терміни характеризуються тим, що вони вживаються в повсякденному змісті і зрозумілі усім, до цієї групи термінів відносяться, наприклад: *біженець, свідок, працівник; accomplice, accreditation*.

2. Спеціальні юридичні терміни володіють особливим правовим змістом, (і, видимо, зрозумілі далеко не всім, а лише фахівцям в області прав).

3. Спеціально-технічні терміни відбивають область спеціальних знань – техніки, економіки, медицини і т.д. (видимо, ці терміни повинні бути зрозумілі юристові, що є ще і фахівцем в іншій області) наприклад: недоброякіса продукція, правила техніки безпеки, *non-patentable, nuclear-free* [3: 54].

За структурою терміни поділяються на прості, складні та терміни-словосполучення. Прості терміни складаються із одного слова: *punish* – наказати. Складні терміни складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс: *the High Court* – *Високий суд*. А терміни-словосполучення складаються із

декількох компонентів: *specific performance* – реальне виконання. Оскільки серед юридичних термінів переважають в основному терміни-словосполучення, то вони й являються основною проблемою при перекладі юридичного тексту. Розгляд факторів передачі будь-якого тексту в умовах міжкультурної комунікації будується з урахуванням основних особливостей мовної культури, типу і механізму соціального кодування рідної (української) і іноземної (англійської) мов. Такий підхід дозволяє виявити нову точку зору на рішення практичних задач, зв'язаних із проблемами перекладу, наприклад, юридичного тексту.

Під час передачі юридичного тексту досягнення такої адекватності можливо лише, коли сам перекладач володіє «юридичною грамотністю», причому як іноземною, так і рідною мовою [5: 67]. Термінологія сучасної літературної мови дуже багата й розгалужена відповідно до існуючих у теперішньому суспільстві знань. У її складі виділяється велика група суспільно-політичної термінологічної лексики, спеціальна лексика.

У процесі перекладу терміну визначають 2 етапи, такі як: з'ясування значення терміну у контексті та переклад значення рідною мовою [6: 141]. На сьогодні виділяють декілька основних прийомів перекладу складних юридичних термінів та термінів – словосполучень. Перший прийом це прийом опису – передачаслова за допомогою поширеного пояснення значення англійського слова. Цей прийом вживається як у випадку відсутності відповідного за значення слова в рідній мові, так і при поясненні слова у словнику. Наприклад: *accrual right* – право на витягнення доходу; *account* – несплачена боргова вимога; *official accusation* – офіційне звинувачення (у скоєнні злочину); *acknowledgment of will* – неофіційне признание заповідачем перед свідком, що може це підтвердити, що підпис під заповітом належить заповідачеві; *on account of whom it may concern* за рахунок тих, кого це може стосуватись (страхова формула).

Прийом калькування – переклад англійського слова чи словосполучення за його частинами з наступним складанням цих частин. Такий переклад відтворює англійське слово долівно. Наприклад: *multiple accredit* – множинне

акредитування; *accomplice of attempt* – співучасник у замаху; *according to law* – у відповідності до закону.

Так як в юридичних звітах та договорах часто використовуються назви різних закладів та юридичних фірм, то при перекладі термінів у юридичному контексті часто використовується такий прийом перекладу як транскрибування. Прийом транскрибування – передача літерами рідної мови звучання англійського слова. Наприклад: *Special Systems Industry* – Спеціал Систем Індастрі. Також маємо переклад за допомогою використання різних прийменників: *accredited person* – особа, в присутності якої виконується акредитування; *to acknowledge the compliment* – відповісти на почесі; *acquisition by conquest* – заволодіння майном шляхом захоплення [7: 165].

Значні труднощі викликають терміни, до складу яких входять групи слів, так звані багатокомпонентні трміни. Існує ряд термінів-словосполучень, які не допускають дослівного перекладу, хоч мають еквіваленти в рідній мові. Окремі елементи таких термінів відрізняються від компонентів еквівалента рідною мовою. Такі терміни рідко зустрічаються в юридичній термінології [8: 256]. Наприклад: *private nuisance* – джерело небезпеки. Найбільш складними для перекладу є терміни, які мають різні значення не тільки у різних галузях науки і техніки, а й навіть в одній галузі: *notice* – 1. попередження, повідомлення, заява, сповіщення, попереджати, сповіщати; 2. сповіщення про готовність судна до завантаження; нотіс; 3. знання, обізнаність; *charge* – 1. обтяження річчі, заставне право, обтягувати заставою; 2.зобов'язання, відповідальність; покладати відповідальність; 3. розпрядження, вимга, доручення; доручати, вимагати; 4. Обвинувачення, пункт обвинувачення; звинувачувати; 5. аргументування в позовній заяві у спростуванні передбачуваних доводів відповідача; 6. письмова деталізація вимог сторони стосовно заведеного діла; 7. завершальне звернення судді до присяжних (перед вимовою вердикту); 8. звертання стягнення; 9. завідування, керівництво, ведення, піклування; 10. обличчя, що знаходиться на піклуванні; 11. ціна; витрата; нарахування; збори; пільги; назначати ціну; покладати витрати на когось; *account* – 1. рахунок; розрахунок; 2. належний

платіж; несплачена боргова вимога; 3. звіт; робити звіт; пояснювати; 4. позов з вимогою до звіту; 5. відповідати; нести відповідальність.

Таке слово, яке має кілька словникових відповідностей, варіантів, аналогічних йому за значенням, перекладається шляхом відбору варіанта аналога, який найточніше передавав би значення терміну у залежності від слів, які знаходяться у тісному зв'язку з даним словом. Найбільш тісний зв'язок існує між підметом та присудком, присудком і прямим додатком, означенням і означувальним словом [8: 273]. Наприклад: *notice to admit* – вимога у зізнанні (з ціллю скорочення витрат по пред'явленню судових доказів); *to give notice to* – повідомляти когось про щось; *notice to produce* – пропозиція супротивній стороні надати в суд документ; *notice to quit* – попередження наймачу про розірвання договору найм житлового приміщення; *without notice* без попереднього повідомлення; *notice of allowance* – офіційне повідомлення про акцептування заяви н патент; *dismiss a charge* – відклонити обвинувачення; *affirmative charge* – розпорядження присяжним не роздивлятиь дане питання; *extra charge* – особа плата; націнка; додаткові витрати; *frozen account* – блокований рахунок.

Таким чином можна зробити висновок, що в загальному юридичні терміни мають такі самі шляхи передачі з англійської мови на українську як і всі інші терміни. Головною проблемою перекладу юридичних термінів та термінів-словосполучень є їхня багатозначність не тільки серед різних галузей науки але й всередині самої юридичної галузі тексту. Точне значення терміну в даному випадку можна виявити лише за допомогою контексту та інших термінів, що пов'язані між собою у терміні-словосполученні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Головин Б. Н. Основы культуры речи: учеб. пособие / Б. Н. Головин – М.: Высшая школа, 1980. – 335 с.
2. Даниленко В. П. Русская терминология / В. П. Даниленко – М., 1977. – 185с.
3. Енциклопедичний юридичний словник – Київ., 2017.

4. Комісаров В. Н. Общая теория перевода / В. Н. Комісаров. – М., 1999. – 136 с.
5. Шевченко І. С. Лінгвістичні й дидактичні проблеми іншомовної комунікації / І. С. Шевченко – Харків.: Константа, 2002. – 86 с.
6. Арнольд І. В. Лексикология современного английского языка / І. В. Арнольд. – М., 1993 – 376с.
7. Голікова Ж. А. Перевод с английского на русский / Ж. А. Голікова. – М., 2003. – 285с.
8. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанровостилістичні проблеми / В. І. Карабан. – Вінниця: Нова Книга, 2004. – 576 с

Король О. Б.

*Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент, завідувач кафедри англійської
філології та перекладу Борисенко Н. Д.*

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНОЇ СПЕЦИФІКИ РОМАНУ Ф.С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ» В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ

Френсіс Скотт Фіцджеральд був і залишається найвизначнішим письменником рідкісної обдарованості, він залишив літературні шедеври, що стали класикою ще за життя автора. Нікому з письменників до Ф.С. Фіцджеральда не вдалося заглянути в глибини психіки читачів і її небезпечні закутки і настільки повно досліджувати їх. Однак для того, щоб об'єктивно оцінити його творчість і визначити, наскільки значним є внесок у літературу, необхідно звернутися до аналізу жанрово-стилістичної специфіки його творів. Наше дослідження - спроба заповнити цю лауну, так як воно має на меті аналіз особливостей стилю Ф.С. Фіцджеральда і розгляд авторських стратегій перекладу роману «Великий Гетсбі».

Художня література відображає світ засобами не тільки логічного, але переважно чуттєвого пізнання, художніми образами, що створюються та передаються формами мови [1, с. 83]. Естетика охоплює світ не тільки прекрасного, але й потворного, не тільки піднесеного, але й негідного, оцінює його захоплено або іронічно.

Неможливо переоцінити значення перекладу художньої літератури, оскільки з її допомогою етноси обмінюються точками зору та ідеями. Ми завжди сприймаємо перекладений текст як художній, і не замислюємось про те, які зусилля доклав перекладач для максимально достовірної передачі змісту оригінала літературного твору.

Актуальність дослідження розвідки полягає в тому, що художній переклад є одним із найскладніших видів перекладацької діяльності. Перед перекладачем постає завдання зробити текст цікавим, зберегти стилістику, передати задум, думки і почуття автора першотвору шляхом перевтілення його образів у матеріал іншої мови, а також максимально точно відтворити картину світу, закладену автором у творі [1, с. 83].

Переклад стилістичних засобів є досить складним і багатобічним процесом. Це не просто заміна слів однієї частини мови на іншу, переклад включає психологічні, літературознавчі, етнографічні й інші сторони людської діяльності, а також об'єднує в собі історію перекладацької діяльності в тій чи іншій країні.

Термін *переклад* загалом має дві дефініції й позначає, з одного боку, результат перекладацької діяльності, представлений текстом перекладу в фіксованій (письмовій) або нефіксованій (усній) формі, з іншого, є цілеспрямованою лінгвопсихоментальною діяльністю особистості перекладача як рекреативної системи, що поєднує в одному перетворювальному процесі дві фази: інтерпретацію оригінального тексту та породження на підставі цієї інтерпретації тексту-перекладу [2, с. 86].

Перша фаза передбачає рефлексивне розуміння перекладачем світу смислів адресанта оригінального тексту, його програми інтерпретації для читача оригіналу,

ступеня цінності текстової інформації та її співвіднесеності з вихідною культурою й буттям [3, с. 94].

Друга фаза перекладу є зіставленням внутрішньо висловленої рефлексії перекладача з кодом іншої мови з урахуванням універсуму іншої культури й інтеріоризованого буття іншого етносу, що є підґрунтям для створення тексту перекладу. З огляду на це процес перекладу можна кваліфікувати як інтерпретаційно-породжувальний дискурс. Діяльність перекладача не є ізольованою, адже вона перебуває у складних діалогічних відношеннях із буттєвою сферою, семіотичним універсумом культури тексту оригіналу й перекладу [2, с. 83].

Відмінною рисою художнього твору є образно-емоційний вплив на читача, що досягається шляхом використання метафори. Наприклад:

When she walked she carried herself like a ballet – dancer [4, с. 495].

Вона несла свій торс рівно й легко [4, с. 35].

В цьому реченні для перекладу метафори *carried herself* було застосовано його повний відповідник, але з трансформацією конкретизації *несла свій торс*.

У наступному прикладі автор реалізує метафору *to feel one`s skin broiling*:

She could feel her skin broiling a little in the heat [4, с. 505].

Пекуче проміння пощипувало шкіру [5, с. 77].

Як бачимо з прикладу, для відтворення метафоричного значення перекладач застосував конструкцію *skin broiling - пощипувало шкіру*, одночасно створивши нову метафору: *in the heat - пекуче проміння*.

Дослідження застосованих перекладачем способів відтворення метафор українською мовою демонструє у кожному конкретному випадку необхідність творчого пошуку виходу із мовної ситуації з найменшими втратами в плані збереження стилістики та змісту оригіналу.

Подальша перспектива дослідження полягає у вивченні способів відтворення синтаксичних стилістичних засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Агаджанова М. Г. Образ автора как семантическая составляющая художественного текста. – Дис. ... канд. филол. наук. – М.: 1997. – 83 – 84 с.
2. Азнаурова Э. Прагматика художественного слова. – Ташкент, 1988. – С. 83-119.
3. Баскакова Г. В. Сложное синтаксическое целое в системе портретной характеристики // Язык прозы Чехова. Ростов-на-Дону: Изд-во Ростов. гос. ун-та, 1981. – 468 с.
4. Fitzgerald F. S. The Great Gatsby. Tender Is the Night / F. Scott Fitzgerald. – New York City, 2013. – С. 5–586.
5. Фіцджеральд Ф. Великий Гетсбі. Український стиль / Френсіс Скотт Фіцджеральд. – Київ: Дніпро, 2012. – С. 5–143.

Корчевський С.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Мосієнко О. В.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЕКСПРЕСИВНИХ ЗАСОБІВ

АНГЛОМОВНИХ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ

Для сучасного розвитку лінгвістичних досліджень характерним є поглиблений інтерес до вивчення експресивного забарвлення мовних і мовленнєвих одиниць. Експресивність висвітлюється як мовна, мовленнєва та текстова категорія. Вона пов'язана з такими поняттями, як емоційність, цінність, інтенсивність.

Зацікавленість аналізом політичних текстів зумовлена таким чинником, як внутрішні проблеми лінгвістичної теорії. Цей аналіз потрібен для суто практичних цілей: для вивчення політичного мислення суспільства і моніторингу різноманітних тенденцій у царині громадської свідомості, спроби звільнити політичну комунікацію від маніпуляції громадської свідомості. До політичного дискурсу можна зарахувати публічні виступи політиків, заяви політиків,

політичних оглядачів та коментаторів, публікації у ЗМІ, матеріали спеціалізованих видань, що мають справу з різними аспектами політики. Політичний дискурс – це дискурс політиків. Він формується в контексті функціонування політичних інститутів (засідання уряду, сесія парламенту, з'їзд партії тощо) і є політичним, якщо супроводжує політичний акт у відповідній інституційній атмосфері [1]. Враховується, перш за все, те, що основною функцією політичного дискурсу є функція впливу за допомоги мовлення, а лінгвістів цікавить те, які мовні та мовленнєві засоби використовуються для нав'язування політичних уявлень.

Експресивність у політичних промовах досить часто проявляється через використання різного роду метафор.

Т. А. Казакова пропонує такі правила перетворення метафори [4: 245-246]:

1. Повний переклад, що застосовується для метафоричних одиниць у тому випадку, коли у мові оригіналу та мові перекладу співпадають як правила сполучуваності, так і традиції вираження емоційно-оціночної інформації, що використовуються у даній метафорі.

2. Додавання / опущення використовується у тих випадках, коли міра подібності, що мається на увазі, у мові оригіналу та мові перекладу відрізняється, і потрібна або експлікація того сенсу, що мається на увазі у тексті оригіналу (прийом додавання), або, навпаки, імплікацій висловленого у тексті оригіналу (прийом випущення).

3. Заміни здійснюються у випадках лексичної або асоціативної невідповідності між елементами метафори у мові оригіналу та мові перекладу.

4. Структурне перетворення використовується при відмінності традицій граматичного оформлення метафори у мові оригіналу та мові перекладу.

5. Традиційна відповідність використовується по відношенню до метафор фольклорного, біблійного, античного походження, коли у мові оригіналу та мові перекладу склалися різні способи вираження метафоричної подібності.

6. Паралельне називання метафоричної основи використовується при перекладі текстів, побудованих на розповсюдженій метафорі, коли за

міжмовними умовами вимагається заміна або структурне перетворення вихідної метафори, а за характером інформації, що передається, вихідний образ необхідно зберегти. Таким чином можемо підсумувати: основне завдання перекладача полягає у тому, аби зберегти як зміст, так і стиль твору оригіналу.

Для досягнення передачі відповідного рівня експресивності у українського перекладача є необхідний арсенал прийомів та мовних засобів, хоча при цьому необхідно постійно слідкувати за мовними процесами, що відбиваються у сучасній англomовній літературі [6: 196].

У промовах Гордона Брауна можна виділити такі групи концептуальних метафор: політика – день / ніч – світло / темрява, політика – навчання. Метафоричні звороти, які ми згрупували під назвою політика – день / ніч – світло / темрява, доцільно віднести до окремої групи метафор. День і ніч, їхня зміна відбилася у свідомості людини з прадавніх часів, що породило метафори, які пов'язані з цим явищем. Метафори зазначеної концептуальної групи займають доцільне місце у промовах Девіда Камерона.

Наприклад: *to give the green light, in the light of recent publicity; moments of dazzling lights, to light a love of learning*. Вищезазначені вирази мають позитивну конотацію, оскільки світло завжди асоціюється з добром. Світло асоціюється з теплом і вогнем. Подібно тому, як вогонь зігріває тіло, так само і інтелектуальне світло є не тільки помічником, але й стимулом до розвитку розуму й духу.

У промовах Девіда Камерона, лідера Консервативної партії, прослідковуються такі концептуальні метафори як політика – стабільність – добробут – гордість, політика – соціальна справедливість, політика – спільність з народом. Камерон запевняє у невідворотності успіху своєї партії та себе як політика тільки у зв'язку з успіхами та добробутом всієї країни: *... we will make sure you get a decent pension; and real rewards for a life of work... but only if we as a country accept we all have to work a bit longer and save a bit more*. Політик вибудовує свої промови, часто використовуючи тактику відведення критики, наводячи достовірну картину виконаної роботи та її наслідків (гарна робота, затишний будинок, пристойна освіта дітей, і, як наслідок, гордість за власну

країну): — *It's pretty simple really: a good job, a nice home, more money at the end of the month, a decent education for your children, a safe and secure retirement. A country where if you put in, you get out. A Britain everyone is proud to call home. And a real long-term plan to get there. It starts with more decent jobs. And look how far we've come.*

Експресивність досягається використанням епітетів з позитивною конотацією *good, nice, decent, safe, secure*. Камерон пов'язує гордість за країну із добробутом та впевненістю кожного британця в завтрашньому дні. Крім того, політик підкреслює, що його країна – це не місце несправедливості і що його партія покладе край усіляким злочинам та безкарності:

To those crime lords who think they can get away with it, I say No: not in this country; not with this party... with our Modern Slavery Bill we're coming after you and we're going to put a stop to it once and for all.

Політик ототожнює себе із кожним британцем, що змушений багато працювати, заробляючи на життя: *I care deeply about those who struggle to get by... but I believe the best thing to do is help them stand on their own two feet – and no, that's not saying – you're on your own, but – we are on your side, helping you be all you can.*

Засобом підсилення виразності є вживання словосполучення – *stand on their own feet* в переносному значенні – стати незалежним, але, як підкреслює сам Камерон, не для того, щоб залишити громадян на самоті, а для того, щоб навчити їх бути тими, ким вони можуть і мріють стати. Тема гордості і спільності політиків з народом часто прослідковується у виступах Д. Камерона: *A Britain that everyone is proud to call home is a Britain where hard work is really rewarded. Not a free-forall, but a chance for all... the chance of a job, a home, a good start in life... whoever you are, wherever you are from. And by the way – you never pull one person up by pulling another one down. So this Party doesn't do the politics of envy and class warfare... we believe in aspiration and helping people get on in life – and what's more, we're proud of it.*

У цьому уривку імпліцитно проявляється також прихована тактика самовиправдання: ефективність перлокутивного ефекту досягається використанням невігідного для суперників (лейбористів) емфатичної конструкції *Not a free-for-all, but a chance for al*, згідно з якою рівні шанси для всіх, які обстоює партія Камерона, є значно вагомішими, ніж насильницьке класове вирівнювання: – *you never pull one person up by pulling another one down*.

Переважає більшість застосованих перекладацьких трансформацій створюють мінімальні розходження між цільовим текстом і першоджерелом, майже повністю зберігають оригінальний експресивний заряд завдяки точному відтворенню мовних конотацій. Вживаний перекладачем метод для відтворення семантики експресивного компонента значною мірою залежить від функціонального навантаження останнього. Не менш вагомими є методи опису експресивного потенціалу і художньо-образотворчих функцій різнорівневих мовних засобів.

Деякі перекладацькі рішення містять одночасно декілька стилістичних модифікацій, що можна пояснити наявністю у тексті оригіналу прийомів стилістичної конвергенції. У перекладах також спостерігаємо вживання комплексних трансформацій, що зумовлені правилами побудови речень у цільовій мові, розбіжностями мов у подачі тематичних та рематичних елементів речення і традиціями мовлення щодо способів варіювання конотативного значення, відмінностями у виразі емфазі і т. ін. [2].

Додаткові лексичні компоненти, емоційно-оцінні модифікатори та інтенсифікатори, що можуть бути додані перекладачем, компенсують експресивні, емоційні, асоціативні та символічні семи, які не входять до складу відповідного лінгвокультурологічного елементу мови-рецептора.

Значні перспективи подальших досліджень має проблематика категорії суб'єкта в політичному дискурсі. Вони можуть бути зосереджені на особливостях самопрезентації промовця в дискурсах опозиційних ідеологічних систем або цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бутова І. С. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень / І. С. Бутова // Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – Вип. 16. – С. 232–238.
2. Демьянков В. З. Политический дискурс как предмет политологической филологии / В.З. Демьянков // Политический дискурс: история и современные исследования – Сборник научных трудов. – М., 2002. – 184 с. – (Политическая наука / РАН. Институт научной информации по общественным наукам; 2002. – № 3. Серия: "Политология"), С. 20–32.
3. Діденко М.О. Політичний виступ як тип тексту (на мат. виступів нім. політ. діячів кінця 20 ст.): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04/ Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. – Одеса, 2001. – 19с.
4. Казакова Т. А. Практические основы перевода English – Russian. Учебное пособие / А. Т. Казакова. – СПб.: Лениздат; Издательство «Союз», 2002. – 320с.
5. Клименко І. Теоретичні засади лінгвістичного аналізу політичного дискурсу / І. Клименко // Лінгвістичні студії: Збірник наукових праць Української преси. Вип. 19. – 2009. – С. 182–186.
6. Мозгова Я. О. Засоби створення експресивності (на матеріалі лексичних одиниць соціально-професійної групи / Я. О. Мозгова // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. – Луцьк : ВЕЖА, 2007. – Вип. 3. – С. 195–198.

Ком Т. Ф.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,

доцент Поліщук Л. П.

**ЕМОЦІЙНЕ ЗАБАРВЛЕННЯ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ
ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ**

Завдання лінгвістичного аналізу в межах політологічних досліджень полягає в тому, щоб досягнути внутрішню логіку явища і виявити способи,

прийоми, за допомогою яких сюжет конструюється і розгортається в реальності, а мовним матеріалом виступають заяви політиків, політичних оглядачів та коментаторів, публікації у ЗМІ, матеріали спеціалізованих видань, що мають справу з різними аспектами політики.

І хоча політика та її вираження у мові неодноразово поставали предметом дослідження багатьох дослідників, та найбільший акцент зроблено на виявленні особливостей лексико-семантичної системи мови, оскільки вона найбільшою мірою підпорядкована впливу соціальних чинників. Так, питання формування спільного фонду соціально-політичної лексики східнослов'янських мов постають у працях Н. М. Магас, А. А. Бурячка, конотативний аспект фразеологічних одиниць в англійському політичному тексті досліджується А. Є. Фалілеєвим, семіотиці політичного дискурсу присвячені праці Є. І. Шейгал, текст і зміст політичних дебатів аналізує Т. А. Ван Дейк.

Важливими елементами і типологічною особливістю політичного дискурсу є також ключові слова і слова гасла, які є прикладом актуалізації загальнолітературної лексики. Для них характерна стислість, простота, певна семантична нечіткість, що пояснює їхню частотність вживання, емоційність, а також оцінна поляризація, що сприяє розмежуванню груп на “свої” та “чужі”. Основне завдання слів-гасел і ключових слів – якнайшвидше викликати в адресата очікувану реакцію (асоціацію) [2: 15].

Крім того, у політичному дискурсі активно використовуються неологізми, евфемізми, іноземні слова, метафори та ідіоматичні вислови. При цьому неологізми вживаються для створення експресивно-емоційного фону. Політик може наповнювати неологізми зручним і потрібним йому раціональним та емоційним змістом. Досить часто неологізми використовуються для опису незручних понять. У цьому випадку вони наближаються за своєю функцією до евфемізмів. Слід також зазначити, що політик, який вдало вживає і створює неологізми, вважається творчою, освіченою особистістю. Це сприяє конструюванню позитивного іміджу політичного діяча і посиленню його впливу на маси.

Емоційне забарвлення політичного дискурсу: прагматичний аспект діяльності людини, яка повідомляє про факти чи події, реагує на них, по-своєму вербалізує почуття і бажання в процесі пізнавальної діяльності, словесно формує поняття, думки, висновки, спонукає співрозмовника до дії тощо. Таку різноманітність мовленнєвих потреб і виявів у своїй комунікативній завершеності реалізують передусім засобами синтаксису, зокрема й системою вставних конструкцій, які отримали неоднакову термінологічну кваліфікацію мовознавців. Їх визначають як вставні слова, словосполучення, речення, вставні та вставлені одиниці, вставні компоненти, оцінювальні кваліфікатори або вставні та вставлені компоненти тощо [1: 10].

Враховуючи той факт, що в англomовній науковій літературі немає чіткої класифікації вставних слів, словосполучень та речень, аналізуємо їх за запропонованою мовознавцями системою наступним чином:

1. Зі значенням упевненості / невпевненості, сумніву щодо повідомлення: *it is difficult to say 'важко сказати', there is every reason to believe 'існує причина вірити', in fact 'насправді'*, та інші. За допомогою вживання у кожному з речень синонімічних вставних конструкцій збільшується ймовірність переконання або ж запевнення комунікантів у достовірності фактів, про які повідомляється.

2. Ті, що акцентують увагу співрозмовника, підкреслюють основні ідеї: *moreover, by and large, what is needed is...* 'крім того, загалом, що потрібно – це...' і т.д. Наприклад, політик привертає увагу виборців до позиції президента у битві штатів, або ж викликає інтерес до важливих подій цього року.

3. Із зазначенням емоційних реакцій, що виражають: радість, схвалення, позитивну оцінку, жаль, провину та іноді навіть звинувачення, що характеризуються негативною оцінкою, хвилювання, турботу, смуток, пригніченість, презирство, обурення: почуття переваги, самовпевненість, сором, провину, страх, спокій, почуття безпеки, почуття симпатії, прихильності: *With respect to some of the questions that were asked in the last segment on the economy, I would just say this. Some people say that Barack Obama's economy is a disaster* 'З поваги до деяких питань, які були поставлені щодо економіки, я б просто сказав

наступне. Кажуть, що економіка Барака Обами може призвести до катастрофи' (The Washington Post. 12/09/2011).

Синтаксис, як найважливіший стилетвірний засіб, міцно пов'язаний зі змістом висловлення, де діапазон соціально та політично зумовлених явищ постає досить широким. Тож проілюструємо особливості вираження емоцій в англomовному дискурсі на рівні синтаксичних конструкцій.

1. Інверсія як порушення прямого порядку слів, в сучасному англomовному політичному дискурсі реалізується через: предикатив, обставини, які заповнюють перші позиції у реченні.

2. Конструкції із займенниками *whoever, whatever, whenever* 'хто б, що б, коли б' та їх синоніми найчастіше змушують учасників комунікативної ситуації замислитись, подають надії.

3. В експресивній конструкції емпатичне дієслово *do* зустрічається у ролі підсилювача значення основного дієслова.

4. Конструкції, у яких політик умисно ставить запитання і далі відповідає на них, спонукають учасників комунікативної ситуації сприйняти запропонований варіант відповіді як єдиний і правильний.

5. Риторичні запитання, які не передбачають відповіді, вони вживаються з метою привернути увагу, посилити вплив на емоційний тон, іноді викликати почуття піднесення, щастя.

6. Повтор у мовленні політиків використовується як у межах одного, так і в межах декількох суміжних речень.

7. Конструкції з чужим мовленням, що ґрунтуються на включенні в авторське мовлення іншої особи або джерела інформації.

8. Порівняльні конструкції, в яких політики репрезентують симпатії або ж антипатії.

Загалом, політичні дискурси мають значний вплив на формування політичної реальності. Саме від дискурсу залежить розуміння того, що таке політика. Безперечно, це має як позитивні, так і негативні моменти. Позитивним є те, що створюється варіативність текстів і контекстів, а відтак, можна більш

ефективно реалізовуватися ідеєю демократичного устрою. Негативним моментом є те, що політика внаслідок дискурсивізації політичного і розміщення його поміж текстом і контекстом перетворюється на риторику, а це може призвести до маніпуляцій і неможливості критичної рефлексії над політичними феноменами.

Отже, на підставі викладеного очевидним є те, що для дослідження особливостей англомовного політичного дискурсу доцільно використовувати комплексний підхід до аналізу ролі і особливостей взаємодії мовних засобів в організації змісту та вираженні прагматичного спрямування текстів політичних промов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Заботкіна В. І. Нова лексика сучасної англійської мови / В. І. Заботкіна. – М. : Вища школа, 1989. – 126 с.
2. Йоргенсен М. Дискурс-анализ. Теория и метод / М. Йоргенсен, Л. Филлипс. – Х. : Гуманитарный центр, 2004. – 336 с.

Кравченко М. В.

*Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент Котнюк Л. Г.*

ПОНЯТТЯ «ТЕРМІН» В ЮРИДИЧНІЙ ЛЕКСИЦІ

Будь-яка сфера діяльності людини має специфічну та навіть вузькоспеціалізовану лексику, в якій терміни відіграють досить важливу роль. Поняття терміну і термінології є ключовими в науці; термін забезпечує точність, ясність та розуміння наукової думки. Однак не дивлячись на найважливіше місце цих понять в системі наукових знань та велику кількість досліджень, до цього часу немає єдиної думки з цілої низки основоположних питань термінознавства: немає загально визнаного визначення терміну, ведуться дискусії щодо ознак терміну, зокрема його вмотивованості чи невмотивованості, не вирішене питання про місце термінології в складі мови і т. д.

М. Глушко стверджує, що термін – це слово або словосполучення для вираження певного поняття та значення предметів, які завдяки точній дефініції мають чіткі семантичні границі. Саме тому термін вважається однозначним в межах певної класифікованої системи [9: 97]. В.І. Карабан визначає термін як мовний знак, що являє собою поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки [7: 564].

Термін є невід’ємною частиною лексичної частини мови. Терміни в мові не можуть існувати окремо, вони входять до складу певної термінології. Відповідно до визначення О.С. Ахманової, термінологія – це система понять певної галузі науки, яка закріплена в словесному вигляді. Якщо ж в загальній мові слово може мати декілька значень, то при потраплянні до певної терміносистеми воно набуває однозначності [3: 473].

Юридичні терміни – словесні позначення понять, які використовуються при викладі змісту закону або іншого нормативного юридичного акту [1: 126]. Слова та словосполучення, які вжиті в законодавстві, є узагальненими найменуваннями юридичних понять, що мають певний сенс, і відрізняються смисловою однозначністю та функціональною стійкістю [11: 65].

Юридична термінологія сприяє досягненню максимальної лаконічності юридичного тексту. Займаючи незначний обсяг нормативного тексту, юридична термінологія являє собою його базу, основний смисловий фундамент.

Переклад юридичних термінів з англійської мови на українську мову потребує знання певної галузі, до якої відноситься цей переклад, а також усвідомлення змісту тексту та власне термінів мовою оригіналу та рідною мовою. При перекладі юридичного документу з англійської мови на українську, головну роль відіграє взаємодія терміну з контекстом, завдяки чому і виявляється значення слова [6: 320].

Якщо ж слово використовується як термін в іншій терміносистемі наукових знань, то в ній воно також однозначне, семантично відмежоване від інших значень, які це слово має поза межами даної терміносистеми та в іншій сфері наукових знань.

Отже, термін являє собою слово, яке характеризується не тільки стильовою співвіднесеністю, але й замкненістю в системі лексики на означення понять якоїсь певної галузі знань.

Тісний зв'язок юридичних понять та термінів, що їм відповідають, виявляється в неможливості упорядкування та класифікації юридичної термінології без змістовної наукової розробки юридичних понять, їх логічного аналізу та чіткого визначення. Якщо ж юридичні поняття не матимуть точного визначення, то про відповідну термінологію не може бути і мови. Як точно підкреслив академік В.В. Виноградов: «Будь-які спроби упорядкування термінів без попереднього аналізу понять, що ними виражаються, залишаються безрезультатними» [4: 224].

Існують декілька основних класифікацій юридичних термінів. За положеннями Енциклопедичного юридичного словника, юридичні терміни класифікують таким чином:

1) загальноживані терміни, які використовуються в повсякденній мові й зрозумілі всім, наприклад: *працівник, свідок*;

2) спеціально-юридичні терміни, які володіють особливим правовим змістом, наприклад: «*акредитив*», «*позовна заява*» тощо. (Такі терміни використовуються для позначення юридичних понять, вираження юридичних конструкцій, галузевої типізації і т. д.);

3) спеціально-технічні юридичні терміни, які відображають область спеціальних знань, наприклад: *правила техніки безпеки, технічне обслуговування обладнання, проведення експертизи технічних рішень* і т. д. [5: 766]

Оскільки з часом з'являються нові галузі права та відкриваються нові явища, виникають певні труднощі у визначенні загальнонаукової, загально-технічної та вузькоспеціалізованої термінології: загальнонауковими та загально-технічними вважаються терміни, які використовуються одразу в декількох галузях науки та техніки.

До галузевих термінів відносять терміни, які вживаються лише в одній конкретній галузі знань, тоді як вузькоспеціалізованими називають терміни, що характерні для спеціальності даної галузі [8: 284].

З розвитком різноманітних галузей та спеціалізацій виникає необхідність надавати назви новим поняттям та явищам. Таким чином, велика кількість загальноживаних слів набуває певну специфіку.

За структурою основи (тієї частини слова, яка залишається незмінною у всіх формах парадигми цього слова) терміни поділяються на декілька типів:

1) терміни, що мають просту основу (основу, яка співпадає з коренем): *tax*;

2) терміни, що мають похідну основу (основу, яка утворена коренем та словотворчими афіксами: префіксами та суфіксами): *the seller*, *validity*;

3) терміни, що мають складну основу (основу, що складається з двох простих або похідних основ): *invoice*, *waybill*.

У даному випадку основа цих слів складається з двох простих основ. Серед складних слів виділяються складні аббревіатури: складноскорочені слова [2: 21]. Прикладами юридичних термінів такого типу будуть: *CMR* (укр. *ТТН* = *товарно-транспортна накладна*), *PJSC* (укр. *ПрАТ* = *приватне акціонерне товариство*), *e-mail* (укр. *електронна пошта*). У наведених прикладах ці складні слова утворилися на основі словосполучень.

4) терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів: *Acceptance report* / укр. *Акт здачі – приймання продукції*, *The open L / C (The open Letter of Credit)* / укр. *Відкритий акредитив*.

Основну проблему при перекладі юридичного тексту складають терміни-словосполучення. Головною ознакою складеного терміну є його використання в певній професійній сфері для вираження конкретного поняття.

Термін-словосполучення буде стійким лише в межах конкретної терміносистеми, тоді як поза її межами не буде сприйматись як зв'язана мовна одиниця. Отже, в основі кожного складного терміну стоїть стійка, стандартно відтворювана структура професійного поняття [10: 255]. Термінологія для

терміну є певним полем, яке дає йому однозначність та точність, та за межами якого він втрачає ознаки терміну.

Виділяють також деякі вимоги до терміну:

- Термін має бути максимально точним та коротким. Вдалий термін повинен повністю та чітко надавати характеристики поняттю. Не всі терміни позначають опис процесу або функції, але кожен з них має короткі вказівні або ж описові характеристики.

- Дуже бажаною ознакою для терміну в кожній галузі є специфічність. В ідеалі, термінологічне найменування повинно бути однозначним в межах конкретної терміносистеми та не мати синонімів.

-Відсутність емоційно-експресивного забарвлення, відповідність словотворчим закономірностям мови та цілеспрямованість на об'єкт у межах певної системи – всім цим вимогам повинен відповідати термін. Окрім того, термін має слугувати основою для утворення деривативів, але в межах своєї терміносистеми.

Як правило, сукупність усіх перелічених ознак існують лише в ідеалі для невеликої кількості термінів. В більшості випадків, будь-яка з цих ознак або взагалі відсутня, або ж існує у послабленому стан. Звідси й випливають основні проблеми, що пов'язані з перекладом термінології [10: 255].

Отже, юридичний термін може бути багатозначним, не дивлячись на те, що однією з вимог до терміну є саме однозначність. Наявність у терміну декількох різних визначень приводить до нечіткості та породжує непорозуміння та помилки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеев С. С. Держава і право: Початковий курс. / С. С. Алексеев – М., 1993. – 126 с.
2. Арбекова Т. И. Лексикология английского языка (практический курс) / Т. И. Арбекова. – Москва: "Высшая школа", 1977. – 240 с.

3. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М.: Сов. Энцикл., 1966. – 473 с.
4. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). / В. С. Виноградов – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
5. Энциклопедичний юридичний словник – Київ 2001. – 766 с.
6. Казакова М. В. Практические основы перевода / М. В. Казакова. – СПб: Союз, 2001. – 320 с.
7. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми/ В. І. Карабан. – Київ: Наукова книга, 2002. – 564 с.
8. Коваленко А. Я. Науково-технічний переклад: Навчальний посібник / А. Я.Коваленко. – Тернопіль : Вид-во Карп'юка, 2001. – 284 с.
9. Комиссаров В. Н., Рецкер Я. И., Тархов В. И. Пособие по переводу с английского языка на русский. – Часть II / В. Н. Комиссаров, Я. И. Рецкер, В. И. Тархов – М.: 2005. – 97 с.
10. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови: [Підручник для студентів ін-тів і фак. Іноземної мови] / М. І. Мостовий.–Харків : «Основа», 1993. –255 с.
11. Пиголкин А. С., Чернобиле Г. Т. Юридична термінологія: поняття та класифікація - Гл. 3. // Мова закону / А. С. Пиголкин. - М., 1990.– 65 с.

Ляшик О. І.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Зорницький А. В

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНОЇ ФЕНТЕЗІЙНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Автор, створивши свій власний уявний світ із вигаданими поняттями та реаліями, ставить завдання кваліфікованому перекладачу зрозуміти специфіку та тематику саме цього автора. Фантастична література, зокрема література жанру

фентезі, потребує надзвичайно великих зусиль при перекладі, оскільки письменник-фантаст має більшу свободу при виборі засобів для відтворення певних подій у фантастичному світі, необхідно знайти зв'язок твору з суспільним життям тієї країни й тієї епохи, які дали йому початок і які в ньому відобразилися. Такими перекладами займалися: Дробишева Т. В., Банніков І. А., Алексеева Л. М., Голубцов С. А. та інші, окрім того, він вважається найбільш вивченим.

Письменник необмежений у засобах та способах для відтворення фантастичного світу, тому актуальність обраної теми полягає у кращому розумінні стилістичної специфіки художніх текстів жанру фентезі.

Фентезі (англ. *fantasy* - ідея, вигадка) – це жанровий різновид фантастики, де використовуються ірраціональні мотиви чарівництва, магії, рицарського епосу, поєднані з реалістичною нарацією, змальовуються віртуальні світи із середньовічними реаліями, нетехнічною психологією [5; 586].

Книги Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер» відносно нещодавно стали найпопулярнішими романами ХХ століття загалом. Авторський талант у створенні вдалих метафор, використанні фразеологічних зворотів, епітетів, синонімів на позначення магічних реалій, які наділяють образ специфічними рисами та підкреслюють індивідуальність. Для того, щоб магічний світ був яскравим та вражаючим, Дж. К. Роулінг вдається до створення реалій, антропонімів, артлангу апелювативів, *Perseltongue*- перселтанг.

У тексті можна зустріти лексеми, які позначають магічні реалії, які існували в англійській мові до цього. Вони навіть використовувалися зокрема у фольклорі або інших казкових і фантастичних творах: *Elf* – ельф, *gnome* – гном, *wand* – паличка (чарівна), *goblin* – гоблін. Вони мають традиційні відповідники в українській мові, тому проблем з їх перекладом не виникає, окрім того, у книгах подано величезну кількість лексем, що є авторськими новотворами на рівні словотвору чи слововживання. Переважно, вони позначають реалії магічного світу: *Quidditch* – квідіч (спортивна гра чарівника), *Muggle* – магл (не-чарівник, а звичайна людина), *Galleons and Knuts* – галеони, і кнати (грошові чарівників).

При перекладі цих лексичних одиниць В. Морозов використовує переважно транскрипцію.

Велика кількість власних імен учнів школи є звичною англійською ономастикой, саме тому Д. Є. Морозов передають їх за допомогою транскрипції та транслітерації: *Lee Jordan* – Ли Джордан. Ім'я одного з негативних героїв *Draco Malfoy* також було передано за допомогою транслітерації, хоча "*Draco*" у перекладі з латинської мови означає «дракон», а прізвище "*Malfoy*" походить від французького "*mal foi*" — погана віра. Цікавим є той факт, що імена учнів нагадували звичайні англійські імена, а викладачі школи "Гогвортс" мають додаткове значення, наприклад, ім'я викладача, негативного персонажу, *Severus Snape*, яке асоціюється з англійським прикметником "*severe*" (суворий) та має різні переклади: Д. Є. Морозов залишив його Северусом Снейпом, а отже холодністю власника імені. Особливу увагу привертає ім'я головного негативного персонажу книг. Воно цікаве тим, що містить анаграму:

- *Tom Marvolo Riddle -I am lord Voldemort* [1, 231];

- *Том Марволо Реддл-лорд Волан-де-Морт* [3, 434].

Морозову довелося змінити друге ім'я, для того, щоб досягнути повної відповідності імен.

В якості мешканців школи також зустрічаються гобліни та привиди: *Griphook* - Гріпхук, *Nearly Headless Nick* – Майже Безголовий Нік тощо.

За правилами школи «Гогвортс» усі учні можуть мати всі учні магичної школи, тому ми можемо зустріти велику кількість зоонімів, наприклад, (трьохголовий собака Гегріда) *Fluff* – Пушок, *Hedwig* – Гедвіта.

Переважна кількість імен просто транскрибується відповідно до правил українського правопису. Так, англійська літера *h* у власних назвах послідовно передається українською літерою *г*, аналогічно *g* – *г*: *Harry* – Гаррі, *Hermione* – Герміона, *Hogwarts* – Гогвартс, *Hedwig* – Гедвіта.

У текстах для найменування персонажів твору, що наділені магичними здібностями, автор використовує синоніми, які відрізняються відтінками

значень: *wizard, elves, sorcerer, magician, witch* та ін. Ці назви досить адекватно перекладені на українську:

- *Harry Potter was a wizard - a wizard fresh from his first year at Hogwarts School of Witchcraft and Wizardry* [4; 224];

- *Гаррі Поттер був чарівником — чарівник, який щойно закінчив перший клас Гогвортської школи чарів і чаклунства* [2 с 254].

Як бачимо з прикладу, лексему wizard, що стоїть в оригіналі, було перекладено загально-нейтральною назвою всіх чарівників, не вказуючи на їх силу. називають і учнів, як це видно з прикладу, і дорослих чарівників або на їх приналежність до темних чи світлих сил.

Оскільки школа, у якій навчаються головні герої – магічна, серед предметів, які вони вивчають, є зілля та настоянки. Тому у тексті ми можемо зустріти чимало назв інгредієнтів та зілля. Всі вони перекладені по-різному, у більшості випадків зілля, настоянки та еліксири перекладаються за словниковим принципом перекладу іншомовної лексики: *Elixir of Life* як Еліксир Життя. Однак інколи відтворюють назву зілля іншими засобами, наприклад, зілля *Deflating Draught* ("deflating" - стиснення даних, "draught" - рідкі ліки) Д. Є. Морозов взагалі не перекладає назву, а замінюючи назву зілля генералізацією самого процесу -*процедура здування*.

Отже, дослідження стилістичних особливостей англомовної фентезійної літератури дозволяє зробити висновок, що найбільш характерні особливості романів Дж. К.Роулінг які підкреслюють їх приналежність до жанру фентезі – створення авторського чарівного світу. Перевага надається використанню метафор, фразеологічних зворотів, епітетів, синонімів на позначення магічних реалій, які використовувалися до цього у фольклорі англійської мови. Серед способів відтворення реалій на конотативному рівні-транспозиція. Транслітерація та калькування є прийнятними у випадках на позначення імен магічних істот, які не мають адекватного відповідника в українській мові. Усе згадане вище викликає певні перекладацькі труднощі. Деякі з них вже добре досліджені за кордоном, однак, через те, що українські переклади Дж.К. Роулінг

з'явилися відносно нещодавно, адекватність даних творів досліджується і по цей день.

Подальші перспективи нашого дослідження вбачаються в комплексному аналізі англомовної фентезійної літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Роулінг Дж. К. Гаррі Поттер і таємна кімната / Роулінг Дж. К. – К. : «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2002. – 252 с.
2. Роулінг Дж. К. Гаррі Поттер і філософський камінь / Роулінг Дж. К. – К. : «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2002. – 319 с.
3. Rowling J. K. Harry Potter and the Chamber of Secrets / Rowling J. K. – London: Bloomsbury Publishing, 2004. – 257 p.
4. Rowling J. K. Harry Potter and the Philosopher's Stone / Rowling J. K. – London : Bloomsbury Publishing, 1997. – 223 p.
5. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. – К.: Академія, 2007. – (Серія «Енциклопедія ерудита»: ЕЕ). Т. 2: М (Маадай-Кара) – Я (я-форма) / авт. уклад. Ковалів Ю. І. – 622 с.

Мелешко Д. Г.

*Науковий керівник: канд. філол. наук,
доцент, завідувач кафедри англійської
філології та перекладу Н.Д. Борисенко*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АМЕРИКАНСЬКИХ РЕАЛІЙ XIX СТ. УКРАЇНСЬКОЮ

Адекватний переклад реалій є одним з найбільш складних і важливих аспектів перекладу в цілому, оскільки переклад – це не просто буквальна передача значень мовленнєвих одиниць однієї мови в іншій, а й пошук точних еквівалентів з урахуванням специфіки культурної і смислової складових іншої мови [4: 14].

Разом з тим, очевидно, що абсолютна тотожність перекладу оригіналу недосяжна, але це не перешкоджає адекватному розумінню. Мова – це не тільки система лексичних та граматичних понять, але, в першу чергу, складна психологічна організація. Ми можемо говорити про мову не лише як про систему і структуру, засіб спілкування, а також як про спосіб відображення культури цілого народу [3: 26]. У той же час, мова відображає сприйняття дійсності кожним окремим представником того чи іншого народу. У зв'язку з цим виникає проблема передачі у перекладі тієї імпліцитної інформації, тих смислів, які закладає автор у вихідний текст, оскільки мова не є номенклатурою, тобто переліком назв, які відповідають кожній конкретній речі, що існує поза мовою [6: 69]. Зважаючи на неможливість підбору тотожності для більшості складних лексичних одиниць введено термін *еквівалентність*, який означає спільність змісту і який можна розглядати як ознаку і умову існування перекладу.

Але якби слова позначали заздалегідь дані поняття, то вони мали б точні смислові еквіваленти в різних мовах, що не повною мірою відповідає дійсності. У кожній мові існує своя система понять і форм, тобто система умовних знаків, які організують світ [3; 3].

Мова відображає навколишній реальний світ людині, а також самосвідомість народу, обумовлену способом життя, національним характером. Крім цього вона відображає культурні досягнення, виражені в художніх творах, перекладаючи які, ми намагаємося максимально близько передати емоції і переживання, притаманні тому чи іншому народу і визначають його національно-культурну специфіку і самоідентифікацію [6: 47].

У кожній мові існують спеціальні слова, які належать до національної лексики, не маючи повних аналогів в інших мовах, *реалії*, які відображають специфіку культури та її індивідуальність. Складність полягає в тому, що реалії є абсолютно звичними для мови оригіналу, вони нічим не відрізняються від різних інших слів і ніяк не пояснюються автором. У тексті перекладу, навпаки, вони виділяються, оскільки є яскравими показниками національного своєрідності іншої культури, що істотно збільшує їх стилістичне навантаження.

Перекладач розпізнає реалії та перекладає їх так, щоб вони були зрозумілими в культурі мови реципієнта, беручи до уваги, що позначає реалія і яка фонова інформація за нею стоїть [7: 96].

Об'єктом порівняльного вивчення в рамках нашого дослідження обрано роман М. Мітчелл 'Gone with the Wind' та його переклад українською мовою [5; 8]. Очевидна безперечна літературна обдарованість автора, прекрасне володіння мовою, точність в описі історичних подій і яскраві, живі образи героїв роману. Все це ставить Маргарет Мітчелл в один ряд з видатними майстрами світової літератури. Роман є джерелом найрізноманітніших слів-реалій, які створюють національно-культурний колорит твору. Область функціонування реалій в цьому романі досить широка, вони є невід'ємним елементом даного художнього твору, хоча всі вони різні за походженням і роль їх в контексті повісті і роману може бути різною.

Однією з цілей автора було відтворення етнографічних особливостей життя в США в другій половині XIX століття. Для цього Маргарет Мітчелл використовує широкий спектр реалій. Для цієї письменниці характерно звернення до найдрібніших деталей оповідання, бо вони створюють національно-історичне тло твору. Це добре простежується на наступному прикладі:

It was the tradition of the County that neighbor helped neighbor and they refused to accept a penny from Scarlett, telling her that she would do the same for them and she could pay them back, in kind, next year when Tara was again producing [8: 57].

Сусід повинен допомагати сусідові - такою був неписаний закон цього краю, - і ніхто не погоджувався взяти у Скарлет жодного пенні. Вона б зробила те ж саме для них, говорили їй; вона все відшкодує їм на майбутній рік, коли її плантації почнуть давати врожай [4: 49].

В англійському оригіналі використано реалію *County*, яка позначає *the largest territorial division for local government within a state of the U.S.* [7]. Перекладач використовуючи метод генералізації перекладає його словом *край*, що означає місцевість, область, район і т. ін., що має певні природні й кліматичні

особливості для того щоб зробити зрозумілим для українського читача те, що в тексті йдеться про місцевість та про звички, які там існують [2: 590].

Специфічні реалії громадянської війни в США відображені у наступному прикладі:

*Scarlett now had food for her household, she had a horse, she had the money and jewelry taken from the **Yankee straggler**, and the greatest need was new clothing* [8: 241].

Тепер у Скарлет була їжа для всіх її домочадців, був кінь, були гроші і коштовності, взяті у дезертира-янкі, і на перший план виступила потреба в одязі [4: 246].

Застосовуючи калькування перекладач передає словосполучення *Yankee straggler* як дезертир-янкі. Янки називають американців, уродженців США [1]. У цьому прикладі використання письменницею специфічних реалій військового часу, має важливе значення для читача, оскільки вони передають цінну інформацію про життя людей під час війни в США.

Маргарет Мітчелл використовує різноманітні види реалій в своєму романі для відтворення колориту епохи. Це стає можливим за допомогою різноманітних культурно-маркованих слів. Такі лексичні одиниці допомагають читачеві ознайомитися з епохою, в якій живуть герої творів. Наприклад:

*Yes, the worst was over with **Yankees and Confederates*** [8: 84].

Так, найгірше залишилося позаду з янки і конфедератами [4: 90].

Для передачі американських реалій *Yankees – a native or inhabitant of the northern U.S.* [7], *and Confederates – an adherent of the Confederate States of America or their cause* [7] українською мовою в цьому прикладі застосували метод транскодування.

У романі автор наводить безліч прізвищ історичних особистостей, відомих в XIX в. своїми успіхами й поразками на політичному терені або на фінансовому ринку.

*He was sure that **Andrew Jackson** was all wrong in his opposition to **Nicholas Biddle** and the United States Bank, one of the great issues of the day ...*[8: 352].

На його переконання, Ендрю Джексон був абсолютно не правий, виступаючи проти Ніколаса Бідла і Банку Сполучених Штатів, - ця проблема хвилювала тоді всіх [4: 350].

При передачі українською мовою імен та прізвищ сьомого президента США (*Andrew Jackson*) та президента Другого банку Сполучених Штатів (*Nicholas Biddle*) використовувався прийом транскрипції.

Слова-реалії мають велике значення в романі Маргарет Мітчелл «Віднесені вітром». Прикмети часу, побуту, місця, які виражаються в словах-реаліях, дають більш повне уявлення про події роману, сприяють більш повному втіленню ідеї письменниці, що необхідно враховувати при передачі реалій з однієї мови на іншу.

Отже, перекладач при роботі з реаліями використовує знання культуру соціуму, в якому функціонує та чи інша реалія, і враховує специфіку перекладу відносно його цілей, реципієнтів і основної ідеї. Слова-реалії знайомлять читача перекладу з історією, культурою, традиціями, менталітетом та способом життя іншого народу. Цей лексико-семантичний клас слів розвивається швидше за інші, відображаючи найновітніші зміни в соціумі.

У перспективах подальшого дослідження виявлення інших способів передачі реалій у художніх творах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с.
2. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів укр. прози). Львів, 2001. 108 с.
3. Кашкин В. Б. Маркеры своего и чужого в межкультурном диалоге. Взаимопонимание в диалоге культур: условия успешности: коллективная монография. Часть 2. Минск: ВГУ, 2004. 62 с.

4. Мітчел М. Розвіяні вітром : у 2 кн. Х. : Фоліо, 2004. Кн. 1. 590 с.; Кн. 2. – 589 с.
5. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода. М.: Р. Валент, 2007. 244 с.
6. Хашимова Д. У. Лакуны как совокупность слов или словосочетаний, маркированных наличием национально-культурного содержательного компонента. Вопросы филологических наук. 2004. №6. С. 96-98.
7. Dictionary by Merriam-Webster: America's most-trusted online dictionary.
Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.merriam-webster.com/>
8. Mitchell M. Gone with the wind. NY: Pocket Books, 2008. 1452 p.

Мінігулова М. М.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Вискушенко С. А.

ПРОТОНАУКОВИЙ ПЕРІОД ЯК ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП ФОРМУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Результатом розвитку цивілізації, засобом фіксації фактів її історії та одним із засобів її формування є мова та спеціальна термінологія – сукупність лексичних одиниць (термінів) професійних галузей знань, що утворює особливий пласт словникового складу, найбільш легко піддаючись свідомому регулюванню та впорядкуванню. Увійшовши до складу загальнонаціональної мови, термінологія розвивається за загальними законами і використовує ті ж засоби номінації, що і загальноживана лексика.

Терміном є слово або словосполучення, що позначає поняття спеціальної галузі знання або діяльності. Лінгвісти ще не прийшли до згоди у питанні про те, яку функцію виконує термін: називає він поняття або визначає його, тобто виконує він номінативну або дефінітивну функцію. М. Орлова вважає, що

специфіка терміну полягає в тому, що він, на відміну від звичайного слова, одночасно і називає, і визначає поняття, тобто виконує дві функції: номінативну та дефінітивну [4: 78].

Загальноприйнятним є визначення терміносистеми. Терміносистема – це «система термінів у певній галузі наукового або технічного знання, що обслуговує наукову теорію або наукову концепцію» [1: 86]. Джерелами терміносистем слугують термінології. Але, на відміну від термінології, терміносистема формується не разом з формуванням певної науки, а відповідно до етапів формування теорії цієї науки. Проте в основі терміносистеми не обов'язково має бути наукова теорія. Іноді достатньо щоб була лише концепція або узагальнені ідеї [1: 85].

Англійська терміносистема сільського дуже велика за своїм обсягом, що певним чином ускладнює процес її дослідження. Аналіз англійської сільськогосподарської термінології дає можливість виявити закономірності, властиві цій області науки в англійській мові.

В історії англійської мови бурхливе поповнення словникового складу новими словами відбувалося в XIV ст., коли із завоюванням Британських островів Вільгельмом Завойовником в англійську мову надійшла велика кількість французьких слів; у XVI ст. англійська мова запозичила багато слів латинського походження; у XIX ст. поповнення англійської мови відбувалося насамперед за рахунок бурхливого розвитку науки та техніки. Наразі «розширення словникового арсеналу» англійської мови вже відбувається не за рахунок запозичення нових слів з інших мов, а є відображенням внутрішнього багатства словотворчості [5: 2].

За думкою М. Волгіної, будь-яка терміносистема постійно розвивається та оновлюється. Деякі терміни замінюються більш вдалими аналогами, інші взагалі виходять із вживання, постійно з'являються терміни-неологізми. Сільськогосподарська термінологія є дуже динамічною, вона постійно змінюється та розвивається, оскільки з'являється нова сучасна техніка, що

використовується в сільському господарстві, нові професії, хімічні сполуки, а також наукові відкриття, що безпосередньо пов'язані з аграрною сферою.

Розвиток англійських термінологічних одиниць в сільському господарстві відзначений наступними періодами:

- донауковий,
- протонауковий,
- науковий.

Протонауковий період (XIV–XV – початок XVIII ст.) характеризується переходом від народних знань про довкілля до науки, тобто спеціалізація знань охоплює численні професійні та громадські сфери. Продовжують своє розповсюдження процеси спеціалізації знань, що сягають ще донаукового періоду. Прослідковується тенденція до удосконалення цього процесу залежно від професійної та соціальної диференціації суспільства [2: 43]. Переважна більшість термінологів погоджується, що фахова лексика протонаукового періоду представлена прототермінами – спеціальними лексемами, які виникли й використовувалися перед виникненням наук, і тому називають не поняття, які виникають з появою наук, а спеціальні уявлення [3: 188].

Впродовж цього періоду структура термінів ускладнюється, з'являються похідні терміни та двокомпонентні словосполучення, наприклад, *herder* (*пастух*), *beef cow* (*корова м'ясної породи*), *goat herd* (*стадо кіз*). Відбувається проникнення запозичень з європейських мов (французької, німецької тощо), наприклад, *pulletrie – poultry* (*свійська птиця*), *gelda – to geld* (*каструвати*). Відмінними рисами цього періоду є випадковість, регіональне варіювання найменувань об'єктів і велика кількість синонімів, відсутність формально виражених системних відносин, структурна різноманітність і варіювання форм [2: 46].

Револьюційні зміни в англійській мові цього періоду були пов'язані з впливом епохи європейського культурного Ренесансу та стрімким зростанням Британської Імперії. Це призвело до широкого лексичного збагачення мови внаслідок спілкування англійців з багатьма народами світу; значного спрощення

граматики; бурхливого розвитку книгодрукування, різних мистецтв, зокрема літератури.

Звичайно ж, сільськогосподарська «спеціальна лексика» також бурхливо розвивалася у цей період. Розширення торгівельних і культурних зв'язків XVII-XVIII ст. призвело до запозичення англійською мовою слів з ряду мов, наприклад італійської, іспанської, голландської тощо. До іспанських запозичень належать такі слова як *potato*, *tomato*, *cocoa*, *quinine* тощо. Бачимо, що лексичні запозичення з інших мов істотно вплинули на сільськогосподарський вокабуляр у англійській мові. Наприклад, слово *areal* (площа розповсюдження) надійшло до англійської мови з німецької, слово *evolution* (еволюція) – з латинської.

Протонауковий період вирізняється більш ускладненою лексикою, але ще не такою складною, як у науковому етапі. Саме у протонауковому періоді з'явилися такі англійські сільськогосподарські терміни, що позначають процеси у сільськогосподарській діяльності, як *loosen* (розпушувати), *meltdown* (розплавляти), *mill* (молоти), *multiply* (розмножуватися), *obtain* (отримувати), *overseed* (висіювати понаднормово), *parasitize* (паразитувати), *penetrate* (поглиблюватися) тощо.

Термінологія протонаукового періоду характеризується простотою, але вже більш чіткими та зрозумілими дефініціями. Протонауковий етап можна назвати «трампліном» потрапляння до наукового періоду. Сільськогосподарська термінологія англійської мови розвивалася, набувала нових значень, видозмінювалася та удосконалювалася. Усі ці процеси призвели до грамотного розвитку лексики в науковому етапі формування термінологічних одиниць.

Отже, як бачимо, що термін є важливою складовою кожної мови. Від формує чіткий вузькоспеціалізований вокабуляр, без якого не може обійтися жодна сфера професійної діяльності. Термін як називає предмет (явище) сфери професійної діяльності та його поняття, так і фіксує, передає та зберігає інформацію про нього. За допомогою термінології якість та ефективність професійної комунікації підвищується, тому можна стверджувати, що термін є одним з найважливіших чинників ефективного формування певної мови.

Можемо зробити висновок, що протонауковий етап розвитку лексики відіграв дуже важливу функцію – так звану «підготовчу» функцію у формування термінологічної лексики сільського господарства. Тому подальші розвідки протонаукового періоду формування лексики не втрачатимуть своєї актуальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Васенко Л. А., Дубічинський В. В., Кримець О. М. Фахова українська мова: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 272 с.
2. Вискушенко С. А. Основні періоди розвитку мовних одиниць англійської фахової мови тваринництва / С. А. Вискушенко // Вісник Житомирського Державного Університету ім. Івана Франка. – 2014. – Вип. 13. – С. 41–47.
3. Гринев-Гриневиц С. В. Терминоведение: учеб. пос. для студ. высш. учеб. Завед / С. В. Гринев-Гриневиц. – М.: Издат. центр «Академия», 2008. – 304 с.
4. Орлова М. В. Теоретические обоснования термина как языкового явления / М. В. Орлова // Ученые записки. Электронный научный журнал Курского государственного университета. – 2010. – С. 77–81.
5. Худинша Е. А. Структурные особенности терминов в английском языке / Е. А. Худинша // Журнал «Концепт». – 2014. – Вып. 1. – С. 1–4.

Ніколенко В. О.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Полховська М. В.

ТАКТИКО-СТРАТЕГІЧНА СКЛАДОВА ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ НА ОСНОВІ ПРОМОВ Т. МЕЙ

Політична діяльність займає одне з особливих місць у житті сучасного суспільства. Останнім часом серед наукових публікацій, зокрема в Україні, дедалі частіше трапляються дослідження, присвячені аналізу та концептуалізації

такого поняття, як “політичний дискурс”.

Враховуючи те, що основною ціллю політичної комунікації є досягнення й утримання влади, керування суспільством і суспільною думкою, то особливої уваги заслуговують стратегії й тактики впливу, за допомогою яких адресант намагається переконати адресата в правильності своєї позиції. Презентація власних позицій здебільшого відбувається у вигляді промов, звернень як до громадян держави, так і до міжнародного співтовариства. Матеріалом нашого дослідження слугували політичні промови чинного прем'єр-міністра Великобританії Т. Мей.

Висока прагматична спрямованість політичних промов виступає в якості відмінної риси політичної комунікації, оскільки, воно є засобом боротьби за владу і орієнтована на пропаганду певних ідей. Після аналізу матеріалу, були виявлені ряд мовних стратегій, лінгвістичних і паралінгвістичних тактик та прийомів, які допомогли Терезі Мей здійснити потужний вплив на адресата і здобути перемогу в боротьбі за пост прем'єр-міністра Великобританії у дуже важкий для країни історичний період.

Для політичного дискурсу Т. Мей провідними є такі мовленнєві стратегії, як стратегії маніпулювання (1), аргументації (2), самопрезентації (3), дискредитації опонента (4), боротьби за владу (5) і інші, які, у свою чергу, реалізуються за допомогою низки мовленнєвих тактик.

Розглянемо зазначені стратегії більш детально:

1) стратегія маніпулювання, що передбачає використання складних граматичних конструкцій, ідіоматичних виразів, образних порівнянь, яскравих прикладів:

The weakening growth of global trade; the loss of popular support for the forces of liberalism and free trade that is driving moves towards protectionism; the threat of climate change depleting and degrading the planet we leave for future generations; and most recently, the outrageous proliferation of nuclear weapons by North Korea with a threat to use them [1].

Використання політиком метафори для вираження невдоволення яскраво

вказує на спробу вплинути на свідомість.

2) аргументативна стратегія, що передбачає використання лексичних синонімів, які вказують не лише на бажання співпрацювати з країнами ЄС, а й визначають бажаний характер співпраці:

*“That is why in my speech at Lancaster House I said that the United Kingdom would seek to secure a **new, deep and special partnership** with the European Union”.*

3) стратегія самопрезентації (тактики самовихваляння, обіцянки, єднання нації, демонстрації професійного успіху). Наприклад, представляючи себе як політика, Тереза Мей підкреслює, що вона не яскравий політик, а трудівник, чесно і сумлінно виконує свою справу:

*“I know I’m not a **showy politician**. I don’t tour the television studios. I don’t gossip about people over lunch. I don’t go drinking in Parliament’s bars. I don’t often wear my heart on my sleeve. I just **get on with the job in front of me**” [2].*

4) стратегія дискредитації попереднього уряду, який довів країну до жалюгідного стану:

*“With **the Labour Party tearing itself to pieces**, and divisive nationalists in Scotland and Wales, it is nothing less than the patriotic duty of our Party to unite and govern in the best interests of the whole country” [3].*

5) стратегія боротьби за владу реалізується за допомогою паралелізму, в якому поєднано анафору та епіфору, що має потужний психологічний вплив на адресата, переконуючи його в тому, що для влади його інтереси посідатимуть перше місце:

*“When we take the big calls, we’ll think not of the powerful **but you**. When we pass new laws, we’ll listen not to the mighty, **but you**. When it comes to taxes we’ll prioritize not the wealthy, **but you**. When it comes to opportunity, we won’t entrench the advantages of the fortunate few. We will do everything we can to help anybody, whatever your background, to go as far as your talents will take you”.*

Таким чином, в результаті проведеного дослідження встановлено, що комплекс стратегій та тактик політичного дискурсу є неподільним цілим. Використані у публічних виступах політика когнітивно-мовленнєві стратегії

значною мірою характеризують його як мовну особистість, здатну проаналізувати складну ситуацію в державі, оперативно прийняти необхідні рішення для розв'язання проблем й визначити подальші стратегії розвитку. Зокрема, політиком були використанні стратегії маніпулювання, аргументації, самопрезентації, дискредитації опонента, боротьби за владу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Theresa May's Florence speech [Electronic resource]. — Mode of access: <https://ig.ft.com/theresa-may-florencespeech-annotated/>. 5. Trump's CPAC speech [Electronic resource]. — Mode of access: <https://www.vox.com/policy-and-politics/2018/2/23/17044760/transcript-trump-cpac-speech-snake-mccain>.

2. Theresa May's launch statement: full text Published: June 30, 2016 URL: <http://www.conservativehome.com/parliament/2016/06/theresa-mayslaunch-statement-full-text.html> (дата обращения: 26.04.2019)

3. Theresa May's speech to the UN General Assembly 2017 <https://www.gov.uk/government/speeches/theresa-mays-speech-to-the-un-generalassembly-2017> (дата обращения: 23.04.2019)

Ніколенко О. О.

*Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент М. В. Полховська*

СТРАТЕГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Політичний дискурс вважається не лише одним з центральних понять політичної лінгвістики, а й лінгвістики в цілому. Інтерес лінгвістів різних напрямів до “стратегічного” усвідомлення дискурсу значною мірою пов'язаний із концептуальною націленістю сучасної науки про мову. Цілеспрямованість стратегії передбачає те, що вона завжди переслідує чітко визначену мету.

У теорії дискурсу проблема стратегічного потенціалу, що розуміється як сукупність основних і супутніх стратегій і відповідних їм тактик, в різні часи логічно розглядалася і продовжує розглядатися з позиції успішної комунікації.

Положення про стратегічний потенціал успішної комунікації представлені низкою умов. Зокрема, однією з найважливіших умов є те, що стратегія завжди спрямована на досягнення мети, а тактики – на її реалізацію. Мовленнєва стратегія визначає семантичний, стилістичний і прагматичний вибір мовця.

До базових мовленнєвих стратегій політичного дискурсу М.Тетчер відносимо стратегії переконання (1), маніпулювання (2), агресії (3) та ввічливості (4), які, у свою чергу, реалізуються за допомогою низки мовленнєвих тактик. Наприклад:

1. Стратегія переконання:

(1) *“Where there is **discord**, may we bring **harmony**. Where there is **error**, may we bring **truth**. Where there is **doubt**, may we bring **faith**. Where there is **despair**, may we bring **hope**.”* [1]. Контрастивні пари – *discord/harmony; error/truth; doubt/faith; despair/hope* у висловлюванні переконують, що саме цей політик може забезпечити гармонію, правду та віру населення шляхом відновлення сповідань на краще у майбутньому.

2. Стратегія маніпулювання:

(2) *I will have a little more to say about that strange assembly later, but for the moment I want to say just this.* За допомогою частки *will*, політику вдалося створити певну інтригу, що є досить популярним прийомом серед політичних діячів.

3. Стратегія агресії:

(3) *The last government were well aware that Britain's budget contribution was grossly **unfair**. They **failed** to do anything about it.* Цими словами політик намагається запалити словом маси, а саме переконати в несправедливості та поразці попереднього уряду.

Підвидами стратегії ввічливості, а саме негативної ввічливості є стратегія ухилення (реалізується за допомогою тактик: обмеження власною оцінкою (4), перепитування (5), пом'якшення категоричності висловлення (6), припущення (7) та опосередкованого запиту інформації (8)). Наприклад:

(4) *Margaret Thatcher: **Well**, we will be going inside and we shall be getting on with that as fast as we can ...* [4]. Одним із найпоширеніших мовленнєвих засобів,

що реалізує зазначену тактику, виступає хедж *well*. Тобто, мовець надає суб'єктивні міркування щодо розуміння якості, характеру, значення змісту каузованої дії. Крім того, також можуть бути використані такі комбінації як: *Well, I suppose; Well, I think; Well, I believe* та ін.

(5) *Margaret Thatcher: Indeed, what sort of vision might the Labour party have? None, according to the Leader of the Opposition. Labour Members want a Europe of subsidies, a Europe of socialist restrictions, a Europe of protectionism. Don't you think they want it because that is how they would like to run – or is it ruin? – this country [3].* Дана тактика передбачає уточнення й підтвердження каузованої дії з використанням граматичних структур *don't you agree?* або *don't you think?*.

(6) *Margaret Thatcher: Inflation destroys nations and societies as surely as invading armies do. It's a sort of parent of unemployment and it's the unseen robber of those who've saved [2].* Мовленнєвими засобами зменшення категоричності є лексичні хеджі, які вживаються з метою зменшення рівня напруги в аудиторії, а саме *a kind of; a sort of; somewhat* та ін.

(7) *Margaret Thatcher: Perhaps some people in the Labour Party think we are on the same side as the Russians! [5].* Тактика припущення реалізується за допомогою таких парентичних елементів, як: *perhaps, probably, maybe* та ін.

(8) *Margaret Thatcher : Now half the Cabinet are beginning to tell half the truth. Well, I was wondering what are the chances were they would change course? ... [6].* Дана тактика передбачає перетворення прямого питання в непряме, наприклад, за допомогою фрази *I was wondering*.

Таким чином, проаналізувавши промови М. Тетчер, зроблено висновок, що головною метою політичної комунікації є досягнення та утримання влади, що досягається за допомогою стратегій та тактик впливу, спрямованих на переконання адресата у правильності своєї позиції на відміну від позицій політичних опонентів. Найпоширенішими мовленнєвими стратегіями політичного дискурсу є стратегії переконання, маніпулювання, агресії та ввічливості, які реалізуються за допомогою низки тактик, які обмежені семантичними або мовними параметрами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Beard A. The Language of Politics, – Routledge, London and New York, 2000. – 121 P.
2. Margaret Thatcher : Conservative Party Conference, Brighton, 1980, October 10 / [Electronic resource] // Mode of access : URL : <https://www.americanrhetoric.com/speeches/margaretthatchernotforturning.htm>.
3. Margaret Thatcher : HC S: [Confidence in Her Majesty's Government], 1990, Nov 22 / [Electronic resource] // Mode of access : URL : <https://www.margaretthatcher.org/document/108256>
4. Margaret Thatcher : Remarks on becoming Prime Minister (St Francis's prayer), 1974. 9, May 4 / [Electronic resource] // Mode of access : URL : <https://www.margaretthatcher.org/document/104078>.
5. Margaret Thatcher : Speech at Kensington Town Hall (Britain Awake) (The Iron Lady), 1976, Jan 19 / [Electronic resource] // Mode of access : URL : <https://www.margaretthatcher.org/document/102939>.
6. Margaret Thatcher : Speech to Conservative Party Conference, 1976, Oct 8 / [Electronic resource] // Mode of access : URL : <https://www.margaretthatcher.org/document/103105>.

Подольська Е.М.

*Науковий керівник: канд. філол. наук,
доцент Мосієнко О. В.*

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ПУБЛІЧНИХ ВИСТУПІВ

Міжнародна комунікація є важливою складовою у розвитку суспільства та технологій. Починаючи від взаємодії у плані туризму, закінчуючи спільним збиранням і нагромадженням знань про історію та розвиток людства.

Без політики та політичних діячів важко уявити сучасний світ, оскільки політичні процеси мають достатньо вагомий вплив на розвиток країн. Головним чинником успіху на політичній арені є вміння кваліфіковано представляти та

відстоювати інтереси своєї держави. Успішність та конкурентоспроможність держави напряду залежить від політичних процесів всередині країни: вміння навести порядок на своїй території забезпечує гідне ставлення з боку інших держав, що призводить до політичної стабільності та зваженості. Головним показником політичної стабільності та порядку є проведення демократичних та чесних виборчих перегонів, результатом яких задоволені громадяни держави. Визнання виборів міжнародними спостерігачами та іншими державами – це показник того, що держави світу схвалюють волевиявлення громадян і вважають державотворчу місію народу виконаною.

Коли обирають президента, то обирають майбутнє, яке поважає минуле, знає теперішнє і здатне впоратись з сьогоденням. Після обрання відбувається інавгурація, під час якої новий лідер держави оголошує інавгураційну промову.

Публічний виступ – це різновид усного спілкування. Жанровий різновид публічного виступу – це доповідь (звітна, ділова, політична), промова (агітаційна, мітингова, ювілейна, судова), бесіда, лекція, репортаж, проповідь [1]. Саме інавгураційна промова є головною на початку шляху новообраного лідера держави, в тексті якої він говорить про найголовніші події минулого, сьогодення та виклики майбутнього, обіцяє впоратись з поставленими задачами, впоратись з проблемами та вирішити їх.

На сьогоднішній день аналізувати текст промови досить складно: текст пише не одна людина, а група людей; часто заяви політичних діячів (немає різниці чи це інавгураційна промова, чи агітація) набувають популістичного забарвлення, не маючи на меті сказати правду чи чесно оцінити шанси людини на успіх у керуванні державою; не завжди досить одного тексту промови, важливою залишається невербальна (безсловесна) поведінка та невербальна комунікація. Головне – це співпадіння тексту промови з тим, про що насправді думає промовець, бо в такому випадку аналізувати текст немає сенсу. Полемічність промови також є невід'ємною її частиною. Переконливість тексту промови забезпечує повноцінне сприйняття цільовою аудиторією, люди мають розуміти та сприймати те, що має донести до них виступаючий. Прийнято

розрізняти два види полемічності ораторської мови: імпліцитна(скрита, внутрішня) та неімпліцитна(відкрита, зовнішня). Перший вид використовується в тому випадку, якщо оратору необхідно переконати аудиторію, що він дійсно має рацію в даному випадку. При цьому, що важливо, промовець так і не називає напряду потенційно незгідних із ним слухачів чи опонентів, які можуть знаходитися як в одному приміщенні із ним, так і взагалі далеко від місця де виступає промовець [2,82].

Наведемо приклад одного з президентів США – Барак Обама. Будучи сенатором, в 2007 році на Міжнародному саміті досягнень, він сказав важливі слова до своїх майбутніх виборців, які надихнули їх, що стало причиною народної любові. В 2009 році Б. Обама став президентом США. Під час інавгурації він виголосив промову, початком якої були наступні слова:

«I stand here today humbled by the task before us, grateful for the trust you have bestowed, mindful of the sacrifices borne by our ancestors. I thank President Bush for his service to our nation, as well as the generosity and cooperation he has shown throughout this transition.»

У своїй інавгураційній промові він зазначив про свою покірність щодо викликів які постали перед народом « ... humbled by the task before us... »; вдячний за надану довіру «... grateful for the trust you have bestowed...»; згадав пам'ять про жертви, які понесли пращури «...mindful of the sacrifices borne by our ancestors...». У промові звучали слова вдячності президентові Бушу за його служіння країні, а також його щедрості та рівню співпраці, які він виявив протягом перебування на цій посаді «... I thank President Bush for his service to our nation, as well as the generosity and cooperation he has shown throughout this transition...» [5]. Підсумок виконано роботи попереднього уряду та президента, визначення цілей на майбутнє та подяка виборцям – це основні тези, які використав у своїй промові Б. Обама.

На противагу словам Обама можна навести приклад діючого президента США Дональда Трампа, який був знаменитим бізнесменом та відзначився не дуже хорошою репутацією ще до свого президенства. Проаналізувавши його

інавгураційну промову, можна дійти висновку, що він часто використовує слово «ми», показуючи цим, що для розвитку країни та її процвітання тільки спільними зусиллями можна досягти омріяного успіху:

«We, the citizens of America, are now joined in a great national effort to rebuild our country and to restore its promise for all of our people.

Together, we will determine the course of America and the world for years to come [6].»

Головним лозунгом його передвиборчої кампанії були слова «Make America Great Again», що теж відобразилось у його промові:

«America will start winning again, winning like never before.

We will bring back our jobs. We will bring back our borders. We will bring back our wealth. And we will bring back our dreams.

We will build new roads, and highways, and bridges, and airports, and tunnels, and railways all across our wonderful nation.

We will get our people off of welfare and back to work – rebuilding our country with American hands and American labor [6].»

Повернути велич Америки – це розвивати країну, зберегти її кордони, будувати нові дороги та покладати нове залізничне сполучення на території всієї країни тощо. Пріоритет президента Трампа – розвиток та велич Америки. Хоча самі американці не мають такого натхнення і поваги до свого лідера. Д.Трамп відомий жорстокими та сексистськими висловлюваннями щодо жінок (наприклад цитата з його виступу в Північній Кароліні: «So these congresswomen, their comments are helping to fuel the rise of a dangerous, militant hard left. But that's okay because we're going to win this election like nobody has ever seen before [7].»), неповагою до ЛГБТ спільнот, різким ставленням до мігрантів тощо.

Тому можна зробити висновок, що аналіз інавгураційних промов можливий тільки в комплексі з попередніми висловлюваннями того чи іншого президента. Без комплексного аналізу промов та виступів подальші висловлювання людини можуть будь-якими і не мати нічого спільного з думкою того, хто виголошує промови.

Найголовніше не слова, а дії, які президенти показують протягом свого правління та чи співпадає сказане зі зробленим. Тільки наприкінці президенства можна побачити реальний стан речей і що з заявленого зроблено, а що було сказане задля популярності та високих рейтингів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Риторика загальна та судова: Навч. посіб. / С. Д. Абрамович, В. В. Молдован, М. Ю. Чикарькова – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 416 с.
2. Кохтев Н. Н. Ораторская речь: стиль и композиция / Н. Н. Кохтев. – М. : Наука, 1992. – 301 с.
3. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти / М. П. Кочерган. – К.: Академія, 2000. – 288 с.
4. Михальская А. К. Основы риторики. Мысль и слово / А. К. Михальская. – М. : Просвещение, 1996. – 165 с.
5. <http://obamaspeeches.com/P-Obama-Inaugural-Speech-Inauguration.htm>
6. <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/the-inaugural-address/>
7. <https://www.vox.com/2019/7/18/20699285/trump-north-carolina-rally-ilhan-omar-squad-women-disparaging>

Репчук В. М.

Науковий керівник: канд. філол. наук

Шугаєв А. В.

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ

Постановка проблеми. Основною рисою сучасного міжнародного життя є розвиток міжнародної співпраці у всіх сферах життя країн. Що більше зростає роль міжнародно-правової сфери, то важливішого значення набуває питання якісного перекладу та презентації дискурсу. Потреба у вивченні міжнародних документів як їх кількість невпинно зростає, а разом зростає і потреба їх

вивчення саме з лінгвістичної точки зору. Досліджено багато матеріалу стосовно перекладу технічної-наукової термінології, але практично зовсім не розкрито проблему перекладу специфічної термінології, а саме міжнародної нормативно-правової термінології, не встановлено визначених правил, які б допомогли при перекладі міжнародних документів, не висвітлена послідовність роботи над текстом нормативного характеру під час перекладу.

Метою дослідження є вивчення лексико-граматичних особливостей перекладу документів міжнародного права.

Об'єкт дослідження – нормативно-правова документація.

Виклад основного матеріалу. Залежно від типу документу, завдань комунікативного характеру текстовий матеріал документу здобуває ту чи іншу форму організації. Цей факт є вирішальним при підборі мовних засобів. Причому в різних типах документів мовні засоби отримують різне змістове та логічно-структурне навантаження. За даними засобами закріплюються певне значення і зміст в кожному документі. Отже, слід мати на увазі, що при перекладі документів необхідно зберігати не тільки змістовий бік, але й по можливості використовувати структури, найбільш близькі або співпадаючі зі структурами в тексті оригіналу як з точки зору синтаксису, так і з точки зору граматичних конструкцій.

Для того, щоб правильно підійти до питання перекладу міжнародної документації потрібно чітко визначитись з типами цієї документації.

Міжнародні документи за функціями поділяють на:

- інформаційні (повідомлення, доповіді, меморандуми, записки, звіти);
- регламентаційні (договори, угоди, акти, пакти, статuti, конституції, кодекси);
- підсумкові (резолуції, декларації);
- резюмуючі (протоколи засідань, резюме дебатів) [4, с. 5].

Існують деякі особливості юридичного тексту, що часто призводять до труднощів під час перекладу. Оскільки юридичний дискурс являє собою часте вживання юридичних термінів, виникає проблема їх інтерпретування.

Терміни поділяються на:

1. загальнозначущі (*commitment, meeting, progress etc.*)
2. спеціальні юридичні, що володіють особливим правовим змістом (*defense planning, security concepts, political independence*)
3. спеціально-технічні, що потребують знань у інших галузях (*nuclear safety, nuclear-free*) [9].

Процес перекладу термінів складається з 2 етапів:

1. З'ясування значення терміну у контексті.
2. Переклад значення.

Головним способом перекладу термінів є переклад за допомогою лексичного еквіваленту. Однак, юридичні терміни – це переважно складні словосполучення, то вони і є однією з проблем перекладу міжнародного договору. Тож, існують і інші прийоми, що застосовуються при перекладі юридичних термінів.

Описовий переклад – передача слова за допомогою поширеного пояснення значення англійського слова. Наприклад: *peacekeeping operations* – операції з підтримання миру.

Приєм калькування – переклад, що відтворює англійське слово дослівно. Наприклад: *define aspects* – питання безпеки, *settlement of disputes* – врегулювання суперечок etc.

Щодо синтаксичної та семантичної структури речень документів, то вона є дуже складною, тут домінують складні синтаксичні єдності та дієслівні форми. Все це змушує перекладача шукати таку трансформацію, яка б правильно передавала не тільки граматичний зміст документу, але й його прагматичне навантаження.

За загальним правилом, тексти багатомовних договорів мають бути формально та змістовно ідентичним, нібито укладеними однією мовою. Тобто, перекладач не має змоги використовувати різноманітні трансформації, оскільки лише деякі з них підходять до такого виду перекладу. Один із різновидів такої трансформації – це трансформація номіналізації, що дуже часто

використовується при перекладі міжнародних договорів. Це процес збільшення в тексті перекладу номінативних елементів, функцій та ознак внаслідок зменшення при перекладі кількості дієслівних елементів, функцій та ознак тексту оригіналу. *Speaking before a government anti-corruption panel, the President said political parties were using criminal money in the election campaign. У своєму виступі на засіданні координаційного комітету боротьби з корупцією президент заявив, що політичні партії використовують у передвиборній кампанії брудні кошти* [3, с. 222].

Перекладацька трансформація функціональної заміни використовується при частковому неспівпадінні структурно-семантичних властивостей тієї чи іншої синтаксичної одиниці в вихідній мові і в мові перекладу [3, с. 222].

Проведене дослідження показало, що для міжнародної документації, найбільш характерним є використання функціональної заміни при перекладі присудка: *A person empowered to act as temporary head of the consulate... - Особа, уповноважена для тимчасового керівництва консульством...*

Висновки. При перекладі міжнародної нормативно-правової документації повинен зберігатися не лише змістовий бік, але й підбиратися структури, найбільш близькі або ті, що співпадають зі структурами в тексті оригіналу як з точки зору синтаксису, так із точки зору граматичних конструкцій. Семантичне наповнення міжнародних документів може бути збережене завдяки застосуванню різних видів граматичних трансформацій. Перспективою дослідження вбачаємо у вивченні лексико-граматичних трансформацій під час перекладу законодавчої документації англомовних країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко І. І., Євтушенко Л. І., Дайненко В. В. Англійська мова в міжнародних документах і дипломатичній кореспонденції / І. І. Борисенко, Л. І. Євтушенко, В. В. Дайненко // Навчальний посібник. 2-е видання, зі змінами та доповненнями. – К. : “Логос”, 1999. – 416 с.

2. Борисенко І. І. Англійська мова в міжнародних документах і дипломатичній кореспонденції / І. І. Борисенко, Л. І. Євтушенко, В. В. Дайнеко. – К. : Логос, 1999. – 411с.
3. Казакова Т. В. Практические основы перевода / Т. В. Казакова. – СПб. : Лениздат; Издательство “Союз”, 2002. – 320 с.
4. Калюжная В.В. Стиль англоязычных документов международных организаций / В.В. Калюжная. – К. : Наукова думка, 1982. – 122 с.
5. Карабан В. І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури. Частина І. Граматичні труднощі / В. І. Карабан. – К. : Політична думка, 1997. – 300с.
6. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник / Ілько Вакулович Корунець. – Вінниця : "Нова Книга", 2003. – 448 с.
7. Номинализация в современном английском языке / Под общ. ред. Н.Н. Раевской. – Киев. : Вища школа, 1982. – 175 с.
8. Рудь І. А. Жанрово-стилістичні особливості перекладу англомовних юридичних документів / І. А. Рудь // Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського. – 2010. – Спец. вип. С. 118-123.

Романюк Д. М.

*Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент, завідувач кафедри англійської
філології та перекладу Борисенко Н. Д.*

ВІДТВОРЕННЯ АМЕРИКАНСЬКИХ РЕАЛІЙ В ТЕЛЕДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕЛЕСЕРІАЛУ «ДІВЧАТА ГІЛМОР»)

Постановка проблеми. У контексті загальної проблематики національно-культурної специфіки мови і мовленнєвої діяльності загалом особливого теоретичного і практичного інтересу набуває проблема реалій. Адже виникає проблема як водночас із денотативним значенням реалії, передавати колорит і

конотації її національного та історичного забарвлення [2]. Так як у цільовій мові немає відповідника у зв'язку з відсутністю в носіїв цієї мови позначуваного реалією референта і тому певний предмет чи явище незнайоме народу. Інша проблема полягає в тому як знайти найбільш вдалу відповідність, тобто передати не лише семантику, а й конотацію реалій. Зважаючи на всі ці обставини, перекладач мусить проаналізувати ряд факторів, аби перекласти реалію. Здебільшого увагу лінгвістів привертають ті одиниці, які є нетиповими для представників інших спільнот [9: 52-55].

Теледискурс – це особливий тип аудіовізуального перекладу, де велику роль відіграють екстралінгвальні чинники. У телесеріалах відображено певні особливості та цінності народу, які не завжди відомі за межами цієї культури. І тому перекладач адаптує такі поняття до цільової мови [1]. Будь-який телесеріал має візуальну форму, тобто відеоряд зі змінних зображень, які реципієнт сприймає зором, по-друге. звукову форму, тобто текст, який сприймається органами слуху. Для адекватного відтворення телесеріалу засобами мови перекладу увага звертається не лише на звукову форму, а й на візуальну. Адже тільки так буде можливе досконале декодування телевізійного тексту та його переклад. Це відбувається з використанням соціально-культурних, технічно-професійних та репрезентативних систем. Під поняттям код варто розуміти головний семіотичний елемент телевізійної мови, який впливає на формування відповідної картини світу для глядача як реципієнта телевізійної продукції [5: 48-53]. Тому під час перекладу потрібно зважати як на візуальну, так і на звукову форму.

Крім того, під час перекладу телесеріалу виникають труднощі об'єктивного характеру, серед яких на першому місці – неспівпадіння систем національних мов, власне специфіка контексту: довжина репліки, синхронізація із зображенням тощо. Труднощі суб'єктивного характеру зумовлені мовною і культурною компетентністю перекладача, недостатністю загального кругозору, упередженістю тлумачення та одностороннім підходом без урахування контексту [3: 62-67]. Тобто при перекладі телесеріалу значну роль відіграють

культурні відмінності між мовами, які представлені словами-реаліями. Вони відображають життєву конкретику, історію, побут, культуру, цивілізацію, літературу, навіть ландшафт, клімат і спосіб харчування і як культурно-історичний факт вони об'єктивно існують у конкретній мові абсолютно незалежно від інших мов. Тому реалії характерні для життя одного народу і чужого для іншого [7]. На даний час багато дослідників займаються тим, як відтворити такі одиниці засобами цільової мови, а також осмислюють роль реалій у перекладі.

Серед способів відтворення реалій виділяють транскодування, описовий перифраз, гіперонімічне перейменування, калькування, транспозицію на конотативному рівні, комбіновану реномінацію [3].

Мета розвідки полягає у виявленні способів передачі реалій у телесеріалі. В якості матеріалу досліджено було обрано телесеріал «Gilmore Girls» та його переклад українською.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із способів презентації реалій у телевізійному перекладі є транскодування, наприклад:

Grandma: So what are your choices?

Rory: There are thousand kinds of sports: basketball, lacrosse, swimming, track, golf. (Season 1, series 3).

Бабуся: То який твій вибір?

Rory: У школі є велика кількість різних видів спорту: баскетбол, лакрос, плавання, біг, гольф (Сезон 1, епізод 3).

Реалія *lacrosse* – *a game played by two teams in which the players each use a long stick with a net at the end to catch, carry, and throw a small ball, and try to get the ball in the other team's goal* [10] перекладена за допомогою способу транскодування. Останнє пояснюється тим, що у цільовій мові відсутнє відповідне поняття і тому не можна дібрати слово, яке адекватно передало б зміст поняття. Інакше через транскодування можуть виникнути дублетні (синонімічні) терміни.

Транслітерація використовується, коли йдеться про географічні назви:

Lorelai Gilmore: It is nice to meet you. Enjoy Hartford.

Joey: Enjoy your coffee, mystery woman. (Season 1, series 1).

Лорелей Гілмор: Була рада тебе зустріти. Проведи добре час в Хартфорді.

Джой: Насолоджуйся кавою, загадкова жінка. (Сезон 1, серія 1).

Транслітерація – це найлаконічніший спосіб передачі реалій. Завдяки цьому способу перекладу створюється певний експресивний матеріал: у контексті слів рідної мови транскрибоване слово виділяється як чуже, надає предмету, який воно позначає, конотацій небуденності, оригінальності.

Іншим способом передачі реалій є використання номінації схожої реалії у цільовій мові, що втілює стратегію доместикації. Наприклад:

Sookie: My Roquefort puffs would complement that dish quite well.

Lorelai Gilmore: It is fine of its own. (Season 1, series 5).

Сокі: Мої Роктфорські сирники достатньо добре доповнять цю страву.

Лорелей Гілмор: Це добре.. (Сезон 1, епізод 5).

Реалія *Roquefort puffs* відтворена у серіалі «Дівчата Гілмор» як *Роктфорські сирники*. Завдяки такому приблизному перекладу українцю буде зрозуміло, що представляє собою ця реалія. Адже слово «сирники» широко відоме для глядача. Водночас перекладач відхилився від ідеї першотвору, але при цьому зіставив різні культурні системи. Адже в американській культурі *puffs* – це скоріш за все невеличкі кульки з сирною начинкою. Тобто заміна цього поняття на сирники буде більш доречнішою в цій ситуації.

Ще одним прикладом відтворення реалії в телесеріалі «Дівчата Гілмор» є описовий перифраз, наприклад :

Rory: Lorelai Gilmore.

Miss James: Nice name.

Rory: Formerly of Stars Hollow High School.

Miss James: Dixie! (Season 1, series 2).

Rory: Лорелей Гілмор.

Міс Джеймс: Чудове ім'я.

Рорі: Навчалась в Старс Холоув.

Міс Джеймс: Південний штат Америки. (Сезон 1, серія 2).

Завдяки перекладу реалії за допомогою описової перифрази як «південний штат Америки» розкривається семантика цієї одиниці. *Dixie* – загальна назва південних штатів США. Хоча повністю не відтворюється семантика оригіналу для іноземного читача.

Отже, дослідження відтворення реалій у теледискурсі (на основі телесеріалу «Дівчата Гілмор») дозволяє зробити **висновок**, що при перекладі реалій слід враховувати інформативне наповнення та функціональну роль таких одиниць з метою їхнього адекватного відтворення у текстах цільової мови. Методи перекладу реалій залежать від ступеня обізнаності з ними мовців цільової країни. Не останнє місце займає сам перекладач, а також мета перекладу. Найбільш поширені способи перекладу реалій: транскодування та описовий перифраз, приблизний переклад з використанням номінації реалії, притаманної цільовій спільноті. Не завжди перекладач може зберігати реалію або підібрати еквівалент в іншій культурі. Однак її упущення позбавляє текст перекладу автентичності та знижує цінність, якщо порівнювати останній з оригіналом.

Перспективи роботи вбачаються у подальших дослідженнях способів передачі реалій у теледискурсі .

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе (реалии). // Мастерство перевода. М. : Высшая школа, 1970. 351 с.
2. Зорівчак Р. П. Реалія та переклад (на матеріалі англомовних перекладів укр. прози). Львів : Вид-во при Львів. Держуніверситеті, 1989. 216 с.
3. Йоргенсен М. В. Филипс Л. Дж. Дискурс-анализ. Теория и метод: пер. с англ. Харьков : Гуманитарный центр, 2008. 352 с.
4. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. М. : Гнозис, 2003. 280 с.

5. Матюша В. І. Драматургія та кіно : методологічні засади перекладу // Мовні і концептуальні картини світу. К. : Вид-во при Київському університеті, 2012. Вип.42. С. 79–87.

6. Микулина Л. Т. Национально-культурная специфика и перевод // Мастерство перевода: Сб. статей 1979. М. : Сов. писатель, 1981. С.79–91.

7. Томахин Г. Д. Реалии в языке и культуре. – М. : Высшая школа, 1997. – 350 с.

8. Флорин С. П. Реалии под микроскопом. Тетради переводчика. – М. : Международные отношения, 1972. Вып. 9. С. 50–55.

9. Швейцер А. Д. Перевод и лингвистика. М. : Воениздат, 1973. – С. 255–261.

10. Cambridge Dictionary [Електронний ресурс] / Cambridge Dictionary – Режим доступу до ресурсу: <https://dictionary.cambridge.org>

11. Дівчата Гілмор [Електронний ресурс] / Дівчата Гілмор – Режим доступу до ресурсу:

http://favoritemovies.at.ua/load/seriali/divchata_gilmor_1_2_3_4_5_6_7_sezon_2000_2007/116-1-0-6700.

12. Gilmore girls [Електронний ресурс] / Gilmore girls – Режим доступу до ресурсу: https://www.springfieldspringfield.co.uk/episode_scripts.php?tv-show=gilmore-girls

Рябчук О. В.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Вискушенко С. А.

АНГЛІЙСЬКІ ТЕКСТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТЕМАТИКИ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Нині тексти психологічної спрямованості вкрай затребувані серед широких мас населення. В той же час процес глобалізації призводить до посилення ролі англійської мови в усіх сферах життя суспільства. В таких умовах переклад текстів психологічної тематики набуває особливого значення, сприяючи інформаційному та культурному обміну між носіями англійської та української мов.

У статті розглядаються проблеми, що виникають при перекладі англомовних текстів психологічної тематики, і стратегії, що дозволяють їх подолати. Об'єктом дослідження виступають тексти психологічної спрямованості. Також слід зазначити, що дана сфера перекладу недостатньо вивчена, тому новизна результатів полягає у визначенні як труднощів перекладу даних текстів, так і найбільш ефективних перекладацьких стратегій при роботі з психологічними текстами.

Оскільки психологія є однією з галузей медицини, то доцільно спочатку розглянути особливості медичного дискурсу і англомовного медичного дискурсу зокрема. Згідно «соціолінгвістичної» класифікації професора В.І. Карасика, існує два основних типи дискурсу – персональний та інституціональний [4, с.5]. Медичний дискурс – різновид інституціонального дискурсу, який передбачає «статусну нерівноправність лікаря і пацієнта в певних часово-просторових характеристиках спілкування», що відповідає «потребам в охороні здоров'я» та реалізовується «за допомогою комунікативних стратегій і тактик» [6, с. 6].

Особливості ж англомовного медичного дискурсу пов'язані з вживанням термінів (використання латинських термінів переважно за правилами латинської мови, перевагу латинських термінів термінам англо-саксонського походження в ситуаціях, де можуть бути вжиті обидва, і широке використання грецьких морфем останнім часом), а також логічно обгрунтованим викладом фактів і стилістичною нейтральністю виразів з огляду на своє завдання – представити інформацію адресатам в зрозумілому для них вигляді [16].

Проаналізуємо, на які труднощі натрапляють перекладачі при роботі з англомовними психологічними текстами і за допомогою яких стратегій їх долають.

1. Переклад термінів багато в чому залежить від їх походження та структури:

а) якщо англійський термін являє собою запозичення з латинської мови, результат складання в англійській мові грецьких морфем або гібрид латинських і грецьких морфем, то при перекладі більшою мірою виражено прагнення знайти

стійкий еквівалент цього терміну в лексиці української мови, оскільки класичні мови - латинська та старогрецька - зробили серйозний вплив як на вихідну мову (англійська), так і на мову перекладу (українська):

(1) “Personality is far too complex a construct to give up its secrets purely on the basis of a one-off, one-shot parlour game” [10, с. 35]. – «Особистість являє собою дуже складний конструкт, щоб розкривати свої секрети за допомогою одноразової словесної гри» [2, с. 57].

У відповідному прикладі англійському терміну латинського походження «construct» відповідає український термін «конструкт», утворений від того ж латинського кореня, але іншої частини мови – від іменника «constructio» («побудова»), в той час як англійський термін походить від дієслова «construere» («будувати») [15]. Даний приклад цікавий також і в плані використання перекладачем прийому опущення, вживаючи «парні синоніми» «one-off» і «one-shot» в оригіналі і модуляції при передачі словосполучення «parlour game» - «словесна гра» замість «кімнатної» [7], що характеризується «використанням слів» [13].

(2) “It is just because there are so many different expressions to be distinguished that those interested in nonverbal communication and lying have avoided measurement of the face” [11, р. 127]. – «Саме завдяки такому різноманіттю різних виразів обличчя дослідники, які цікавилися невербальним спілкуванням і психологією брехні, навіть не намагалися оцінювати мімічні вирази» [3, с. 112].

Тут термін латинського походження «nonverbal communication» перекладається як «невербальне спілкування», а не як «невербальна комунікація» відповідно до вимог жанру вихідного тексту дотримуватися простоти мови викладу. Крім цього, в даному прикладі щодо слова «face» використаний прийом лексичних додавань; тим самим передано конкретне значення, що малося на увазі граматичною структурою речення - «мімічні вирази».

(3) “It is tempting to damn any political enemy known to have lied as an anti-social, psychopathic personality” [11, с. 58]. – «Існує спокуса приклеїти будь-якому

політичному супротивникові, відомому своїм умінням брехати, ярлик антисоціальної психопатичної особистості» [3, с. 49].

Обидва англійських терміна – як гібрид грецького префікса і латинської основи «anti-social», так і результат складання грецьких морфем «psychopathic» – мають свої еквіваленти з подібною структурою в українській мові: «антисоціальний» і «психопатичний». Також даний приклад цікавий і в плані стилістики: різко негативне експресивне забарвлення дієслова «damn» змінюється на більш нейтральне – «приклеїти ярлик» – з метою збереження прагматичного потенціалу висловлювання.

б) якщо ж англійський термін являє собою розгорнуте словосполучення, ускладнене характером зв'язків між компонентами або лексичними особливостями і в силу своєї новизни зареєстроване не у всіх англомовних словниках або зовсім не зареєстроване, то перекладачі вдаються до калькування: (4) “I suspect that when the amount of money that the participants could make per question was \$10, it was harder for them to cheat and still feel good about their own sense of integrity” [9, с.15]. – «Підозрюю, що, коли сума, яку можна було заробити за питання, становила 10 доларів, учасникам було складніше шахраювати і при цьому зберігати відчуття власної «цілісності»» [1, с.17]

У зазначеному прикладі англійське словосполучення «own sense of integrity» за допомогою калькування переведено українською мовою як «відчуття власної «цілісності»»; при цьому найбільш вподобаний з лексико-семантичних варіантів слова «integrity» обраний завдяки контексту.

2. При передачі англійських абревіатур перекладач здійснює переклад їх компонентів та вказує в тексті українською мовою вихідну форму абревіатур англійською мовою:

(5) “Openness to Experience, Conscientiousness, Extraversion, Agreeableness and Neuroticism – think OCEAN – constitute the genome of human personality” [10, с. 39]. – «Відкритість досвіду, Сумлінність, Екстраверсія, Конформність і Нейротизм (OCEAN) являють собою ген людської особистості» [2, с. 62].

Тут перекладач успішно передає компоненти англійського акроніма «OCEAN» – «Openness to Experience, Conscientiousness, Extraversion, Agreeableness and Neuroticism» і «Відкритість досвіду, Сумлінність, Екстраверсія, Конформність і Нейротизм» – і згадує в отриманому тексті вихідний акронім.

3. При перекладі англійських психологічних текстів українською мовою перекладачеві доводиться вдаватись і до граматичних перетворень:

а) об'єднання речень:

(6) “This is the amount of time needed to accurately program motor responses. It occurs between the last glimpse of our target and the first twitch of our nervous system” [14]. – «Ця кількість часу, необхідна для того, щоб точно запрограмувати рухові реакції, – період між останнім поглядом на ціль і першою реакцією нервової системи» [8].

У цьому прикладі перекладач об'єднує більш прості за своєю структурою речення оригіналу в одне більш складне в тексті перекладу при опущенні предикативної основи другого речення оригіналу. Також тут дано контекстуальний переклад слова «twitch» – «реакція» (таке значення і такий переклад не вказано ні в Cambridge Dictionaries Online, ні в Новому великому англо-українському словнику).

б) членування речень:

(7) “The study of this body of theory is variously known as behavior modification, reinforcement theory, operant conditioning, behaviorism, behavioral psychology, and behavior analysis: the branch of psychology largely credited to Harvard professor B. E. Skinner” [12, с. xii-xiii]. – «Цю теорію називають модифікацією поведінки, теорією підкріплення, оперантним обумовленням, біхевіоризмом, або біхевіористською психологією. Дана галузь психології багато в чому зобов'язана професору Б. Ф. Скіннеру» [5, с. 16-17].

У даному прикладі перекладач, навпаки, з більш складного речення оригіналу робить два самостійних речення перекладу з більш простою

структурою. Правда, перше речення ускладнене однорідними членами, в ролі яких вживаються терміни.

в) граматичні заміни:

(8) “An innocent example of duping delight occurs when kidding takes the form of misleading a gullible friend” [11, с. 76]. – «Безневинним прикладом захоплення обдурювання є випадок, коли якась дитина дурить довірливого приятеля» [3, с. 65].

У зазначеному прикладі спостерігається зміщення акценту з самої дії («kidding») на того, хто цю дію виконує. З контексту можна зрозуміти, що носій дії є дитина. Таким чином, підмет вихідного тексту, виражений герундієм, стає присудком в тексті перекладу, а присудок оригіналу опускається в синонімічності свого значення значенню підмета в початковому тексті (і, відповідно, присудку тексту перекладу). Крім того, в даному прикладі вжито термінологічне словосполучення «duping delight», яке в силу своєї новизни переведено українською мовою за допомогою калькування.

Таким чином, для подолання труднощів при перекладі англійських психологічних текстів українською мовою перекладач вдається до різноманітних стратегій: пошук стійкого еквівалента в українській мові для англійського терміна, запозиченого з латинської мови або який з'явився в результаті складання грецьких морфем чи латинських і грецьких морфем; калькування нещодавно винайдених термінів; переклад компонентів аббревіатур, вказавши вихідну аббревіатуру в тексті перекладу; зняття багатозначності, спираючись на контекст і вибір відповідного лексико-семантичного варіанта або підбір контекстуального перекладу слова; використання прийому опущення при семантичній надмірності англійського речення; використання прийому лексичних додавань при імпліцитності важливих смислових аспектів речення, що впливають із його контексту; граматичні перетворення (об'єднання або членування речень, граматичні заміни); зміна стилістичного забарвлення елементів речення (посилення або ослаблення експресивності) з метою збереження прагматичного потенціалу висловлювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аріелі Д. Вся правда про неправду. Чому і як ми брешемо / Д. Аріелі., 2013. – 17 с.
2. Даттон К. Мудрість психопатів: переклад з англ. / К. Даттон, 2014. – 57–62 с.
3. Екман П. Психологія брехні. Збреши мені, якщо зможеш / П. Екман. – СПб, 2013. – С. 49, 65, 112.
4. Карасик В. І. Про типи дискурсу // Мовна особистість: інституційний та персональний дискурс / В. І. Карасик. – Волгоград, 2000. – 5 с.
5. Прайор К. Не ричіть на собаку! Книга про дресирування людей, тварин і самого себе / К. Прайор, 2012. – 288 с.
6. Клещенко К. М. Характеристики медичного дискурсу як інституційного типу дискурсу. [Електронний ресурс] / К. М. Клещенко. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://nauka-rastudent.ru/2/1204/>.
7. Мюллер В. Великий англо-український словник / В. Мюллер, 2012. – 624 с.
8. Халлінан Д. Чому ми помиляємося. Пастки мислення в дії. [Електронний ресурс] / Джозеф Халлінан. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://loveread.ec/view_global.php?id=47635.
9. Ariely D. The Honest Truth About Dishonesty: How We Lie to Everyone – Especially Ourselves. New York: HarperCollins, 2012. P. 15.
10. Dutton K. The Wisdom of Psychopaths. Lessons in Life from Saints, Spies and Serial Killers. London: Arrow Books, 2013. P. 35, 39.
11. Ekman P. Telling Lies: Clues to Deceit in the Marketplace, Politics, and Marriage. New York: W. W. Norton & Company, 1992. P. 58, 76, 127.
12. Pryor K. Don't shoot the dog!: The new art of teaching and training. Revised Edition. Gloucestershire: Ringpress Books Ltd, 2002. P. xii-xiii.
13. Cambridge Dictionaries Online. URL: <http://dictionary.cambridge.org/>

14. Hallinan Joseph T. Why We Make Mistakes. How We Look Without Seeing, Forget Things in Seconds, and Are All Pretty Sure We Are Way Above Average. URL: <https://www.overdrive.com/media/172163/why-we-make-mistakes>

15. Online Etymology Dictionary. URL: <http://www.etymonline.com/index.php>

16. Zhalikenova R.S. The peculiarities of medical terms translation into Russian. URL: http://www.rusnauka.com/10_DN_2014/Philologia/6_163844.doc.htm

Сайко Л. М.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Топачевський С. К.

**ВІДТВОРЕННЯ ЕКСПЛІКАЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ РОЗЧЛЕНУВАННЯ
ВИСЛОВЛЕННЯ АНГЛІЙСЬКОГО РОЗМОВНОГО МОВЛЕННЯ У
ПЕРЕКЛАДАХ ТВОРІВ ДЖОАН РОЛІНГ**

Синтаксис є домінуючим аспектом при формуванні розмовної специфіки і важливим маркером, за яким розмовна мова відрізняється від книжно-писемної. Свого часу О. Єсперсен дійшов висновку: для того, щоб слово чи група слів стали реченням, особлива граматична форма не потрібна [2: 15]. «Аналіз текстів, породжених живою мовою, вказує на відсутність обмежень у використанні будь-якого словосполучення або слова як речення» [5: 87].

Використання нетрадиційних структурних конструкцій в англійській розмовній мові пояснюється впливом емоційної та раціональної поведінки мовців.

Дослідники зазначають, що значний вплив на формування структури висловлювання здійснюють дві тенденції – імплікація (синкретизм), що проявляється в економії мовних засобів, та експлікація (розчленування) – протилежна тенденція, яка передбачає надлишковість мовних засобів [3: 15; 1: 31; 4: 143].

Питання імплікації та експлікації англійського розмовного мовлення досліджували Ю. Скребнєв, Є. Пономаренко, Л. Павленко, Л. Єфимова, А.

Лаврова та ін. Термін «експлікаційні моделі» вперше використала Л. Павленко для позначення формально надлишкових синтаксичних структур, які вирізняються перенасиченим планом змісту, завдяки чому досягається певна комунікативна мета.

Дослідниця виділила 3 типи експлікаційних моделей: розчленовування синтаксичної структури висловлювання, розширення синтаксичної структури висловлювання та розширення структури репліки [4: 87].

Експлікаційні моделі розчленування синтаксичної структури висловлювання реалізуються за допомогою розщеплення потенційно синтаксичного цілого – простого поширеного та складного (складнопідрядного, складносурядного та комбінованого) речень.

У процесі комунікації учасники спершу ідентифікують предмет мовлення і лише потім намагаються зробити висловлювання завершеним і осмисленим. В результаті синтаксична структура репліки розчленовується, її частини стають інтонаційно самостійними одиницями та оформлюються відповідно пунктуаційно.

Розглянемо розчленування синтаксичної структури висловлювання на прикладі розмовного мовлення героїв у творах Джоан Роулінг. Серію книг про Гаррі Поттера українською мовою переклав В. Морозов (за винятком *Harry Potter and the Goblet of Fire*, яка була перекладена у співпраці з С. Андрухович).

При розчленуванні потенційно *простого поширеного речення* виникають постпозитивні сегментовані компоненти, які можна проаналізувати відповідно до їхньої потенційної синтаксичної функції (означення, додатка, обставини).

Постпозитивний сегментований компонент у потенційній функції **означення** виражається в аналізованих текстах різними частинами мови:

а) прикметниками:

“Lying there with their eyes wide open! Cold as ice!” [16: 2].

“Лежить з витріщеними очима! Холодні, як льодяки!” [9: 7].

“Your father, on the other hand, favored a mahogany wand. Eleven inches. Pliable” [13: 82].

“А твій батько, натомість, вибрав паличку з червоного дерева. Одинадцять дюймів. Гнучку” [6: 87].

б) безприйменниковими номінативними словосполученням:

“Right then, Mr. Potter. Try this one. Beechwood and dragon heartstring. Nine inches” [13: 84].

“Гаразд, містере Поттер. Прошу спробувати оцю. Бук і серцеві струни дракона. Дев'ять дюймів ”[6: 88].

“It's our sport. Wizard sport” [13: 79].

“Це наш спорт. Спорт чарівників”[6: 83].

в) іменником, займенником чи прикметником у присвійному відмінку:

“I'm talking about your niece, Bellatrix. And yours, Lucius and Narcissa” [19: 10].

“Про твою небогу, Белатрисо. І вашу теж, Луціусе й Нарцисо” [12: 14].

г) дієприкметником або словосполученням із дієприкметником:

“No — Charlie — your brother, Charlie. In Romania. Studying Dragons [13: 236]”.

“Ні. Чарлі, твій брат Чарлі. В Румунії. Досліджує драконів” [6: 241].

Постпозитивний сегментований компонент у потенційній функції **додатка** найчастіше виражається займенником з прийменником:

“I want you in bed, now. All of you” [17: 96].

“Негайно по ліжках. Усі”. [9: 94].

Постпозитивний сегментований компонент у потенційній функції **обставини** здебільшого виражений прийменниковим номінативним словосполученням:

“Everything dark. And then I h-heard . . . things. Inside m-my head...” [17: 30].

“Абсолютно темно. А тоді я п-почув... щось. Прямо в голові” [9: 34].

“Murdered, as a matter of fact. On Ministry of Magic premises.” [18: 11].

“Його, власне кажучи, вбили. У приміщенні Міністерства магії”[10: 16].

Визначений субстантивний член базового висловлювання і постпозитивний сегментований компонент можуть розташовуватися контактено або дистантно.

У розмовному мовленні героїв Джоан Ролінг знаходимо приклади розчленування потенційного складного речення.

Розчленування складнопідрядного речення

а) з підрядним часу:

“Disappeared. Vanished. Same night he tried ter kill you” [13: 57].

“Він си зник. Щез. Тієї самої ночі, коли си намірив тебе вбити” [6: 61].

б) з підрядним умови:

“Tonight, if you want. Wizard’s duel. Wands only — no contact” [13: 153].

“Кароче, можна й сьогодні. Дуель чарівників. Лише на паличках – ніякого контакту...” [6: 157].

в) з підрядним способу дії, міри і ступеня:

“See, there was this wizard who went . . . bad. As bad as you could go. Worse. Worse than worse” [13: 54].

“Розумієш, жив собі чарівник, який став... лихим. Таким лихим, що гіршого нема. Лихішим від найлихішого” [6: 58].

Розчленування складносурядного речення

У книгах Джоан Ролінг знаходимо розчленовані потенційно складносурядні речення з різними типами зв'язку – здебільшого з єднальним та протиставним. Переважають речення зі сполучниками and та but.

“It was a little trickier than I expected. But I hope he will be satisfied” [19: 1].

“Вийшло складніше, ніж я сподівався. Та, думаю, він буде задоволений” [12: 7].

“Nobody apart from his Death Eaters was supposed to know he’d come back. But you survived to bear witness” [17: 92].

“Ніхто, крім смертежерів, не мав знати про його повернення. Але ти вижив і став свідком” [10: 92].

Комбіновані види розчленування висловлення

Тенденцію до розчленування виявляють і потенційно складні речення з різними типами зв'язку між частинами (з частинами потенційно складнопідрядного та складносурядного речень; складносурядного, складнопідрядного та простого речень; потенційно простого і складнопідрядного; потенційно складнопідрядного з підрядними різних типів; потенційно складносурядним з різними видами зв'язку).

Однак цей вид експлікаційних моделей розчленування не є типовими для колоквиального синтаксису книг Джона Ролінг, оскільки зустрічається рідко. Нижче наведений приклад речення з частинами потенційно простого і складнопідрядного речень:

“Mum’s been trying to get it out of Hermione and me. What we’re off to do. She’ll try you next, so brace yourself. Dad and Lupin’ve both asked as well, but when we said Dumbledore told you not to tell anyone except us, they dropped it. Not Mum, though. She’s determined” [19: 87].

“Мама намагалася все вивідати у мене і в Герміони. Що ми задумали робити. Тепер візьметься за тебе, тож готуйся. Тато й Люпин теж допитувалися, але ми їм сказали, що Дамблдор велів тобі нікому не розповідати, крім нас, і вони відчепилися. Але не мама. Вона настроєна рішуче” [12: 77].

Розчленування синтаксичної структури висловлювання у книгах Джоан Ролінг трапляється нечасто. Як правило, розчленування простого речення більш властиве для перших трьох книг, тоді як в останніх переважає розчленування складного речення. Оскільки перші книги розраховані на дітей, у них найчастіше використовуються прості конструкції, а в наступних синтаксис ускладнюється.

Розчленоване потенційно просте речення переважає у мовленні малоосвічених персонажів (Гегрід, ельфи-домовики) або в експресивному мовленні героїв, коли ті перебували в певному психічному чи фізичному напруженні. Однак типовим для персонажів було розмовне мовлення з використанням цілісних синтаксичних конструкцій.

У перекладі більшість розчленованих конструкцій відтворені максимально близько до тексту (за змістом і формою). Зрідка вони перекладалися як цілісні.

Переклад розчленованих конструкцій у книгах про Гаррі Поттера є вдалим, оскільки у більшості випадків перекладач зміг відтворити зміст і форму, близькі до оригіналу. При перекладі деяких конструкцій були застосовано лексичні та синтаксичні трансформації, а також використано прийоми – дослівний переклад, калькування, додавання, тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бузаров В. В. Круговорот диалогической речи или взаимодействие грамматики говорящего и грамматики слушающего. – Ставрополь: Издательство СГУ, 2001. – 168 с.
2. Есперсен О. Философия грамматики. М.: Издательство иностранной литературы, 1958, – с.358.
3. Лазорак, О. В. Особенности устной речи в английском языке / О. В. Лазорак // Наука ЮУрГУ. Секции социально-гуманитарных наук: материалы 67-й науч. конф. – Челябинск: Издательский центр ЮУрГУ, 2015. – С. 1743-1747.
4. Павленко Л. І. Синтаксичні та функціонально-семантичні характеристики експлікаційних моделей в англійському розмовному мовленні: Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2005. – 6–40 с.
5. Скребнев Ю. М. Введение в коллоквиалистику. – Саратов: Изд-во Саратовск. гос. ун-та, 1985. – 210 с.
6. Дж. К. Ролінг. Гаррі Поттер і філософський камінь. – К: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2006. – 317 с.
7. Дж. К. Ролінг. Гаррі Поттер і таємна кімната. – К: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2006. – 347 с.
8. Дж. К. Ролінг. Гаррі Поттер і в'язень Азкабану. – К: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2006. – 383 с.
9. Дж. К. Ролінг. Гаррі Поттер і келих вогню. – К: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2006. – 671 с.

10. Дж. К. Ролінг. Гаррі Поттер і орден фенікса. – К: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2006. – 815 с.
11. Дж. К. Ролінг. Гаррі Поттер і напівкровний принц. – К: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2005. – 575 с.
12. Дж. К. Ролінг. Гаррі Поттер і смертельні реліквії. – К: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2007. – 637 с.
13. Rowling J.K. Harry Potter and the Philosopher's Stone. Part 1/ J.K. Rowling. – New York: Arthur A. Levine Books, 1998. – 310 p.
14. Rowling J.K. Harry Potter and the Chamber of Secrets. Part 2/ J.K. Rowling. – New York: Arthur A. Levine Books, 1999. – 344 p.
15. Rowling J.K. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban. Part 3/ J.K. Rowling. – New York: Arthur A. Levine Books, 1999. – 344 p.
16. Rowling J.K. Harry Potter and the Goblet of Fire. Part 4/ J.K. Rowling. – New York: Arthur A. Levine Books, 2000. – 736 p.
17. Rowling J.K. Harry Potter and the Order of the Phoenix. Part 5/ J.K. Rowling. – New York: Arthur A. Levine Books, 2003. – 872 p.
18. Rowling J.K. Harry Potter and the Half-Blood Prince. Part 6/ J.K. Rowling. – New York: Arthur A. Levine Books, 2005. – 652 p.
19. Rowling J.K. Harry Potter and the Deathly Hallows. Part 7/ J.K. Rowling. – New York: Arthur A. Levine Books, 2007. – 760 p.

Сапачук І. А.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,

доцент Поліщук Л. П.

**ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ТЕХНІКИ ЧИТАННЯ
АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ**

Читання іноземною мовою як комунікативне уміння та засіб спілкування є важливим видом мовленнєвої діяльності та найбільш розповсюдженим способом іншомовної комунікації, яким учні середньої школи мають оволодіти

згідно вимогам чинної програми з іноземних мов. Відповідно до програми з англійської мови на кінець 4-го класу учні повинні вміти читати вголос та про себе з дотриманням орфоепічних норм та повним розумінням короткі тексти, що містять мовний матеріал засвоєний в усному мовленні (обсяг 350 друкованих знаків). /Програма..., 2018р/.

Для оволодіння навичками зрілого читання учням необхідно насамперед оволодіти навичками техніки читання, адже смислова сторона читання повністю залежить від технічної і удосконалюється з нею від етапу до етапу. Під **технікою читання** розуміють навичку швидкого сприйняття графічних образів слів, точного співвіднесення їх з відповідними звуковими образами, а також зі значеннями слів [1: 3; 2: 72]. Показником сформованості таких операцій є високий автоматизм їх виконання, а сформовані автоматизми згодом складають основу навичок читання.

Процес оволодіння технічними навичками читання на початковому етапі включає вирішення таких завдань:

1. Засвоєння конфігурації літер іноземного алфавіту в рецептивному і репродуктивному планах: зорове сприйняття, розпізнавання та ідентифікація літер, з одного боку, і написання її чотирьох функціональних варіантів – великої, малої, друкованої і рукописної літери, з іншого.

2. Оволодіння звуко-буквеними і буквено-звуковими зв'язками.

3. Розвиток автоматичного здійснення операцій аналіз-синтез на матеріалі ізольованих слів, результатом чого має бути швидке й точне зорове сприйняття, правильне озвучування та адекватне розуміння значення сприйнятого слова.

4. Поступове засвоєння основних правил читання голосних та приголосних літер, їх комбінацій [1: 3-4].

Природньо, що всі вище перераховані технічні операції здійснюються під контролем змістової сторони читання і коректуються на основі постійного зворотного зв'язку. Взаємодія технічного рівня з смисловим рівнем переробки інформації і забезпечує адекватний прийом тексту.

Процес навчання читання англійською мовою викликає великі труднощі для учнів початкового етапу в середній школі, рідною мовою яких є українська в силу розбіжностей, які існують між графічними і орфографічними системами цих мов. Так, за даними англійських лінгвістів, 26 літер англійського алфавіту дають 104 графеми, причому одна і та ж графема може вимовлятися по-різному (pin-kite, bread-speak, through- thought). Із 26 пар англійських букв (великих і малих) лише чотири можна вважати подібними до відповідних букв українського алфавіту за формою та значенням. Це K, k, M, T. 31 буква є цілком новими для учнів : b, D, D, F, f, G, g, h, L, l, I, i, N, n, Q, q, R, r, S, s, t, U, u, V, v, W, w, Z, z. Букви A, a, B, C, c, E, e, H, O, o, P, p, Y, y, X, x ми знаходимо і в тій і в іншій мові, проте вони читаються по-різному. Саме ці букви і спричиняють найбільші труднощі для учнів початкового етапу [4: 176-178].

У процесі оволодіння технічними навичками читання учні стикаються також і з такими графічними труднощами як:

- наявністю діаграфів: ee /i:/, триграфів: igh /ai/, поліграфів: uogh /ou/, полісемії букв: s /z/, /s/, /ʃ/;
- відсутністю кількісної адекватності між буквою і звуком: sh /ʃ/;
- наявністю буквеної синонімії /k/: c, k, ch, q;
- наявністю буквосполучень, які передають один звук: th /θ/ або /ð/;
- відсутністю звучання окремих букв /daughter/ [1: 4-5].

Такі відмінності графічної та звукової системи англійської та української мов вимагають аналізу дій та операцій, які визначають успішне функціонування процесуальної сторони читання англійською мовою. На початковому етапі учні повинні навчитися виконувати наступні технічні операції:

1. Впізнавання букв, буквосполучень і знаків (recognition);
2. Перекодовування букв і буквосполучень в звуки мови і в звукомоторні комплекси (recognition and relation);
3. Впізнавання граматичних ознак форми слова, співвіднесення з іншими словами в реченні і об'єднання на цій основі слів в структурні групи (recognition, synthesizing, structuring);

4. Впізнання зафіксованих в компетенції читача слів (recognition);
5. Впізнання відомих схем і морфем у невивчених словах (recognition);
6. Об'єднання слів на основі граматичних ознак в синтагматичні групи (structuring);
7. Інтонційне і акцентуційне оформлення фрази, що читає учень (synthesizing) [3: 43].

Враховуючи те, що функціонування операцій читання в учнів має індивідуальний характер, процес навчання читання повинен бути максимально індивідуалізований. Індивідуальний підхід до навчання ТНЧ передбачає виділення індивідуально-психологічних особливостей, від яких залежить успішність оволодіння даним видом діяльності і які будуть опрацьовані в наступній частині нашого дослідження. Виходячи з аналізу компонентів психологічної структури індивідуальності, які визначають успішність навчання техніки читання англійською мовою в учнів початкового етапу, ми виділили такі індивідуально-психологічні особливості, як бажання, нахили, ідеали, переконання учнів, мотиви, а також знання, навички, вміння і звички. У сфері мотивів психологи визначають мотиви зовнішні, а саме широкі соціальні, вузько особистісні, негативні та внутрішні, які пов'язані безпосередньо з навчальною діяльністю і які мають вирішальне і найбільш ефективне значення. Було вказано також на тісний зв'язок між навичками, вміннями та звичками учнів початкового етапу та на їх важливість в процесі оволодіння ТНЧ. Виділення індивідуально-психологічних особливостей школярів початкового етапу дало базу для виділення чотирьох видів індивідуалізації: мотивуючої, регулюючої, розвиваючої та формуючої, що повинні застосовуватися в комплексі та використовуватися для становлення та удосконалення навичок техніки читання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бігич О.Б. Ігрові вправи для навчання техніки читання та письма першокласників з використанням ілюстрованої наочності. – К.: Ленвіт, 2002. С. 2 – 6.

2. Маляцька І.І. Шляхи інтенсифікації навчання техніки читання англійською мовою в середній школі // Гуманістичні аспекти у навчанні іноземних мов. – С. 71 – 75
3. ред. проф. И.М Бермана и проф. В.А. Бухбиндер. – К.: Вища школа, 1977. 43с.
4. Рогова Г.В., Верещагина И.М. Методика обучения иностранным языкам на начальном этапе в средней школе: Пособие для учителей. – М.: Просвещение, 1988. С. 176 – 178.

Соболева К. Ю.

*Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент Топачевський С. К.*

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНОМОВНОЇ ЛОКАЛІЗАЦІЇ АНГЛОМОВНИХ АНІМАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ

Сучасний етап розвитку теорії перекладу в Україні характеризується поширенням інтересу щодо проблем україномовної локалізації англомовних фільмів. Оскільки кінопереклад існує на українських теренах відносно недавно, а англомовні фільми в українському перекладі набирають велику прихильність у глядачів, постає необхідність теоретичного осмислення цього типу англо-українського перекладу і, зокрема, питання адекватності відтворення англійських назв реалій українською мовою.

Фільм є полісеміотичним явищем, яке впливає на світогляд, ідеї та цінності глядача. Як наслідок, важливими завданнями у кіноперекладі є аналіз основних прийомів адаптації при перекладі.

Мета розвідки полягає у виявленні україномовних особливостей та локалізацію реалій в англомовних анімаційних фільмах. В якості матеріалу дослідження обрано англомовні анімаційні фільми (*Cars* - «Тачки», *Monsters, Inc.* - «Корпорація монстрів») зняті протягом ХХІ століття, та їх переклади (дубляж) українською.

Підхід до кінофільму з перекладацьких позицій потребує чіткого уявлення про предмет дослідження і відповідей на низку питань, які є визначальними для подальшого аналізу зазначеної тематики [1, с. 182].

Український кінопереклад як галузь перекладознавства знаходиться на ранній стадії свого розвитку. Причинами повільного розвитку теоретичного осмислення україномовного перекладу англomовних анімаційних фільмів можуть бути недостатній практичний досвід кіноперекладачів, слабка теоретична база і великий обсяг зарубіжної кіно- і телепродукції, що значно скорочує обсяг часу на її адаптацію.

Проблема кіноперекладу в Україні на цьому етапі його розвитку є надзвичайно актуальною, небагато часу пройшло з моменту вихода у прокат першого анімаційного фільму *Cars* - «Тачки», дубльованого українською мовою [4, с. 409]. Анімаційний фільм «Тачки» вважається першим досвідом «українізації» голівудського продукту, який максимально адаптований до українських реалій та сучасної лексики [5, с. 72].

Одною із труднощів перекладу є власні назви і назви реалій, способи відтворення яких є схожими. Українська локалізація анімаційних фільмів передбачає перелік певних стратегій передачі одиниць оригіналу, який характеризує її і відрізняє від перекладів іншими мовами.

Розглядаючи назви реалій як перекладацьку проблему, професор Вернигорова В. О. стверджує, що головною вимогою для перекладача при передачі реалій є їх глибоке знання, а також розуміння конкретних умов життя та побуту тієї країни, якою написаний оригінал [10, с. 184]. Термін «реалія» у перекладознавчому просторі позначає: культуру й історію певного народу, його мову та діалекти, державний устрій певної країни, тобто буквально будь-який предмет культури [8, с. 68]. В. С. Виноградов виокремлює такі види реалій [7, с. 104-116]:

1. **побутові реалії**, які включають в себе власність та житло, одяг, вбрання, головні убори, напої та їжу, види праці та відпочинку, одиниці вимірювання та грошові знаки, народні танці, музичні інструменти.

2. **міфологічні та етнографічні реалії**: мечеть (мусульманські країни), троль (скандинавські країни), пагода (буддизм);

3. **природні реалії** такі, як ландшафт, рослини, тварини: савана (Африка), прерія (Латинська Америка), фіорд (Норвегія);

4. **реалії суспільного життя та державного устрою**: більшовики (СРСР), торі та вігі (політичні партії Англії);

5. **ономастичні реалії**, які включають в себе **топоніми** (імена літературних героїв творів, назви музеїв, тощо) та **антропоніми** (імена та прізвища відомих людей, що потребують більш докладної інформації та коментарів);

6. **асоціативні реалії**, які зустрічаються в анімалістичних символах, кольорових символіках, мовних алюзій, а також історичні, фольклорні та літературні.

Поняття локалізації реалій має подвійну умовну природу. По-перше, ідея відсутності словникових відповідників. По-друге, їхня контекстуальна передача при перекладі. Про цей аспект у своїх працях писав ще Федоров А.В.: «... не існує такого слова, яке неможливо було б перекласти на іншу мову хоча б методом описового перекладу, тобто з використанням розповсюджених слів мови перекладу» [8, с. 87]. Зазвичай виділяють дві найбільш суттєві проблеми при локалізації реалій. Перша проблема полягає в тому, що відповідник в мові перекладу відсутній, тому що саме поняття про цю реалію відсутнє в носіїв певної мови. Друга проблема полягає в необхідності передати не тільки семантичне (предметне) значення слова але і його конотативне забарвлення та колорит (історичне та національне значення).

Серед способів локалізації реалій виділяють транскрипцію / транслітерацію, калькування, що сприяє реалізації стратегії форенізації та дозволяє зберегти колорит чужої для реципієнта перекладу культури [6, с. 307]. В той же час, при відтворенні реалій не можуть ігноруватися особливості культури цільового кіноринку, порушуватись його традиції, мовленнєвий етикет, що призводить до необхідності використання стратегії доместикації при відтворенні певних реалій у перекладі, чому сприяє використання

гіперонімічного перейменування, перифрази, використання ситуативного відповідника [5, с. 74].

Приклади відтворення реалій за допомогою стратегій зазначених вище проаналізуємо на матеріалі анімаційних фільмів «Тачки» та «Корпорація монстрів»:

1) використання еквіваленту: Блискавка МакКвін (*Lightning McQueen*), Радіаторний Рай (*Radiator Springs*);

2) транскрибування: Блискавка МакКвін (*Lightning McQueen*), Док Гадсон (*Doc Hudson*), Шик Гікс (*Chick Hicks*);

3) одомашнення за допомогою перекладацької деформації: Шмаркач (*Snot Rod*), Доливай (*Fillmore*), Брень (*Dusty*), Дзень (*Rusty*), Радіаторний Рай (*Radiator Springs*), Генрі Джеймс Вантус (*Henry J. Waternoose*), Сирник (*Mater*);

4) вилучення: Неведимець (*Griffin the Invisible Man*).

Зазначені приклади ілюструють типові стратегії передачі власних назв в україномовних локалізаціях англomовних анімаційних фільмів. Перспективою дослідження є більш глибокий аналіз способів відтворення власних назв в англо-українських перекладах анімаційних фільмів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Иванов В. В. Функции и категории языка кино : уч. записки ТГУ : Вып. 365, 1975. С. 170–192 .

2. Казакова Т.А. Практические основы перевода. English <=> Russian : серия : Изучаем иностранные языки. «Издательство Союз», 2001. 320 с.

3. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : Вінниця: Нова Книга, 2004. 576 с.

4. Кропінова Т. В. Переклад кінотексту: специфіка кінотексту як перекладацького об'єкта. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. 2009. № 6. С. 407-411.

5. Лотоцька О. Г. Особливості перекладу мовних реалій як одиниць

безеквівалентної лексики (на основі англomовних прозових творів О. Генрі). 2012. № 3. С. 72-74.

6. Лощенова І. В., Нікішина В. Л. Проблеми відтворення мовних реалій. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Лінгвістика. 2011. Вип. 15. С. 306–309.

7. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). Москва : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. С. 224.

8. Федоров А. В. Основы общей теории перевода: Высшая школа. Москва. 1968. С. 303.

9. Тепляшина А. Н. Творческая природа комического : жанровая парадигма современной журналистики : диссертация доктора филологических наук: 10.01.10. С.-Петербург. гос. ун-т. 2007. С. 373.

10. Вернигорова В. А. Переклад реалій як об'єкту міжкультурної комунікації : Вісник «Молодий вчений». 2010. № 3. С. 184–186.

Стратійчук Д. М

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Зорницький А. В.

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ РЕАЛІЙ. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВЛАСНИХ НАЗВ У РОМАНІ

Вперше термін «реалія» в сучасному його значенні був вжитий в 1952 році вченим Леонідом Миколайовичем Соболевим [7,с 56]. Слово «реалія» походить від латинського прикметника середнього роду множини – «речовинний», «дійсний», яке під впливом аналогічних лексичних категорій перетворилося в іменник жіночого роду. Цим словом позначають матеріально існуючий або існував предмет. Реалії є носіями національного або історичного колориту і не мають точних відповідників в інших мовах і тому реалії, як лінгвістичне явище, є предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних дослідників уже протягом багатьох років. У лінгвістиці існує кілька визначень

реалій. Вітчизняні та зарубіжні вчені пропонують різні визначення даного явища. Розглядає реалії як побутові і специфічні національні слова й звороти, які не мають еквівалентів у побуті, а, отже, і в мовах інших країн вчений Л.М.Соболев [7, с.113]. Згідно з визначенням О.С. Ахманової, реалії - це в класичній граматиці різноманітні чинники, що вивчаються зовнішньої лінгвістикою, такі, як державний устрій країни, історія та культура даного народу, мовні контакти носіїв цієї мови і т.п. з точки зору їх відображення в даній мові [1,с.205]. У своїй роботі О.С. Ахманова розрізняє реалії-слова і реалії-предмети. Термін «реалія» в значенні реалії-слова, як знак реалії-предмета і як елемент лексики даної мови, отримав широке поширення в галузі перекладознавства [1,с.206].

За визначенням Г.Д. Томахіна, реалії - це назви властивих лише певним націям і народам предметів матеріальної культури, фактів історії, державних інститутів, імена національних і фольклорних героїв, міфологічних істот і т.п. [8, с.13-15]. Автор включає в поняття реалії назви окремих предметів, явищ побуту, культури, історії народу або країни. Виходячи з даного Г.Д. Томахін визначення, можна зробити висновок, що автор розглядає реалію в значенні знака реалії-предмета, не зачіпаючи при цьому питання про переведення таких культурно маркованих одиниць [8, с.15-18].

Деякі визначення професора, доктора філологічних наук Р.П. Зорівчак. Вона на підставі дефініції вивела таке поняття «реалії» - це ніби моно- і полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщає традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача [5, с.120]. Для теорії і практики перекладу важливим є питання про розмежування мовних реалій та близьких або перетинаються з ними понять, які іноді недостатньо диференціюються або навмисно ототожнюються з реаліями: «безеквівалентна лексика», «екзотична лексика» або «екзотизм», «фонові слова», «конотативна лексика», «терміни», «оказіоналізми» . Всі реалії в певній мірі містять в собі конотативні компоненти значення культуроспецифічні і символічні смислові відтінки, що накладаються на основне значення, оскільки характерним для реалій ознакою є їх культурний колорит.

Однак конотативна лексика, на відміну від реалій, служить для вираження не тільки національного колориту [6, с.215].

Академік В. В. Виноградов формулює поняття індивідуального стилю письменника як систему індивідуально-естетичного використання властивих даному періоду розвитку художньої літератури коштів художньо-словесного вираження, а також систему естетично-творчого підбору, осмислення і розташування різних мовних елементів [3, с.147]. Індивідуальний стиль письменника також можна визначити як спосіб організації словесного матеріалу, який, відбиваючи художнє бачення автора, створює новий, тільки йому властивий образ світу [3, с.154].

Будь-який реальний процес художнього перекладу проходить безліч етапів, характер яких залежить від індивідуальності перекладача та специфіки перекладного твору. Здійснюючи переклад, перекладачеві постійно доводиться оцінювати відносну важливість окремих елементів тексту, що забезпечують побудову граматично і семантично правильного висловлювання. Вибір варіанту, пов'язаного з найменшими втратами, становить важливу частину перекладу [4, с.100-103]. У процесі перекладу важливо зберегти художньо-естетичну своєрідність оригіналу, яке проявляється в різних формах і обумовлено не тільки індивідуальним стилем автора, а й соціальними, культурними факторами [2, с.74].

У перекладача також є можливість передати чужі образи так, як вони є, часто сліпо копіюючи оригінал. В такому випадку перекладач часто стає об'єктом звинувачень (найчастіше справедливих) в псуванні мови перекладу, однак перекладач все ж має право підкреслити іншомовність оригіналу, і таким прийомом дуже часто користуються перекладачі екзотичних літератур [5, с.58].

Особливий інтерес в семантичній структурі фантастичного тексту представляють власні імена, які служать своєрідним ключем в розкритті художнього задуму письменника, або навпаки заінтригувати читача загадковим ім'ям. Світ власних імен Дж. К. Роулінг фантастично багатий, різноманітний, повний несподіванок для читача, залишається практично невивченим.

Природно, що кожен письменник при виборі імен звертає увагу на їх фонеміку, яка сприяє передачі експресивних відтінків. Підбираючи ім'я, автор бере до уваги соціальне, національне, вікове положення так званої, культурну атмосферу того середовища, в якій він живе.

Функціонування власних назв в тексті має свою специфіку, так імена і назви є невід'ємним елементом форми художнього твору, складовою стилу письменника, одним із засобів, що створюють художній образ. Вони можуть нести на собі помітно виражену смислове навантаження, мати незвичайний звуковий образ, володіти прихованим асоціативним фоном. Власні імена повинні бути стилістично вірними і точними, повинні нести характерний колорит, а іноді і якийсь спеціальний сенс, особливе значення.

У тексті роману представлені різні іменування персонажів, причому один і той же персонаж може мати кілька варіантів одного і того ж імені. Наприклад: Voldemort (Волян-де-Морт / Волдеморт) - You-Know-Who (Відомо-Хто / Той, Кого Ми не Називаємо).

У творі спостерігаються однослівних одиниці (Nott / Нот, Moon / Мун), серед яких прізвища, імена та прізвиська, представлена конструкціями, серед яких переважають двочленні традиційні конструкції типу ім'я + прізвище (Bill Weasley / Біл Візлі, Percy Weasley / Персі Візлі) і конструкції типу ім'я + прізвисько і тричленні іменування (SIR NICHOLAS DE MIMSY-PORPINGTON / сер Ніколас де Мимзі-Дельфінгтон, сер Ніколас де Мюмзі-Порпінгтон, сер Ніколас де Мимзі-Порпіншон), Nearly Headless Nick (Майже безголовий Нік). Останнє ім'я було присвоєно герою в результаті невдалої страти, коли його голова залишилася частково прикріпленою до плечей [9].

Як вже було сказано, Дж.К. Роулінг використовувала імена героїв, в основному характеризуючи їх професії, заняття, соціальні положення і характери. Так, наприклад: Argus Filch / Аргус Філч - Хогвартський сторож. Аргус - в грецькій міфології стоглазий чудовисько, якому ревнива Гера, дружина Зевса, доручила стежити за Іо, новою фавориткою чоловіка. Dudley Dursley - "dud", що означає «a boring person», тобто нудна людина. Draco Malfoy / Драко

Мелфоя тобто людина з поганою вірою. Варто відзначити ще одне власне ім'я - чаклунську капелюх (The Sorting Hat), яка може читати думки і таким чином визначати, в якому коледжі з Hogwarts (Хогварц, Хогвартс) належить вчитися тому, хто її одягає. І тут слово «*sorting*» позначає призначення капелюхи: дієслово «*to sort*» перекладається «сортувати», «розподіляти» [9].

Імена головних героїв твору, взаємодіючи з прикметниками, що функціонують в тексті, створюють особливу тональність твору, відображають авторську позицію, особливе бачення простору. У тексті твору антропонімів здійснюють різні функції: номінативну, концептуальну, естетичну, стилістичну, емоційно-оцінну та ін. У автора імена грають роль допоміжного стилістичного прийому, який застосовується для посилення характеру, інтриги, колізії, комізму ситуації або пов'язані з особистими якостями, соціальним становищем тих, кого вони позначають. Оскільки завдання перекладача полягає не тільки в досягненні максимальної еквівалентності текстів, тобто їх смисловий і функціональної близькості, однаковості впливу на реципієнта, що дорівнює художньої виразності, а й у збереженні і передачі стилістичних прийомів, а значить, передачі власних назв.

Отже, в ході розгляду матеріалу були зроблені наступні висновки:

Реалії - це слова, які називають об'єкти, характерні для життя одного народу і чужі іншому, які є носіями національного і історичного колориту, які, як правило, не мають точних відповідників в інших мовах і вимагають особливого підходу для їх передачі. Реалії утворюють окремий пласт лексики і не ототожнюються з такими поняттями, як «екзотична лексика», «фонові слова», «конотативна лексика» і «терміни». Класифікація реалій включає в себе предметне, місцеве і тимчасове поділ. Існують різні способи передачі реалій, головними з яких є транскрипція, переклад і контекстуальний переклад. Вибір того чи іншого способу передачі реалій визначається рядом ознак: характером тексту, значимістю реалії в контексті, характером самої реалії, її місця в лексичних системах, від літературної та мовної традиції мови і від читачів перекладу.

На підставі поданих даних можна стверджувати, що наявність безеквівалентних одиниць в тексті не означає, що їх значення не може бути передано в перекладі або що вони переводяться з меншою точністю, ніж одиниці, які мають прямі відповідності. Можна скласти класифікацію реалій чарівного світу Роулінг на основі варіантів В.С. Виноградова, С. Влахова і С. Флоріна і виділити наступні тематичні групи в романах про Гаррі Поттера, з огляду на специфіку жанру: побутові реалії, реалії державно-адміністративного устрою і суспільного життя і реалії живої природи.

Твори що ми розглянули займалися чимало перекладачів (Іван Малкович, Віктор Морозов, Марія Співак, Ігор Оранський). І у кожного він вийшов оригінальний по-своєму. Можна відразу зауважити, що труднощів при перекладі реалій, на відміну від власних назв у перекладачів не виникало. Українські перекладачі спиралися по більшій мірі на транскрипцію і транслітерацію і орієнтувалися в першу чергу на свою суб'єктивну думку і вибирали той спосіб транскрипції, який їм здавався найбільш підходящим. Тому не можна виділити якогось конкретного перекладача з найбільш вдалим варіантом перекладу, адже кожен сприймав світ Дж. К. Роулінг по-своєму і хотів передати його яскравіше. Тож перекладачеві потрібно враховувати особливості окремого жанру, для того щоб переклад відповідав літературним стандартам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. – М.: Советская энциклопедия, 1966. – 608 с.
2. Брандес М. П., Провоторов В. И. Предпереводческий анализ текста [для институтов и факультетов иностранных языков]: Учебное пособие, – 3-е изд., стереотип. – М.: НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. – 224 с.
3. Виноградов В. С. Введение в переводоведение / В. С. Виноградов. – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
4. Гудий К. А. От оригинала к переводу: проблема взаимодействия автора и переводчика [Текст] // Филология и лингвистика в современном обществе:

материалы междунар. науч. конф. (г. Москва, май 2012 г.). – М.: Ваш полиграфический партнер, 2012. – 99–103с.

5. Зорівчак Р. П. Реалія в художньому мовленні; перекладознавчий аспект. Іноземна філологія / Р. П. Зорівчак. – Львів, 1994. – 232с.

6. Раренко М. Б. Основные понятия переводоведения. – М.: ИНИОН РАН, 2010. – 260 с.

7. Соболев Л. Н. О переводе образа образом. – М.: Изд. лит. на иностр. яз., 1955. – 290 с.

8. Томахин Г. Д. Реалии в языке и культуре / ИЯШ, 1997. – №3. – с.13 – 18

9. J., K. Rowling Harry Potter (комплект из 7 книг) / J. K. Rowling. – М.: Bloomsbury, 2004. – 298 с.

Вознюк Ю. Ю.

*Науковий керівник: кандидат філологічних наук,
доцент Топачевський С. К.*

СУБСТАНДАРТНА ЛЕКСИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ МОДЕЛЮВАННЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Причиною уваги лінгвістів до субстандарту в цілому, та його складових зокрема, є сучасна мовна ситуація. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується загальним зниженням офіційного мовлення, популяризацією субстандарту та активним проникненням його складових у масову культуру, що, у свою чергу, призвело до зниження норми та естетики мовленнєвих ідеалів споживачів ЗМІ. Зміни й порушення стандартизованого книжкового та розмовного мовлення набули масового характеру під впливом мови періодичних видань, радіо і телебачення. Глобально звузилася сфера вживання високого, патетичного стилю під впливом нейтрального. Колишню зону нейтрального стилю мовлення зайняли більш експресивні фамільярно-розмовний стиль та розмовний стиль зниженого регістру, які мають прагматичні переваги над попереднім – здатні краще впливати на свідомість читача. Термін субстандарт визначається найчастіше як «ex negativo», до якого відносять ті елементи, які, якщо виходити зі стандартної мови, знаходяться на протилежній осі. За доцільне вважаємо зазначити, що раніше до пласту субстандарту відносилися лише ті класи лексичних одиниць, що мали негативне значення, проте сьогодні межі субстандарту значно розширилися, тому, наприклад, просторіччя, сленг, діалекти тощо хоч і функціонують за межами норми, проте не мають пейоративного значення [1: 78].

Питання про визначення межі поняття мовної картини світу стало в останнє десятиліття однією з найбільш актуальних тем таких наук як мовознавство, філософія, лінгвокультурологія. Але, незважаючи на достатньо великий інтерес

до цієї філософської і лінгвістичної проблеми, до цього часу не існує досить чіткого і однозначного її тлумачення.

На початку XIX століття німецький філософ і мовознавець Вільгельм фон Гумбольдт приділяв величезну увагу вченню про мову, як безперервному творчому процесу і про «внутрішню форму мови» як спосіб вираження індивідуального світогляду народу. До ідей даного філолога, філософа і лінгвіста відноситься поняття «мовна картина світу». Однак тільки в першій половині XX століття видатний представник неогумбольдтіанського напрямку Л. Вайсгербер ввів поняття «мовна картина світу» в наукову термінологічну систему. У своїх працях німецький мовознавець виділив основні характеристики мовної картини світу. З одного боку, мовна картина світу постає як система всіх можливих змістів: духовних, оскільки визначає своєрідність культури і менталітету даної мовної спільності, і мовних, в зв'язку з тим, що обумовлює існування і функціонування самої мови [2: 5].

Однак, мовна картина світу створює однорідність мовної сутності та сприяє закріпленню мовної та культурної своєрідності в баченні світу і його позначенні засобами мови.

Сленг, являючись відкритою системою, завжди поповнюється новими словами, які відображають зміни в нашому житті, він є своєрідною школою словотворчості. Як тільки сленгізм стає загальновідомим, мовець швидко втрачає до нього інтерес і замінює його іншим, тому сленг можна вважати своєрідним «фільтром» новотворів. Як зауважила Л. Ставицька, «субстандартна лексика видозмінюється, розвивається, а відтак завжди актуальним буде її вивчення «тут і тепер», у ракурсі суспільнополітичної динаміки та мовної особистості у вимірі соціолінгвістичних перемінних, а також оцінних, когнітивних і поведінкових аспектів». У зв'язку з цим, варто говорити не про боротьбу зі сленгом, а про те, щоб виховувати в активних та пасивних сленгоносіїв через культуру сленговживання культуру усного мовлення і мовний смак. Насправді, закономірно, що все, що відбувається в соціумі, тим чи іншим чином, знаходить своє відображення в мові. У процесі діяльності людина відтворює об'єктивний світ і фіксує підсумки свого пізнання в словах, наслідком чого є людська концепція світу, закріплена і відображена у мові [3: 261].

Також, мовна картина світу має чітку структуру і в мовному вираженні є багаторівневою. Вона визначає особливий набір звуків і звукових сполучень, особливості будови артикуляційного апарату носіїв мови інтонаційні характеристики мови. Але саме лексика мови, семантика слів в їх прямих і переносних значеннях виступають тим пластом, де демонструється досвід народу по освоєнню реальності [3: 41].

З точки зору сфери використання і в залежності від характеру функціонування лексичний склад мови поділяється на лексику загальноповсякденну і обмежену сферою вживання. До першої групи належать лексеми, використання яких не обмежено ні областю поширення, ні родом діяльності людей; вона становить ядро словникового фонду мови. Сюди входять найменування понять і явищ з різних областей життя суспільства: політичної, економічної, культурної, побутової, що є підставою виділити в складі загальнонародної лексики різні тематичні групи слів, зрозумілі і доступні кожному носію мови [3: 52].

Отже, у будь-якій розвиненій мові одна й та сама думка, ідея може виражатися різними лексичними засобами, в залежності від ситуації. Це стало причиною виникнення експресивно зниженої, або субстандартної лексики. Такі лексичні одиниці з'являються у всіх сферах життя, вони впливають на розвиток мови і на нові варіанти «звучання» мови. Оскільки мова в наш час сприймається носіями не лише як засіб комунікації, а і спосіб впливу в процесі спілкування, то вона посилює прагматичні та волюнтаристичні інтенції мовця. Мова сприймається і використовується як засіб самоствердження, у зв'язку з цим спостерігається тенденція до використання колоритних слів. Наголос на емоційність та експресивність у словесному вираженні змушує мовців звернутись до розмовної лексики, а саме до сленгу, який найбільш відповідає зазначеним вимогам [4: 138].

Посилення ролі нелітературних елементів у мовленні виявляються не лише в нестандартизації розмовного мовлення, а й у проникненні сленгу до інших стилістичних рівнів мовлення, засобів масової інформації та художньої літератури.

Мова тлумачить глибинні структури нашого мислення, тому кожне нервово запалення в мовному тілі, як і в людському організмі, свідчить про внутрішні негаразди, посиляє сигнал про активну внутрішню протидію або попереджує про небезпеку.

Актуалізація ненормативної лексики та інтересу до неї свідчить не про відсутність культури та грамотності, а про симптоматичні рухи в культурному пласті, про неповне розуміння цього мовного феномена, про відсутність «культурного імунітету» щодо нього. Адже суспільство в у внутрішніх динамічних процесах визначає образ мови на певному хронологічному етапі, воно передує мові. І хоча сленг презентує мову не з кращого боку, усе ж це жива мовна стихія. Активізація зниженої мови є показником важливих зовнішніх, соціокультурних змін та відповідних їм внутрішньолінгвістичних змін. Можна виділити декілька чинників, які обумовлюють виникнення та бурхливий розвиток субстандартів: професійна орієнтація мовця; прагнення молодшої людини до самовизнання й визначення свого місця серед інших; бажання, а іноді й необхідність приховати свої слова чи дії від інших. Психологічною ж основою

виникнення субстандарту у певних групах носіїв мови є їх бажання бути дотепними, прагнення вразити співрозмовника свіжістю та яскравістю висловлювання; виявити зневагу або байдужість до предмета висловлювання, уникнути звичних, затертих слів і виразів. Уживаючи сленгову лексику, мовець намагається заманіфестувати розкутість, свій відступ від мовних канонів [5: 530].

Отже, на формування субстандарту впливають, з одного боку, чинники психологічного та соціально-символічного характеру, пов'язані зі смислотворчою діяльністю і психологією протесту, а з іншого – лінгвістичні чинники, пов'язані з реалізацією принципу мовної економії. Тому субстандартні одиниці сприймаються як лінгвістична категорія, що спирається на цілий комплекс психічних, соціальних та внутрішньомовних факторів та зумовлюється емотивною й естетичною функціями мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авксентьев Л. Г. Сучасна українська мова // Фразеологія. 2-е вид. – Харків, 1988. – 133 с.
2. Даниленко В. П. Языковая картина мира в теории Л. Вайсгербера // Филология и человек. 2009. № 1. С. 7-17.
3. Ставицька Л. Український жаргон. Словник. – К.: “Часопис “Критика», 2005. – 494 с.
4. Мова сучасної масово-політичної інформації / За ред. Білодіда І.К. та ін. К.: Наукова думка, 1979. – 250 с.
5. Сковородников А. П., Копнина Г. А. Экспрессивные средства в языке современной газеты: тенденции и их культурно-речевая оценка // Язык средств массовой информации. Учеб. пособие для вузов / под ред. М. Н. Володиной. – М.: Альма Матер, – 2008. – С. 521–539.

Лук'яненко А. В.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Вискушенко С. А.

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ МЕДИЦИНИ

При перекладі фахових текстів особлива увага приділяється перекладу термінів, які можуть становити складність для перекладача. Характерними ознаками терміну є його чіткий зв'язок з певним поняттям, процесом або явищем, точність і прагнення до однозначності.

Переклад термінологічних одиниць вимагає знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння значення термінів англійською мовою і знання

термінології рідною мовою. При перекладі науково-технічної літератури важливе значення має взаємодія терміну з контекстом, завдяки чому розкривається значення слова. А. Я. Коваленко визначає два етапи у процесі перекладу терміну: перше – це з'ясування значення терміну у контексті, друге – це переклад значення рідною мовою [3: 257].

При перекладі медичних термінів з англійської на українську мову застосовуються наступні прийоми: переклад еквівалентом та переклад варіантним відповідником, транскодування, калькування, описовий переклад тощо.

Головним прийомом перекладу термінів є переклад за допомогою лексичного еквіваленту. Еквівалент – постійна лексична відповідність, яка точно співпадає зі значенням слова [1: 43]. Наприклад: *hernia* – *грижа*, *heartburn* – *печія*, *obstetrics* – *акушерство*.

З точки зору практики перекладу всі елементи денотативної системи вихідної мови поділяються на дві групи:

- 1) ті, що вже мають відповідники в мові перекладу (наприклад, *dentistry* – стоматологія);
- 2) ті, що (ще) не мають відповідників у мові перекладу (наприклад, *medical chaser*). Перші називаються одиницями, що мають еквіваленти у мові перекладу, а другі – безеквівалентними одиницями.

Еквівалентні одиниці поділяються на одноквівалентні (наприклад: *tendon* – сухожилля); і багатоквівалентні (наприклад термін *absorption circuit* перекладається у фізиці як коефіцієнт поглинання, а у фізіології – як швидкість засвоєння речовини) [2: 279].

Переклад багатоквівалентних термінів потребує вміння вибору одного, адекватного в даному контексті варіантного відповідника [2: 280]. Під варіантним відповідником розуміється один із можливих варіантів перекладу терміну. Варіантний відповідник передає, як правило, якесь одне значення слова вихідної мови, тобто кожний варіантний відповідник є перекладним еквівалентом якогось одного лексико-семантичного варіанта багатозначного слова. Наприклад: *Medicines may help with some of the signs or delay the progress of the disease*. – Ліки можуть усунути деякі ознаки або затримати розвиток хвороби. Відповідно до контексту, англійському слову *progress* з-поміж інших значень – *прогрес, успіх, досягнення, рух вперед, динаміка* – обрали український відповідник *розвиток*. У випадку, коли у словнику немає точного еквівалента термінологічної одиниці або коли варіантні відповідники певного терміна вихідної мови відсутні, застосовуються різні прийоми міжмовних трансформацій. Завдання перекладача полягає у правильному виборі того чи

іншого прийому в процесі перекладу, щоб якнайточніше передати значення будь-якого терміна.

Головною метою перекладу є досягнення адекватності. Адекватність – це вичерпна передача смислового змісту оригіналу і повна функціонально-стилістична відповідність йому [4: 79.]. Досягти адекватності при перекладі термінологічних лексичних одиниць нерідко допомагає використання перекладацьких трансформацій. Перекладацькими (міжмовними) трансформаціями називаються перетворення, за допомогою яких можна здійснити перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу. Їх прийнято поділяти на лексичні, граматичні та стилістичні.

Лексичні трансформації застосовуються у випадку, коли у вихідному тексті зустрічаються терміни, які мають іншу структурно-функціональну впорядкованість у термінології мови перекладу, або які відсутні у мові перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Білозерська Л. П. Термінологія та переклад / Л. П. Білозерська, Н. В. Возненко, С. В. Раденька. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2010. – 232 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової й технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. – 576 с.
3. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу / А. Я. Коваленко. – К.: Фірма «ІНККОС», 2002. – 385 с.
4. Федоров А. В. Основы общей теории перевода / А. В. Федоров. – М: Высш. шк., 1983. – 303 с.

Потапенко Є. В.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

Шугаєв А. В.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СЛІВ-РЕАЛІЙ ФАНТАСТИЧНОГО СВІТУ НА МАТЕРІАЛІ ДЖ. РОУЛІНГ «ФАНТАСТИЧНІ ЗВІРІ І ДЕ ЇХ ШУКАТИ»

Фентезі досить новітній літературний жанр із притаманними лише йому ознаками, який увібрав деякі риси архаїчної міфології, архетипи фольклорних казок, епічних саг, героїчних пісень і лицарських романів. [7, с 76]. Як жанр, фентезі з'являється на початку ХХ століття і наразі розвивається в живописі, кінематографії та комп'ютерних іграх. Перш за все, це не тільки значною мірою

продовження алегоричної традиції англійської літератури, фентезі включає в себе фольклорні казки (кельтські, скандинавські, фінські, слов'янські) та архаїчні міфи (давньогрецькі, давньоримські), епічні саги, середньовічні героїчні пісні та європейські лицарські романи. Саме ці аспекти лежать в зачаткуванні фентезі як жанру, а казки та міфи є ключовими елементами формування текстового полотна сучасної фентезійної літератури. [1; 14].

Мета розвідки полягає у виявленні характерних рис стилю фентезі та використання слів-реалій у вигаданому світі. В якості матеріалу було обрано роман Дж. К Роулінг “Фантастичні звірі і де їх шукати” мовою оригіналу та його переклад на українську мову.

Жанр “фентезі має за мету зовсім не втечу від реального світу, але навпаки, його освітлення. Стель фентезі прагне донести до нас інші світи, водночас вказує на існування незмінних цінностей, які панують всюди [9, 134].

Проблема перекладу фентезійних творів є досить актуальною, тому що автор використовує раніше невідомі слова для забарвлення та створення магічної атмосфери світу фентезі. Наприклад творчість Дж. Роулінг тісно пов'язана з новим, казковим світом, який створила вона сама. Виходячи з цього, автор створює неологізми та окказіоналізми, а перекладач може зіткнутись з проблемою перекладу лексики на українську мову, яка повинна не втратити колорит та сенс, який автор закладає в оригіналі. [5; 23].

Однією з проблем в перекладі твору фентезі є пвдтворення слів-реалій, тому що потрібно зберігати історичний та національний колорит. Реалії – це об'єкти матеріальної культури, котрі відносяться для того чи іншого народу, певної національності чи общини і показують національну самосвідомість. [3, с 70].

В творі Дж. Роулінг “ Фантастичні звірі та де їх шукати” Виділяють такі групи реалій :

- 1) **Географічні** – до них відносяться: найменування географічних об'єктів
- 2) **Суспільно-політичні** - адміністративно-територіальні устрої органів та носії влади, суспільно-політичне життя
- 3) **Етнографічні** - побут, праця, духовна культура і мистецтво, етнічні об'єкти, міри і гроші

Отже, реалії означають поняття, які не відсутні в інших культурах, тому слова-реалії завжди являються складними для перекладу [4, с 70].

В цьому процесі можуть виникнути такі два складних аспекта: це відсутність у певної мови об'єкта, котрий позначає реалію (референта), отже відсутність у мови перекладача еквівалента, який необхідний для передачі семантики та національно-історичне забарвлення мови. [2, с 156].

Виділяють певні основні способи передачі реалії під час перекладу:

- 1) транскодування (транскрипція або транслітерація)
- 2) калькування
- 3) описовий переклад
- 1) гіпонімічний переклад
- 2) переклад неологізмів
- 3) приблизний переклад

Розглянемо декілька прикладів перекладу реалій, які використовує Дж. Роулінг в книзі «Фантастичні звірі і де їх шукати», за допомогою стратегій, які були зазначені вище.

В цих прикладах перекладач використовує спосіб транскодування, для перекладу власних імен:

*“This edition, however, has a loftier purpose than the instruction of the wizarding community. For the first time in the history of the noble publishing house of **Obscurus**, one of its titles is to be made available to Muggles”* [8, p. 7].

*“Проте це видання має на меті щось важливіше, ніж інструкції для чаклунської громади. Уперше в історії славетного видавництва "**Обскурус**" одна з його книжок стане доступною для маглів.”* [6, с 7].

*“**Burdock Muldoon**, Chief of the Wizards’ Council in the fourteenth century, decreed that any member of the magical community that walked on two legs would henceforth be granted the status of “being,” all others to remain “beasts.”* [8, p. 10].

*“Згідно з декретом **Бардока Малдуна**, голови Чаклунської ради в XIV столітті, будь-якому членові магічної спільноти, що ходить на двох ногах, надавали статусу "людської істоти", тим часом як усі інші залишалися "звірами".* [6; 10].

В цьому прикладі ми бачимо калькування, перекладач використав його за для дослівного перекладу складного терміну :

*“The measures described above merely hint at the full scope and extent of the work done by the **Department for the Regulation and Control of Magical Creatures*** [8, p. 12].

*“ Вищеописані заходи лише деякою мірою дають змогу зрозуміти весь масштаб і обсяг роботи, виконуваної **Відділом нагляду й контролю за магічними істотами**”* [6, с 12].

Також, викладач використовує спосіб описового перекладу, для адекватного та точного перекладу словосполучення :

*“This edition of **Fantastic Beasts** will be sold at Flourish and Blotts as well as in **Muggle bookshops**. Wizards wishing to make additional donations should do so through Gringotts Wizarding Bank (ask for Griphook).”* [8, p. 10].

Це видання "Фантастичних звірів" можна буде придбати в крамниці "Флоріш і Блотс", а також у **книгарнях для людей, які не наділені магічними здібностями**. Чарівники, які бажують внести грошові пожертви, можуть це зробити в чаклунському банку "Грінгоме" (прошу звертатися до Грінхука). [б, с. 10].

На матеріалі тексту оригіналу та його перекладу на українську мову твору «Фантастичні і звірі і де їх шукати» розглянуто стратегії перекладу слів-реалій.

Перспективи дослідження вбачаємо у вивченні інших засобів відтворення англійських слів-реалій в українських перекладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

- 1) Буйвол О. В. До проблеми жанрової класифікації фентезі / О. В. Буйвол // Мова і культура. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. – Вип. 11. – С. 238 – 241.
- 2) Зорівчак Р. П. Реалія і переклад. – Л., 1989. – 215 с.
- 3) Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми :Вінниця: Нова Книга, 2004. – 576 с.
- 4) Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія в 2.т. / Ю. І. Ковалів. – К. : Видавничий центр «Академія». – 2007. – 622 с. – Т. 2.
- 5) Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. — М., 1974. — С. 45.
- 6) Роулінг Дж. К. "Фантастичні звірі і де їх шукати" / Роулінг Дж. К. – К. : "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА", 2001 – с. 68.
- 7) Савицкая Т. Е. Фэнтези: становление глобального жанра / Т. Е. Савицкая // Культура в современном мире. – 2012. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://infoculture.rsl.ru/>.
- 8) Rowling J. K. Fantastic beasts and where to find them. UK, Bloomsbury; Bloomsbury Publish, 2001 – 128 p.
Swinfen A. In Defense of Fantasy: A Study of the Genre in English and American Literature since 1945 / A. Swinfen – Boston: Routledge and Kenan Paul, 1984. – 253 p.

Житова О. П.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук,

доцент Мосієнко О. В. Житомир

ВІДТВОРЕННЯ ЕКСПРЕСИВНО ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ У
АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ УКРАЇНСЬКОЮ
МОВОЮ

Адекватний переклад політичного тексту вимагає реалізацію смислової і прагматичної складової оригіналу. Емоційно забарвлена лексика (ЕЗЛ) є досить складним феноменом для перекладу і перед перекладачем виникає низка проблем, для рішення яких необхідно залучити не лише перекладознавчі знання, але й базис фонових знань.

Дослівний (повний) переклад використовується для образних одиниць у тому випадку, якщо у мові оригіналу та мові перекладу співпадають і правила сполучуваності лексичних одиниць і традиції вираження емоційно-оцінної інформації. В наступному прикладі спостерігається майже повна тотожність правил сполучуваності лексичних одиниць і традицій вираження емоційно-оцінної інформації, що уможливлює пошук дослівних відповідників в українській мові:

*Mothers and children **trapped** in poverty in our inner cities, **rusted out** factories scattered like **tombstones** across the landscape of our nation [4].*

*Матері і діти ледь **животіють** у злиднях, **проржавілі** заводи **розкидані** по всій країні немов **могильні камені** [2].*

Іноді, перекладач вдається до дослівного перекладу задля максимально повного відтворення інтенцій та збереження авторського ідіостилу:

*And we are grateful to President Obama and First Lady Michelle Obama for their gracious aid throughout this transition. They have been **magnificent**, thank you [4].*

*Ми вдячні президенту Обамі і першій леді Мішель Обамі за їх люб'язну допомогу впродовж перехідного періоду. Вони були **прекрасні**. Дякую вам [2].*

Коротке речення. Вони були **прекрасні** звучить дещо штучно, як і в англійській мові, тому перекладач надає перевагу дослівному перекладу епітету *magnificent*. З точки зору успішності вирішення перекладацького завдання було б краще перекласти цей фрагмент як *Вони чудово впоралися*, але в такому

випадку відбувається втрата інтенціонального змісту, що формує ідіостиль Трампа.

Прийом додавання/вилучення використовується у тих випадках, коли міра імпліцитності уподібнення в мові оригіналу та мові перекладу різниться. В таких випадках виникає потреба в експлікації імпліцитної інформації наданої в оригіналі (прийом додавання), або ж, навпаки, імплікація надлишкової інформації (прийом опущення). Прикладом додавання може слугувати наступне висловлення:

*We see good will with the nations of the world but we do so with the understanding that it is the right of all nations to put their nations first. We will **shine** for everyone to follow* [4].

*Ми нікому не будемо нав'язувати наш спосіб життя, а радше дозволимо йому **стати сяючим прикладом** для наслідування всім іншим* [2].

ЕЗЛ *shine* під час перекладу вимагає додавання – експлікації концепту шляхом використання додаткових лексичних одиниць для уточнення значення лексеми в мові оригіналу. ЕЗЛ *shine* в мові перекладу розкладається на дієслово-зв'язку *бути/стати* та словосполучення *сяючим прикладом* з експресивним епітетом *сяючим*.

Час від часу можна спостерігати випадки недоречного вилучення ЕЗЛ або, навіть, цілих фрагментів речення. Прикладом цього може слугувати наступний уривок:

*For alongside our famous individualism, there's another ingredient in the American **saga**, a belief that we are all connected as one people* [5].

Я вірю, що ми єдине ціле [1].

Перекладачем вилучається цілий фрагмент, який пояснює причину сприйняття Обамою американського народу як єдиного цілого. Уривок *in the American saga*, що містить ЕЗЛ високого стилю *saga* апелює до історії розвитку американського суспільства, з усіма перепонами та результатом на сьогодні. Тому, таке рішення перекладача видається необґрунтованим.

Це саме стосується перекладу наступного уривку промови Обама:

*Now even as we speak, there are those who are preparing to divide us, the **spin masters** and negative ad **peddlers** who embrace the politics of anything goes. Well, I say to them tonight, there's not a liberal America and a conservative America; there's the United States of America [5].*

І навіть поки ми тут розмовляємо, є ті, хто збираються нас роз'єднати. Що ж, ми їм відповімо сьогодні, що тут немає ліберальної чи консервативної Америки, є лише Сполучені Штати Америки [1].

Вилучення фрагменту, що містить ЕЗЛ *spin master* (піарник, політтехнолог) *peddler* (розповсюджувач, пліткар) у складі словосполучення *negative ad peddlers* (розповсюджувачі чорного піару) позбавляє реципієнта можливості зрозуміти, хто ж збирається роз'єднати націю. Причому йдеться не про синхронний переклад, де подібні вилучення можна пояснити браком часу та відсутністю необхідності вдаватися до деталей, а під час письмового перекладу, який дозволяє максимально відтворити ідіостилю Обама.

Заміна метафоричної одиниці мови оригіналу еквівалентною одиницею мови перекладу. Даний прийом використовується у тих випадках за відсутності лексичного або асоціативного співвідношення між елементами метафори у мовах оригіналу та перекладу, але вони відображають один і той самий концепт. Часто з використанням трансформацій та описового перекладу. В таких випадках можна спостерігати втрату ступеня експресивності ЕЗЛ під час перекладу.

В наступному прикладі, фрагмент *being **cranked out*** відтворюється еквівалентною однослівною номінацією штампування в мові оригіналу:

*And what's become routine, of course, is the response of those who oppose any kind of common-sense gun legislation. Right now, I can imagine the press releases **being cranked out**: We need more guns, they'll argue. Fewer gun safety laws [5].*

*І, власне, рутинною стала відповідь тих, хто не сприймає будь-які закони пов'язані із обмеженнями на володіння зброєю. Я вже бачу **штампування** цих прес-релізів: «Нам потрібно більше зброї, – скажуть вони. Менше законів на обмеження володіння вогнепальною зброєю» [1].*

Прикладом пошуку експресивного відповідника, в основу якого покладено вже іншу образну основу:

*I had had somewhat of a **rocky** youth and teenage years: my father wasn't home; I was growing partly with my grandparents, in high school I got into trouble occasionally. It was what my mother called "Good time Charlie", a meaning I wasn't really serious in terms of my studies, in terms of my work. Had some awareness of the world around me, had some sense of injustice, but it wasn't **finely-honed**, wasn't developed [3].*

У мене була **нестабільна** юність, тінейджерські роки: мій батько не був вдома, мене виховували певний час мої дідусь і бабуся, коли я закінчував школу, я іноді встрягав у проблеми. Як казала моя мама: "У голові вітер свище", – маючи на увазі, що я не надто серйозно переймався своїм навчанням, роботою. Я таки мав невелике уявлення про світ довкола мене, про його несправедливість і нечесність, однак, це розуміння не було **відточеним**, самодостатнім [1].

Прийом традиційної відповідності. Традиційна відповідність частіш за все використовується по відношенню до ЕЗЛ фольклорного, біблейського, античного походження. За таких обставин і у мові оригіналу, і в мові перекладу склались однакові способи вираження метафоричного уподібнення. Прикладом прийому пошуку традиційної відповідності може слугувати наступний фрагмент:

*The primary message in receiving this award is that all of you represent enormous potential, enormous possibility to change. I hope that all of you who are on the brink of doing extraordinary things and decide to channel that talent and that energy and that imagination to figuring out how do you move the process along for a better history, how do you put your shoulder against the wheelman and move that **boulder** up the hill [3].*

Отже, головна ідея в одержанні цієї нагороди, мені здається, полягає в тому, що всі ви представляєте неосяжний потенціал для змін. Тож я сподіваюся, що всі ви, хто ось-ось може здійснити екстраординарні речі, вирішите направити ваші таланти, енергію й увагу в той напрям, який, на вашу

думку, допоможе побачити, як запуснути процес для створення кращої історії, як покласти руку на плече людини на візку й закотити той "валун" на гору [1].

Лексема **boulder** в словосполученні *move that boulder up the hill* перекладено як *валун* та взято до лапок. Дана ситуація безпомилково асоціюється з міфом про Сізіфову працю (Sisyphian labour): Sisyphus, who is condemned by the gods for eternity to repeatedly roll a **boulder** up a hill only to have it roll down again once he got it to the top, as a metaphor for the individual's persistent struggle against the essential absurdity of life [6]. Внаслідок єдиного джерела (античності) вербальні засоби реалізації прецедентної події мають однакову метафоричну структуру в англійській та українській мовах, що дозволяє відтворювати його безпосередні елементи (*boulder*) на контекстуальному фоні (*move ... up the hill*) міфу безпомилково та максимально точно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Горбань Т. Обама йде. П'ять виступів 44-го президента США, що надихають [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://tsn.ua/special-projects/obama/>.
2. Інавгураційна промова Дональда Трампа. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zbruc.eu/node/61279>.
3. Barack Obama Inspirational Speech [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=CzII3W2MLYY>.
4. Donald Trump inauguration speech full transcript. Belfast Telegraph, Jan 21, 2017 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.belfasttelegraph.co.uk>.
5. Illinois Senate Candidate Barack Obama [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A19751-2004Jul27.html>.
6. The Myth of Sisyphus. Encyclopaedia Britannica [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.britannica.com/topic/The-Myth-of-Sisyphus>.

КІНОПЕРЕКЛАД ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Кінематограф з самого початку свого існування привертає увагу дослідників найрізноманітніших напрямів науки, зокрема перекладознавства, що зумовлено, передусім, розповсюдженням кінопродукції однієї країни в інших.

Необхідності перекладу кінофільмів сприяли також розквіт німого кіно; створення нових жанрів кінематографу (детективів, комічних фільмів, вестернів, багатосерійних фільмів); поява звукового кіно та систем домашнього відео; впровадження в сучасне кіно електронної техніки; використання багатоканальних систем запису та відтворення звуку; використання комп'ютерної графіки та синтезаторів; забезпечення ефекту безпосередньої присутності глядача у відтворюваній події (стереоефекти, ефект *dolby*) тощо.

На позначення перекладу художніх, анімаційних фільмів та серіалів, дослідники використовують різні терміни, а саме "кінопереклад", "кіно/відео переклад", "синхронізація відеоряду", "переклад у кіно", "аудіовізуальний переклад" тощо, проте найбільш уживаним серед них є "кінопереклад".

Проблематикою кіноперекладу займаються такі вітчизняні та зарубіжні дослідники: І. Гамб'є, В. Горшкова, В. Демецька, М. Єфремова, А. Кулікова, Г. Кузенко, Н. Матасов, С. Назмутдинова, Ю. Плетенецька, Г. Слишкін, М. Снеткова, Дж. Сендерсон, Х. Діас-Сінтас, Ф. Чаум та ін.

Основи кіноперекладу було закладено ще у працях Ю. Найди, зокрема, у роботах по динамічній еквівалентності. У теорію кіноперекладу неоціненний внесок зробили К. Райс і Г. Вермеєр, які розробили скопос-теорію (від грецького слова *skopos* – мета, ціль), відповідно до якої головним фактором у процесі перекладу має бути врахування функції першотвору і перекладеного тексту.

Під кіноперекладом розуміють процес міжмовної обробки змісту оригінальних монтажних листів з подальшим ритмічним укладанням

перекладного тексту та його озвучування або введення у відеоряд у формі субтитрів. При цьому мета кіноперекладу полягає у міжмовному перетворенні або трансформації кінотексту з повноцінним збереженням особливостей кіномови оригіналу [3].

Об'єктом кіноперекладу виступає кінотекст, який відрізняється від художнього тексту наявністю колективного функціонально диференційованого автора, тобто при створенні кінотексту беруть участь не один, а кілька авторів, точку зору яких повинен передати перекладач. До спільних ознак кінотексту та художнього тексту відносять наявність найважливіших загально текстових категорій, а саме адресованість, інтертекстуальність, цілісність, модальність тощо[3].

Виділяють наступні ознаки кінотексту:

1. дискретність (структура кіно тексту піддається членуванню);
2. зв'язність (сміслова самостійність епізоду є досить відносною та вимагає опори на увесь кінотекст);
3. когерентна цілісність;
4. багатовимірність (події кінотексту можуть бути спрямовані на майбутнє і на минуле; мають місце так звані "флешбеки" або "передбачення майбутнього");
5. антропоцентричність (у центрі оповіді, як правило, знаходиться людина);
6. локальна та темпоральна відносність (простір і час безпосередньо пов'язані з персонажем);
7. наявність колективного автора;
8. багатоканальна інформативність (з одного боку, глядач сприймає інформацію за допомогою зорового та слухового каналів, з іншого – він сприймає різні типи інформації: змістово-фактуальну, змістово-концептуальну, змістово-підтекстову);

9. цілісність (кінотекст має чіткі сигнали початку та закінчення відео, чіткі часові та просторові рамки, а також чітку інтеграцію лінгвістичної та нелінгвістичної складових);

10. складний тип модальності (кінотекст відображає світ з точки зору колективного автора, тобто групи людей);

11. прагматичність (кінотекст спонукає глядача до певної дії або відповідної реакції, наприклад, до зміни почуттів, думок)[5].

Прийнято виділяти три основні види кіноперекладу – закадрове озвучення, субтитрування та дублювання, кожен з яких має свої особливості та правила, яких необхідно дотримуватися.

Закадровий переклад, войсовер (від англ. *voice-over* – дослівно "мова поверх") – вид озвучування, який передбачає створення додаткової мовної фонограми фільму іншою мовою, змішаної з оригінальною таким чином, щоб глядач міг чути і переклад, і оригінальний запис [4]. Найчастіше у закадрового перекладача є монтажний лист зі "скриптом" фільму, проте в ньому відсутні будь-які позначки, зауваження або описи персонажів, там є тільки діалоги. При закадровому перекладі присутній так званий "*voiceover*", тобто оригінальна доріжка стає тихішою (але її все одно чути), а переклад гучнішим.

Субтитрування – це скорочений переклад діалогів фільму, який відображає їхній основний зміст і виражається у вигляді друкованого тексту, що знаходиться переважно у нижній частині екрану [2]. Субтитрування має певні обмеження, оскільки текст не повинен перевищувати певну кількість знаків, слів і рядків, субтитри прив'язані до зміни планів у кадрі, а будь-яке порушення синхронізації заважатиме сприйняттю перекладу.

У сучасному світі до субтитрів з'явилися численні додаткові вимоги: кіно та серіали все частіше дивляться в дорозі або вдома з екранів мобільних пристроїв, що мають свої обмеження в апаратному та програмному забезпеченні. Таким чином, перекладачу необхідно враховувати також платформу для перегляду, адаптувавши відео та субтитри у такий спосіб, щоб навіть на маленьких екранах перегляд був комфортним.

Дублювання – це особлива техніка запису, що дозволяє замінити звукову доріжку фільму із записом оригінального діалогу звуковою дорізкою із записом діалогу мовою перекладу [1]. При цьому має збігатися не тільки тривалість фраз, початок і закінчення мовлення, але й артикуляція акторів з новим текстом.

Дублювання є найбільш витратним і складним видом кіноперекладу, який разом з тим найменше спотворює художній задум кінорежисера. Переклад в дубляжі оцінюють за тим, наскільки добре перекладач "вклав текст в уста" персонажа. Серед переваг дубляжу порівняно з субтитруванням можна виокремити, передусім, присутність ілюзії, що фільм був знятий мовою перекладу (у такий спосіб долається мовний бар'єр і відбувається адаптація тексту).

У різних країнах склалися свої традиції кіноперекладу і, відповідно, більший або менший ступінь поширення того чи іншого його виду. В Україні, як і в більшості великих європейських країн, популярні дубльований переклад (фільмів, що демонструються в кінотеатрі) та закадрове озвучування (фільмів, що транслюються на телевізійних каналах). У невеликих європейських країнах або в країнах, де використовується кілька державних мов (Швейцарія, Люксембург, Данія), частіше використовують субтитри.

Основне завдання перекладача кіно перекладу – донести до глядача художньо-естетичні достоїнства оригіналу, тобто створити повноцінний художній текст мовою перекладу. Для досягнення цієї мети перекладач користується свободою у виборі мовних засобів, жертвуючи при цьому окремими деталями тексту, що перекладається.

Перекладач фільму на першому етапі перекладу (сприйняття інформації) сам стає глядачем. Перекладач повинен володіти тими ж фоновими знаннями, якими, ймовірно, володіють носії мови, щоб зрозуміти якомога більше інформації з тексту оригіналу. У процесі ознайомлення з фільмом і матеріалом у перекладача може з'явитися особисте ставлення, як і у будь-якого іншого глядача, однак перекладач не повинен дозволити своєму ставленню вплинути на переклад, а залишатися прагматично нейтральним.

Багато аспектів кіноперекладу вже вивчено досить глибоко, однак низка проблем, серед яких втрата смислової складової через обмеження мовлення артикуляцією персонажів, переклад реалій у кінотворах, переклад, що враховує потреби конкретної групи глядачів, вимагає подальших досліджень. Як відомо, частка іноземної кінопродукції на вітчизняному кіноринку досить велика. Відповідно, великою є і потреба в якісному перекладі цієї продукції. Все це ставить нові цікаві завдання перед перекладачами та теоретиками кіноперекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М. : Едиториал УРСС, 1966. – 571 с.
2. Горшкова В. Е. Перевод в кино / В. Е. Горшкова. – Иркутск : МИГЛУ, 2006. – 278 с.
3. Иванова Е. Б. Художественный видеофильм как текст и его категории / Е. Б. Иванова. – Волгоград : Перемена, 2000. – 26 с.
4. Нелюбин Л. Л. Толковый переводоведческий словарь / Л. Л. Нелюбин. – М. : Флинта : Наука, 2003. – 320 с.
5. Слышкин Г. Г. Кинотекст / Г. Г. Слышкин. – М. : Водолей Publishers, 2004. – 153 с.